יחי אדונינו מורינו ורבינו מלך המשיח לעולם ועד

קובץ

הערות התמימים ואנ"ש

ישיבת תומכי תמימים ליובאוויטש הקריות

גליון י"ט

כ' מנחם-אב ה'תש"פ

עיונים וביאורים
בתורת כ"ק אדמו"ר שליט"א
בענייני גאומ"ש, נגלה וחסידות

שנת חמשת אלפים שבע מאות ושמונים לבריאה
הי' תהא שנת פרותינו
שנת הקי"ח להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א מלך המשיח

קובץ

הערות התמימים ואנ"ש

ישיבת תומכי תמימים ליובאוויטש הקריות

גליון י"ט

כ' מנחם-אב ה'תש"פ

עיונים וביאורים
בתורת כ"ק אדמו"ר שליט"א
בענייני גאומ"ש, נגלה וחסידות

שנת חמשת אלפים שבע מאות ושמונים לבריאה
הי' תהא שנת פדותינו
שנת הקי"ח להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א מלך המשיח

יחי אדונינו מורינו ורבינו מלך המשיח לעולם ועד

יוצא לאור על ידי

מערכת 'הערות התמימים ואנ"ש'

דישיבת תומכי תמימים ליובאוויטש הקריות

רח' בר אילן 1 קרית שמואל - חיפה

חברי המערכת:

הת' **מנחם מענדל** שיחי' **אדלער**

הת' **מנחם מענדל** שיחי' **פרלשטיין**

דוא"ל: hv0770@gmail.com

צריכים לפרסם לכל אנשי הדור, שזכינו שהקב"ה בחר ומינה בעל-בחירה, שמצד עצמו הוא שלא בערך נעלה מאנשי הדור, שיהי' ה"שופטייך" ו"יועצייך" ונביא הדור, שיורה הוראות ויתן עצות בנוגע לעבודת כל בנ"י וכל האנשים דדור זה, בכל עניני תורה ומצוות, ובנוגע לחיי והנהגת היום יום הכללית, גם ב"בכל דרכיך (דעהו)" ו"כל מעשיך (יהיו לשם שמים)",

עד הנבואה[116] העיקרית הנבואה ש"לאלתר לגאולה" ותיכף ומיד ממש "הנה זה (משיח) בא".

---

116) לא רק בתור חכם ויועץ אלא בתור נביא, שזהו בוודאות- ראה מאמרי אדה"ז הקצרים ע' שנה ו'.

פתח דבר

בשבח והודיה לה' יתברך ומתוך גיל וחדווא דאורייתא, מתכבדים אנו להגיש בפני הוד כ"ק אדמו"ר מלך המשיח שליט"א, ובפני ציבור התמימים ואנ"ש, את קובץ "הערות התמימים ואנ"ש" דישיבתנו הק', ובו נדפסו חידושים וביאורים בתורת הנגלה ובתורת החסידות ובפרט בתורתו של כ"ק אדמו"ר שליט"א מלך המשיח, בענייני גאולה ומשיח, ובכל מקצועות התורה, אשר נכתבו ע"י תלמידי התמימים דישיבתנו הק' - ישיבת תומכי תמימים ליובאוויטש קריית שמואל, חיפה.

מרבית 'הערות' הנדפסות בקובץ זה, הינם פרי עטם ועתם של בחורי חמד דישיבתנו, היושבים על תלמודם "לילות כימים" בלימוד תורתנו הקדושה, מתוך יגיעה והתמסרות פנימית לרצון ונחת כ"ק אדמו"ר שליט"א מלך המשיח.

וכפי אשר אמר כ"ק אדמו"ר שליט"א מלך המשיח[1]: "תלמדו את כל התורה כולה.. שתוסיפו בהתמדה ושקידה בשיעורים בתורה, ויתירה מזו - לימוד בלי שום שיעורים, וללא כל מדידה והגבלה כל שהיא.. ועד שגם כשמתעוררים באמצע השינה חושבים מיד על לימוד תורה, ויתירה מזו - אפילו בשעת השינה - חולמים על ענין בתורה! כולל גם פלפול

1) מתוך יחידות-כללית לתמימים ב' מרחשון ה'תשנ"ב

בתורה!.. הן בלימוד נגלה דתורה והן בלימוד פנימיות התורה, שלכל אחד ..ניתן הכח לחדש בתורה - "לאפשה לה", ועד לחידוש באופן כזה שיחול עליו השם ד"תלמיד ותיק", שחידש חידוש אמיתי בתורה. אמיתי רואים מיד את המציאות האמיתית שלו, מציאות התורה".

בראש הקובץ הבאנו שיחה מאת כ"ק אדמו"ר שליט"א מלך המשיח בעניין 'תורה חדשה מאיתי תצא'. ובהמשך לזה באו חידושי התלמידים והרבנים. תודתנו נתונה בזאת לכל תלמידי התמימים - בחורי הישיבה ורבניה שעמלו קשות למען הדפסת הקובץ. תהי משכורתם שלימה מן השמים.

ובהימצאנו בזמן כה נעלה של 'ימות המשיח' שבסוף זמן הגלות, ובעמדנו על סף הגאולה, מלאים אנו תקווה, אשר הוצאתו של קובץ זה לאור העולם, תהווה הפעולה האחרונה, ה"מכה בפטיש", ש"תכריע את הכף", ותביא תשועה והצלה לעולם כולו, בהתגלות כ"ק אדמו"ר שליט"א מלך המשיח בגאולה האמיתית והשלימה, וישמיענו נפלאות מתורתו, תורתו של משיח, ומפיו של משיח, ומתוך שמחה וטוב לבב ותיכף ומי"ד ממ"ש!

יחי אדונינו מורינו ורבינו מלך המשיח לעולם ועד!

ימות המשיח כ' מנחם-אב **ה'** **ת**הא **ש**נת **פ**דותינו.
יום הילולת הגאון החסיד וכו' הרב המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן.
מאה ושמונה עשרה שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א מלך המשיח ושבעים שנה לנשיאותו.
ישיבת תומכי תמימים ליובאוויטש קריית שמואל, חיפה.

תוכן העניינים

שיחת ש"פ במדבר ה'תנש"א 12
ביאור שיטת רש"י בסוגיית "יתומים שבאו לחלוק" 30
בעניין ג' קליפות הטמאות 35
בעניין 'צריק וטוב לו' ו'רשע ורע לו' 37
יעקב ועשיו – שורש מי גבוה יותר? 39
היסח הדעת בתפילין 41
בקשת הגאולה בנוסח 'יחי אדונינו' בתפילה 52
מתי הוא הזמן החשוך ביותר בלילה 60
הרבי שליט"א מלך המשיח וה'הלכה' 62
לשון מטעה בדינים דרבנן 72
גדר זָקֵן 75
התגלות עצם הנשמה שלמעלה מיחידה 78
ענוותנותו של רבי זכריה 83
אותיות התורה מחכימות 86
ביטול הצומות לעתיד לבוא 88
בעניין נפש השכלית 90
דיוק בעניין השמעת התפילה לאוזניו 93
הרהור בדבר מצוה ובדבר עברה 95

שער
דבר מלכות

משיחת יום ב' דחג השבועות* ה'תנש"א

– בענין תורה חדשה מאתי תצא –

א. מהחידושים העיקריים בימות המשיח – כפס"ד הרמב"ם ש„באותן הימים תרבה הדעה והחכמה והאמת . . שאותו המלך שיעמוד מזרע דוד (המלך המשיח) בעל חכמה יהי' יתר משלמה, ונביא גדול הוא קרוב למשה רבינו, ולפיכך ילמד כל העם ויורה אותם דרך ה'"[1], „ולפיכך יהיו ישראל חכמים גדולים ויודעים דברים הסתומים וישיגו דעת בוראם כפי כח האדם"[2].

ובלשון חז"ל – מיוסד על הפסוק[3] „כי תורה מאתי תצא" שנאמר ביעודי הגאולה – „תורה חדשה מאתי תצא, חידוש תורה מאתי תצא"[4], „עתיד[5] הקב"ה להיות יושב . . ודורש תורה חדשה שעתיד ליתן ע"י משיח"[6].

ויש לומר, שענין זה מרומז בדברי הרמב"ם שמלך המשיח „בעל חכמה יהי' יתר משלמה ונביא גדול הוא . . ולפיכך ילמד כל העם" – שכיון ש„נביא גדול הוא" לכן תתגלה אליו ה„תורה חדשה (ש)מאתי תצא", וילמדה לכל העם.

ב. ובביאור הענין ד„תורה חדשה" דלעתיד לבוא – ב' פירושים־אופנים:

א) החידוש הוא בהתגלות טעמי וסודות התורה – כדאיתא בירושלמי[7] „יש דברים שמשיקין עליהם את הפה (משיקין השפתים עליהם וסותמין את הפה ואין לגלותן[8]) כד"א[9] ישקני מנשיקות פיהו", וענינים אלו יתגלו ב„תורה חדשה" דלעתיד לבוא, ש„מובטחים[10] מאתו להופיע עוד עליהם לבאר להם סוד טעמי' ומסתר צפונותי'"[11], וכפי שמצינו בכ"מ[12] שמשיח ילמד פנימיות התורה את כל העם.

ב) חידוש (גם) בהלכות התורה – כדאיתא במדרש[4] בנוגע ללויתן ושור הבר, „כיצד הם נשחטים, בהמות נותץ ללויתן בקרניו וקורעו ולויתן נותץ לבהמות בסנפיריו ונוחרו . . זו שחיטה כשירה היא (בתמי'), ולא כך תנינן[13] הכל שוחטין ובכל שוחטין ולעולם שוחטין חוץ ממגל קציר והמגרה והשנים מפני שהן חונקין . . אמר הקב"ה תורה חדשה מאתי תצא, חידוש תורה מאתי תצא" – חידוש בהלכות התורה ששחיטה כזו תהי' כשירה.

ג. וצריך להבין:

„דבר ברור ומפורש בתורה שהיא מצוה עומדת לעולם ולעולמי עולמים,

---

*) בתור השתתפות ב„כינוס תורה" שמתקיים באסרו־חג (וראה לקמן סי"ד).

1) הל' תשובה פ"ט ה"ב.
2) סוף הל' מלכים.
3) ישעי' נא, ד.
4) ויק"ר פי"ג, ג.
5) יל"ש ישעי' רמז תכט.
6) וראה גם פי' הרד"ק ומצו"ד עה"פ: „כי המלך המשיח יורה כו'".
7) ע"ז פ"ב סוף ה"ז.
8) פי' פני משה.
9) שה"ש א, ב.
10) פרש"י עה"פ.
11) ראה תניא אגה"ק סי"ט: „טעמי מצוות לא נתגלו . . וגם באיזהו מקומן שנתגלה ונתפרש איזה טעם המובן לנו לכאורה, אין זה הטעם המובן לנו לבדו תכלית הטעם וגבולו, אלא בתוכו מלובש פנימיות ותעלומות חכמה כו'".
12) ראה לקו"ת צו יז, א ואילך. שער האמונה פנ"ו ואילך. ועוד.
13) חולין טו, ב – במשנה.

אין לה לא שינוי ולא גרעון ולא תוספת, שנאמר[14] את כל הדבר אשר אנכי מצוה אתכם אותו תשמרו לעשות לא תוסף עליו ולא תגרע ממנו, ונאמר[15] והנגלות לנו ולבנינו עד עולם לעשות את כל דברי התורה הזאת, הא למדת שכל דברי תורה מצווין אנו לעשותן עד עולם, וכן הוא אומר[16] חוקת עולם לדורותיכם, ונאמר[17] לא בשמים היא, הא למדת שאין נביא רשאי לחדש דבר מעתה"[18].

ועפ"ז צריך ביאור בהענין ד"תורה חדשה מאתי תצא", "ע"י משיח" ש"נביא גדול הוא" – הרי כלל ש"לא בשמים היא"[19], ו"אין נביא רשאי לחדש דבר"?

ובפרטיות יותר – הן בנוגע להתגלות טעמי וסודות התורה, והן (ועאכו"כ) בנוגע לחידוש בהלכות התורה:

בנוגע להתגלות טעמי וסודות התורה – כיון שטעמים וסודות אלו אינם מתגלים ע"י הלימוד והיגיעה בפרד"ס שבתורה[20], כי אם, עי"ז ש"תורה חדשה מאתי תצא", "ע"י משיח" ש"נביא גדול הוא", ה"ז לכאורה גדר של "נבואה", ולא גדר של "תורה"[21]?

ובנוגע לחידוש בהלכות התורה – כיון שמפורש בתורה ששחיטה בסכין פגומה אינה כשרה, איך יתכן שלעתיד לבוא תהי' שחיטה זו מותרת, היפך הכלל שהתורה "אין לה לא שינוי כו', כל דברי תורה מצווין אנו לעשותן עד עולם, וכן הוא אומר חוקת עולם לדורותיכם, ונאמר לא בשמים היא"?

ד. ויובן בהקדם הביאור בחידושי תורה בזמן הזה, כמארז"ל[22] "כל מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש[23] הכל ניתן למשה מסיני" – "לחדש" דייקא, חידוש של התלמיד ותיק, וביחד עם זה, "ניתן למשה מסיני":

במתן־תורה ניתנו למשה כללי התורה[24] שעל ידם יודעים "לסבור סברות בהלכות ולפלפל בהן בקושיות ופירוקים לירד לעומק הסברות וטעמי ההלכות להבין דבר מתוך דבר ולדמות דבר לדבר ולחדש חידושי הלכות . . וכן בדרשות ההגדות להתבונן מתוכם מוסר השכל לידע את ה' . . כי רוב סודות התורה שהיא חכמת הקבלה וידיעת ה' גנוזים באגדות"[25]. ולכן: מצד זה שהתלמיד ותיק התייגע בשכלו למצוא ולגלות דבר זה (ע"פ כללי התורה), ה"ז חידוש שלו; ומצד זה שמציאת וגילוי ה"חידוש"

14) פ' ראה יג, א.
15) נצבים כט, כח.
16) אמור כג, כד.
17) נצבים ל, יב.
18) רמב"ם הל' יסוה"ת רפ"ט.
19) ראה ב"מ נט, ב.
20) כמו בפנימיות התורה שנתגלתה בזמן הזה – ש"רוב סודות התורה שהיא חכמת הקבלה וידיעת ה' גנוזים באגדות" (הל' ת"ת לאדה"ז פ"ב ה"ג), "דברי חכמים שהסמיכום על מדרש הפסוקים שהן ההגדות" (שם פ"א ה"ד). וראה בארוכה שומר אמונים (להר"י אירגס) וויכוח ראשון.
21) בביאור החילוק שביניהם – ראה בארוכה לקו"ש חי"ט ע' 177 ואילך. וש"נ.

22) ראה מגילה יט, ב. ירושלמי פאה פ"ב ה"ד. שמו"ר רפמ"ז. ויק"ר רפכ"ב. קה"ר פ"א, ט (ב). פ"ה ח (ב). ועוד.
23) ולהעיר, ש"כל איש ישראל יכול לגלות תעלומות חכמה ולחדש שכל חדש הן בהלכות הן באגדות הן בנגלה הן בנסתר . . ומחוייב בדבר" (תניא אגה"ק סכ"ו (קמה, א). וראה הל' ת"ת לאדה"ז פ"ב ה"ב).
24) ראה שמו"ר פמ"א, ו: "וכי כל התורה למד משה כו' אלא כללים למדוהו כו'" (וראה בארוכה לקו"ש חי"ט ע' 252 ואילך. וש"נ).
25) לשון אדה"ז בהל' ת"ת שם.

נעשית ע"פ כללי התורה שניתנו למשה בסיני, ה"ז כלול (בהעלם) בתורה וניתן למשה מסיני.

ועד"ז יש לומר בנוגע ל„תורה חדשה" שתתגלה לעתיד לבוא – שבמתן־תורה (שהו"ע חד־פעמי, שהרי לא יהי' עוד הפעם מתן־תורה[26]) ניתנו כל עניני התורה כולה, גם הענינים ד„תורה חדשה מאתי תצא" שיתגלו ע"י משיח, טעמי וסודות התורה שניתנה כולה (יחד עם „סוד טעמי' ומסתר צפונותי'") למשה מסיני, וכלולים בהעלם בתורה שניתנה למשה מסיני, אלא שיש חילוק יסודי ועיקרי בין החידושים שמתגלים ע"י תלמיד ותיק בזמן הזה ל„תורה חדשה" שתתגלה לעתיד לבוא:

החידושים בתורה שמתגלים בזמן הזה – כיון שהתגלותם היא ע"י היגיעה בשכלו (המוגבל) של תלמיד ותיק, מובן, שגם קודם התגלותם (בהיותם בהעלם) ה"ה כלולים בתורה באופן שיש ביכולת האדם למוצאם ולגלותם (העלם שישנו במציאות) מן ההעלם אל הגילוי.

משא"כ ה„תורה חדשה" שתתגלה לעתיד לבוא – כיון שאין ביכולת האדם (תלמיד ותיק) לגלותם, כי אם ע"י הקב"ה בעצמו, „תורה חדשה מאתי תצא", מובן, שהתכללותם בתורה היא באופן של העלם לגמרי שאינו שייך לגילוי (העלם שאינו במציאות), ולכן „התגלותם" לעתיד לבוא ע"י הקב"ה הו"ע של חידוש, „תורה חדשה", באין ערוך לגמרי לתורה שבזמן הזה, כמארז"ל[27] „תורה שאדם למד בעוה"ז הבל היא לפני תורתו של משיח".

ה. ועפ"ז מובן שההתגלות ד„תורה חדשה מאתי תצא", „ע"י משיח" ש„נביא גדול הוא", היא חלק ובכלל התורה שניתנה למשה מסיני, ש„אין לה לא שינוי כו' לא בשמים היא", ו„אין נביא רשאי לחדש דבר":

א) בנוגע להתגלות טעמי וסודות התורה ע"י הקב"ה, „מאתי תצא" – אף שדרגת התורה שאינה יכולה להתגלות ע"י האדם אלא ע"י הקב"ה בעצמו („מאתי") היא שלא בערך כלל לשכלו של האדם למטה, והתורה „לא בשמים היא", הרי עז"נ „תורה חדשה מאתי תצא" („תצא" דייקא, ולא „תנתן" וכיו"ב), שתצא מן השמים („מאתי") ותבוא למטה בארץ, בהבנה והשגה דשכל האדם.

ויש לומר, שהיציאה מן השמים („מאתי תצא") לבוא למטה בארץ מודגשת בהתגלות ה„תורה חדשה" ע"י מלך המשיח, שעם היותו „נביא גדול הוא", יהי' גם „בעל חכמה . . יתר משלמה („החכם מכל האדם"[28]) . . ולפיכך ילמד כל העם", היינו, שהתורה חדשה שתתגלה אצלו באופן של נבואה תומשך ותתלבש גם בחכמת בשר ודם, והוא „ילמד כל העם", ש„יהיו חכמים גדולים ויודעים דברים הסתומים וישיגו דעת בוראם כפי כח האדם", היינו, שגם הענינים הכי נעלים ד„תורה חדשה" יהיו מושגים וחדורים בשכל האדם[29].

ב) ובנוגע להחידוש בהלכות התורה

---

26) סה"מ תרנ"ו ע' שנו. המשך תרס"ו ע' כג. תקמו. תער"ב ח"א ע' שסו. סה"מ עטר"ת ע' רצא. תרפ"ה ע' קצט. תש"ט ע' 57. ועוד.

27) קה"ר פי"א, ח. ועד"ז שם רפ"ב.

28) ע"פ מ"א ה, יא.

29) ועפ"ז יומתק הצורך בהוספה „כפי כח האדם" (אף שעי"ז מתמעטת לכאורה ההפלאה דהשגת דעת בוראם) – כיון שבלאה"כ אין זה מתאים עם הכלל שהתורה „לא בשמים היא".

(היתר שחיטת שור הבר בסנפיריו של הלויתן) – אולי יש לומר, שהחידוש הוא שדיני שחיטה שבתורה (שיהיו גם לעתיד לבוא[30]) לא נאמרו מלכתחילה על שחיטה מיוחדת זו:

ובהקדם המבואר במפרשים[31] שהיתר שחיטה זו הוא באופן דהוראת שעה, אבל, ענין זה אינו בגדר "תורה חדשה", שהרי "למדנו מחכמים ראשונים מפי השמועה בכל אם יאמר לך הנביא עבור על דברי תורה . . שמע לו (חוץ מע"ז), והוא שיהי' הדבר לפי שעה"[32].

ויש לומר, שהיתר שחיטת שור הבר בסנפירי הלויתן אינו ככל הוראת שעה, כי אם "חידוש תורה" (ש"מאתי תצא") שדיני שחיטה שבתורה לא נאמרו מלכתחילה על שחיטה זו.

[ויש להוסיף, שמצינו דוגמתו גם בהוראת שעה – כמ"ש הרגצ'וב'[33] בנוגע להוראת שעה דאליהו בהר הכרמל שנלמדת ממ"ש[34] "השמר לך פן תעלה עולותיך בכל מקום אשר תראה", "אבל אתה מעלה בכל מקום שיאמר לך הנביא כדרך שהעלה אליהו בהר הכרמל" [דלכאורה מהו הצורך בלימוד מיוחד נוסף על כללות הלימוד דהוראת שעה ממ"ש[35] "אליו תשמעון", "אפילו אומר לך עבור על אחת מכל מצות שבתורה . . הכל לפי שעה שמע לו"[36], שהחידוש בזה ש"אין עליו שם שחוטי חוץ כלל והוה קרבן", היינו, שאין זה היתר לעבור על האיסור דשחוטי חוץ, כי אם שבזה לא נאמר מלכתחילה האיסור דשחוטי חוץ[37]. וי"ל שעד"ז יהי' החידוש דהיתר שחיטת שור הבר בסנפירי הלויתן – שהקב"ה יגלה "חידוש תורה" (חידוש שאינו יכול להתגלות בזמן הזה ע"י תלמיד ותיק, כי אם ע"י הקב"ה) שדיני שחיטה לא נאמרו מלכתחילה על שחיטה זו].

ואף שחידוש זה שאינו יכול להתגלות ע"י תלמיד ותיק שלומד ע"פ כללי התורה, כי אם ע"י הקב"ה, אינו בכלל התורה ש"לא בשמים היא"[38] – יש לומר,

---

30) ראה גם תניא אגה"ק שם (קמג, א): "איך אפשר שלימות המשיח לא יצטרכו לידע הלכות איסור והיתר . . כי איך ישחטו הקרבנות וגם חולין אם לא ידעו הלכות דרסה וחלדה ושחי' הפוסלים השחיטה ופגימת הסכין, וכי יולד איש בטבעו שיהא שוחט בלי שהי' ודרסה וגם הסכין תהי' בריאה ועומדת בלי פגימה לעולם ועד".

31) חידושי הרד"ל לויק"ר שם. חידושי מהר"ץ חיות לחולין סז, ב. ולגדה סא, ב. וש"נ.

32) רמב"ם הל' יסוה"ת פ"ט ה"ג.

33) צפע"נ עה"ת עה"פ. וש"נ. וראה בארוכה לקו"ש חי"ד ע' 70 ואילך.

34) פ' ראה יב, יג.

35) שופטים יח, טו.

36) יבמות צ, ב. ספרי עה"פ.

37) דוגמא לדבר: החילוק בין היתר חילול שבת בפיקוח נפש, "אמרה תורה חלל עליו שבת אחת כו'" (שבת קנא, ב. וש"נ), שלפי שעה התירה התורה לחלל השבת, להקרבת שני כבשים ביום השבת, שאין זה דחי' או היתר דחילול שבת, אלא שהדין ד"מחללי'" לא נאמר מלכתחילה בנוגע להקרבת שני כבשים (וראה בארוכה לקו"ש חט"ז ע' 237 ואילך. וש"נ).

38) ויתירה מזה: אפילו בענין שנחלקו חכמי ישראל (שב' הסברות הם בשכל האדם שלומד ע"פ כללי התורה) יש חילוקי דעות אם אפשר לסמוך על הודעה משמים (בת קול, וכיו"ב) שאומרת שהלכה כפלוני. וראה לקמן ס"ז.

ולהעיר מפלוגתת הפוסקים בהסוגיא ד"קא מיפלגי במתיבתא דרקיעא כו'" (ב"מ פו, א) אם ההלכה היא כהקב"ה שאומר טהור – כמ"ש רבינו הזקן בלקו"ת ס"פ תזריע: "הרמב"ם ספ"ב מהט"צ פסק כהמתיבתא דספיקו טמא, וכתב הכ"מ משום דת"ק ור' יהושע פליגי בזה ספ"ד דנגעים, והלכה כת"ק, ואע"ג דקוב"ה אומר טהור, לא בשמים היא כו', אמנם בהר"ש ספ"ד דנגעים משמע דהלכה כר' יהושע משום דקוב"ה אמר טהור", ומבאר,

שהמלך המשיח (ש„בעל חכמה יהי' יתר משלמה") יבאר וילמד ה„חידוש תורה" ב„בית דין הגדול שבירושלים" באופן שיתקבל אצלם בהבנה והשגה בשכלם של הסנהדרין (ע"פ כללי התורה), וכיון ש„הם עיקר תורה שבעל פה והם עמודי ההוראה ומהם חק ומשפט יוצא לכל ישראל"[39], יהי' גם ה„חידוש תורה (ש)מאתי תצא" כ„דברים שלמדו אותם מפי השמועה . . דברים שלמדום מפי דעתם באחת מן המדות שהתורה נדרשת בהן ונראה בעיניהם שדבר זה כך הוא"[40].

ו. וכיון שב' ענינים אלו – החידוש בהתגלות טעמי וסודות התורה, והחידוש בהלכות התורה (היתר שחיטת שור הבר בסנפירי הלויתן) – הם ב' פירושים ב„תורה חדשה", מסתבר לומר, שיש קשר ושייכות ביניהם[41], היינו, שהחידוש בהלכות התורה שייך ובא כתוצאה מהתגלות טעמי וסודות התורה.

וצריך ביאור:

מהי השייכות דה„חידוש תורה" שדיני שחיטה לא נאמרו בנוגע לשחיטת שור הבר בסנפירי הלויתן להתגלות הטעמים והסודות שבתורה, שלכן יתגלה חידוש זה לעתיד לבוא דוקא, כש„תורה חדשה מאתי תצא", כשיתגלו „סוד טעמי' ומסתר צפונותי'"?

ז. ויש לבאר זה בהקדמת דוגמא להנ"ל – שינוי בהלכות התורה לעתיד לבוא שקשור עם דרגא נעלית יותר בתורה – בנוגע לפלוגתות דב"ש וב"ה:

איתא בגמרא[42] „שלש שנים נחלקו ב"ש וב"ה, הללו אומרים הלכה כמותנו והללו אומרים הלכה כמותנו, יצאה בת קול ואמרה אלו ואלו דברי אלקים חיים הן והלכה כב"ה".

ואף ש„אין משגיחין בבת קול", כיון שהתורה „לא בשמים היא"[19] – הרי, ההלכה כב"ה היא מפני ש„ב"ה[43] הוו רובא, ולא הוצרכו בת קול אלא משום דב"ש הוו חריפי טפי" („מחדדי טפי"[44]), כלומר, כשה„בת קול" באה לחלוק על דברי תורה[45], „אין משגיחין בבת קול" כיון שהתורה „לא בשמים היא", אבל כשה„בת קול" באה להכריע במקום של ספק, כבפלוגתא דב"ש וב"ה, שע"פ הכלל ד„אחרי רבים להטות"[46], צ"ל הלכה כב"ה שהם הרוב, אלא שנסתפקו בדבר מפני שב"ש היו חריפים יותר מב"ה, סומכים על ה„בת קול" כיון שאין זה נגד כללי התורה[47].

ובהקדם כללות הביאור בהפלוגתות

שדרגתו של רבה בר נחמני שאמר „אני יחיד בנגעים", למעלה מרוב החכמים שבדורו, שייכת לדרגת התורה כפי שהיא אצל הקב"ה, וההלכה בתורה (ש„לא בשמים היא") כדעת הרוב, „אחרי רבים להטות", ולכן פסק הרמב"ם כת"ק, והר"ש פסק כר' יהושע, ד„י"ל דהכא שאני, דאין זה דומה להא דאחרי רבים להטות, דהיינו דוקא בפלוגתא דחכמי המשנה זע"ז, אבל הכא שאני דקוב"ה אומר טהור". ואכ"מ.

39) רמב"ם ריש הל' ממרים.

40) לשון הרמב"ם שם ה"ב.

41) כידוע הרא"י מ„שעטנז" – ראה לקו"ש ח"ג ע' 782. וש"נ.

42) עירובין יג, ב.

43) תוד"ה כאן – עירובין ו, סע"ב. וראה תוד"ה רבי יהושע – יבמות יד, א. תוד"ה לא בשמים – ב"מ נט, ב.

44) יבמות שם.

45) כבב"מ שם, בנוגע להפלוגתא דר' אליעזר וחכמים, שהבת קול אמרה שהלכה כדעת היחיד, היפך הכלל בתורה שהלכה כרבים.

46) משפטים כג, ב. רמב"ם הל' סנהדרין רפ"ח.

47) פרטי הדעות בזה – ראה אנציק' תלמודית ערך בת קול. וש"נ.

שבתורה – כדאיתא בגמרא[48] „דברי חכמים כדרבונות גו' בעלי אסופות ניתנו מרועה אחד[49] . . אלו תלמידי חכמים שיושבים אסופות אסופות ועוסקין בתורה, הללו מטמאין והללו מטהרין הללו אוסרין והללו מתירין הללו פוסלין והללו מכשירין, שמא יאמר אדם האיך אני למד תורה מעתה, תלמוד לומר כולם ניתנו מרועה אחד א־ל אחד נתנן פרנס אחד אמרן מפי אדון כל המעשים ברוך הוא, דכתיב[50] וידבר אלקים את כל הדברים האלה", וכדאיתא במדרש[51] „על כל דבר ודבר . . הי' אומר לו (הקב"ה למשה) מ"ט פנים טמא ומ"ט פנים טהור, אמר משה רבש"ע מתי נעמוד על בירורן של דברים, א"ל הקב"ה אחרי רבים להטות, רבו המטמאין טמא רבו המטהרין טהור" – ש(כו"כ מ)עניני התורה כפי שהם מצד עצמם (חכמתו של הקב"ה) יכולים להיות בב' אופנים הפכיים[52], ושניהם אמת, „אלו ואלו דברי אלקים חיים"[42], וההכרעה בזה היא ע"פ דעתם ושכלם של חכמי ישראל[53], כדעת הרוב, כפי ראות עיניהם („אין לו לדיין אלא מה שעיניו רואות"[54]) בכל דבר ודבר לפי ענינו[55].

וזוהי גם ההסברה בהפלוגתות דב"ש וב"ה, שבריבוי ההלכות שנחלקו בהם נוטים ב"ש לחומרא וב"ה לקולא – כיון שבאותם ענינים שבהם יש פנים לכאן ולכאן, לחומרא או לקולא, נטיית שכלם (בטבע בריאתם, שנעשית ע"פ שרש נשמתם למעלה) היא (בדרך כלל[56]) באופן שזה נוטה לחומרא וזה לקולא, וזהו הצד השוה והנקודה המשותפת בהפלוגתות שביניהם. וההכרעה בזה – כדעת הרוב, „אחרי רבים להטות", ובמקום שיש ספק בהכרעת הרוב משום שהמיעוט „מחדדי טפי", סומכים על ה„בת קול".

והנה, כלל זה ש„הלכה כב"ה", ועד ש„ב"ש במקום ב"ה אינה משנה"[57], אינו אלא בזמן הזה, אבל לעתיד לבוא תהי' הלכה כב"ש[58].

ויש לומר הביאור בזה – דלכאורה, כיון שנפסקה הלכה כב"ה, כדעת הרוב, איך יתכן שינוי שתהי' הלכה כב"ש, היפך הכלל ד„אחרי רבים להטות" – שההלכה כב"ש תהי' לאחרי שב"ד הגדול

48) חגיגה ג, ב.

49) קהלת יב, יא.

50) יתרו כ, א.

51) ירושלמי סנהדרין פ"ד ה"ב. מדרש תהלים יב, ז. ועוד.

52) וכפי שרואים ששכל א' יכול להביא ב' מדות הפכיות, ולדוגמא: „כל יצר מחשבות לבו רק רע וגו' אמחה את האדם גו'" (בראשית ו, ה־ז), „כי יצר לב האדם רע מנעוריו ולא אוסיף עוד להכות גו'" (נח ח, כא) – שאותו הטעם שהי' תחילה לחוב נתהפך לזכות.

53) ובדברים שבעיון וסברא אין נביא עדיף מחכם, ואלף נביאים כאליהו ואלישע, ואלף חכמים ואחד, הלכה כחכמים, שנאמר אחרי רבים להטות (הקדמת הרמב"ם לפיה"מ ד"ה והחלק השני בסופו).

54) סנהדרין ו, סע"ב. וש"נ. רמב"ם הל' סנהדרין פכ"ג ה"ט.

55) וגם ע"פ המבואר בכ"מ (ביאוה"ז לאדהאמ"צ וישלח כ, ב) שתנאים ואמוראים הגדולים היו מביטים בהלכות התורה כפי שהם למעלה, ולפי זה היו פוסקים ההלכה – י"ל שזהו לאחרי שראייתם למעלה ירדה ונתלבשה בשכל האנושי, שלכן, אין זה בסתירה להכלל ש„לא בשמים היא".

56) מלבד מיעוט דברים שהם מקולי ב"ש ומחומרי ב"ה (עדיות פ"ד־ה), מצד ההתכללות שבכל עניני קדושה.

57) ברכות לו, ב. וש"נ.

58) ראה מד"ש לאבות פ"ה מי"ט. מק"מ לזח"א יז, ב. לקו"ת קרח נד, סע"ב ואילך. תוספות חדשים לאבות בתחלתו.

שבירושלים יעמדו למנין ודעת הרוב תהי' כב"ש[59], ועי"ז (לא יבטל אלא) ישתנה הפס"ד הקודם שהלכה כב"ה, כיון שאז יהי' דעת הרוב כב"ש[60].

ובטעם הדבר שלעתיד לבוא ישתנה שיקול הדעת דחכמי ישראל לנטות לדעת ב"ש – יש לומר, ע"פ דברי הגמרא ש„ב"ש מחדדי טפי", שמעלתם בחכמת התורה גדולה ממעלת ב"ה, אלא, שבזמן הזה אין הלכה כמותם כיון שרוב חכמי ישראל שמכריעים ההלכה ע"פ דעתם לא הגיעו למעלה זו, וע"ד מארז"ל[42] שלא קבעו הלכה כר"מ אף ש„אין בדורו . . כמותו", משום ש„לא יכלו חבריו לעמוד על סוף דעתו"[61], משא"כ לעת"ל ש„יהיו כל ישראל (ועאכו"כ אלו שיבחרו מכל ישראל לב"ד הגדול שבירושלים) חכמים גדולים", תהי' אצל רובם (ואולי אצל כולם) מעלת החכמה דב"ש ש„מחדדי טפי", ולכן יפסקו ע"פ כללי התורה כדעת ב"ש.

ונמצא, שלעתיד לבוא יהי' שינוי בהלכות התורה ע"פ טבע שכל האדם כתוצאה מדרגא נעלית יותר בלימוד התורה, וע"י זה במקום הלכה כב"ה תהי' הלכה כב"ש, בגלל וע"י שיתוסף בחכמת התורה כדרך ב"ש ש„מחדדי טפי" – ע"ד ובדוגמת היתר שחיטת שור הבר בסנפירי הלויתן כש„תורה חדשה מאתי תצא".

ח. ובביאור הקשר והשייכות דב' הענינים הנ"ל שיתחדשו לעתיד לבוא – הלכה כב"ש (ש„מחדדי טפי"), והיתר שחיטת שור הבר בסנפירי הלויתן (כיון

---

59) כמו בזמן הזה – בהדברים ש„נמנו ורבו ב"ש על ב"ה", „באו למנין ונמצאו של ב"ש מרובין" (שבת יג, ב (במשנה) ובפרש"י), ועד"ז בהדברים ש„חזרו ב"ה להורות כדברי ב"ש" (ראה לדוגמא עדיות פ"א מי"ב־יד. ועוד).

60) ובמכ"ש וק"ו מזה ש„ב"ד גדול שדרשו באחת מן המדות כפי מה שנראה בעיניהם שהדין כך (שבענינים כאלו פליגי ב"ש וב"ה) ודנו דין, ועמד אחריהם ב"ד אחר ונראה לו טעם אחר לסתור אותו, הרי זה סותר ודן כפי מה שנראה בעיניו, שנאמר (שופטים יז, ט) אל השופט אשר יהי' בימים ההם, אינך חייב ללכת אלא אחר בית דין שבדורך". ועאכו"כ כשהב"ד שעמד אחריהם „גדול מן הראשונים בחכמה ובמנין"*, שאז יכול לבטל גם גזירה או תקנה ומנהג** שפשט בכל ישראל (רמב"ם הל' ממרים פ"ב ה"א־ב).

---

*) ומסתבר לומר, שהב"ד גדול דלעתיד לבוא יהי' גדול מכל בתי דינים שבכל הדורות שלפנ"ז בחכמה ובמנין, דכיון שלעתיד לבוא „יהיו כל ישראל חכמים גדולים", יהי' מנין חכמי הדור שמסכימים ומקבלים דברי הב"ד (כדברי הרמב"ם (שם ה"ב) בפירוש „גדול במנין") גדול יותר ממנין חכמי הדור שקיבלו דברי הב"ד בכל הדורות שלפנ"ז, ואלו שיבחרו מכל ישראל (ש„יהיו חכמים גדולים") לב"ד הגדול בודאי יהיו חכמים הכי גדולים, יותר מהדורות שלפנ"ז, ועאכו"כ שראש הישיבה, אב בית דין, הנשיא שעומד תחת משה רבינו – מלך המשיח – יהי' מופלג בחכמה יותר מכל האב"ד בדורות שלפנ"ז (כדברי הרמב"ם בפיהמ"ש (עדיות פ"א מ"ה) בפירוש „גדול בחכמה"), כולל גם משה רבינו, שהרי משיח ילמד תורה גם עם התנאים ואמוראים כו' ומשה רבינו (ראה לקו"ת שבהערה 12. ובכ"מ).

**) מלבד דברים שראו ב"ד לגזור ולאסרם לעשות סיג (שם ה"ג), כדאיתא בגמרא (ע"ז לו, א) „בכל יכול לבטל בית דין דברי בית דין חבירו חוץ משמונה עשר דבר (ב"ש וב"ה יחד נמנו וגזרו עליהם בפ"ק דשבת), שאפילו יבוא אליהו ובית דינו אין שומעין לו".

ולהעיר מיומא פ, א: „שמא יבוא בית דין אחר וירבה בשיעורין", „שמא יבנה בית המקדש בימיו ויתחדש בית דין ותתחדש הלכה כו'" (פרש"י שם).

61) וזהו הטעם ש„קא מיפלגי במתיבתא דרקיעא . . הקב"ה אומר כו' וכולהו מתיבתא דרקיעא אמרי כו'" (ראה לעיל הערה 38) – דלכאורה, כששומעים שהקב"ה אומר כך, איך אומרים דלא כהקב"ה – אלא שכיון שהפס"ד שלהם צ"ל ע"פ דעתם, לכן, כשלא השיגו בדעתם הטעם של הקב"ה, הוכרחו לפסוק כפי שמתקבל בדעתם (ראה לקו"ת תזריע כד, ב ואילך).

ש„תורה חדשה מאתי תצא") – צריך להבין:

א) החידוש דהלכה כב"ש הוא לחומרא, לאסור את המותר, שדבר שהי' מותר בזמן הזה כדעת ב"ה המתירים, יהי' אסור לעתיד לבוא כדעת ב"ש המחמירים, ואילו בשחיטת שור הבר בסנפירי הלויתן החידוש הוא לקולא, שהקב"ה יתיר שחיטה זו שאינה כשירה בזמן הזה?

ב) איך יתכן שדוקא לעתיד לבוא יתחדשו כו"כ איסורים וחומרות דב"ש (במקום ההיתרים והקולות דב"ה בזמן הזה), בה בשעה שלעתיד לבוא לא יהי' צורך באיסורים וחומרות (ועאכו"כ שלא יהי' צורך לחדש איסורים וחומרות) שענינם לשלול האפשרות ונתינת־מקום לענין בלתי־רצוי, כיון שלעתיד לבוא יתבטלו הענינים הבלתי־רצויים, כמ"ש[62] „את רוח הטומאה אעביר מן הארץ", ולא יהי' אלא הוספה וחידוש בקדושה, החל מכללות הענין ד„תורה חדשה מאתי תצא"?

ג) בנוגע לסיבת החידוש דהלכה כב"ש, ששיקול הדעת אז דרוב חכמי ישראל יהי' כשיטת ב"ש שמחדדי טפי – מצינו דוגמתו בזמן הזה בהלכות שבהם „נמנו ורבו ב"ש על ב"ה", „באו למנין ונמצאו של ב"ש מרובין"[63], ומפורש בגמרא[64] ש„אותו היום[65] . . היי' קשה לישראל כיום שנעשה בו העגל", דבר הכי חמור, והיפך בתכלית מהשלימות ד„תורה חדשה מאתי תצא" לעתיד לבוא?

62) זכרי' יג, ב.
63) שבת שם.
64) שם יז, א.
65) יום שגזרו הי"ח דבר כשנמנו ורבו ב"ש על ב"ה – תוספתא שם פ"א ה"ח. ירושלמי שם פ"א ה"ד.

ט. ויש לבאר תחילה המקור להוספה וחידוש במצוות התורה בימות המשיח בהלכה[66] – בהלכות מלכים ומלחמות ומלך המשיח[67] בספר הי"ד:

לאחרי שהרמב"ם[68] מבאר ש„התורה העידה" על המלך המשיח, „שנאמר[69] ושב ה' אלקיך את שבותך כו'", וממשיך „אף בפרשת בלעם נאמר ושם נבא כו'" (ומאריך בפירוש הכתובים), מוסיף בהלכה שלאח"ז[70] „אף בערי מקלט הוא אומר[71] אם ירחיב ה' אלקיך את גבולך ויספת לך עוד שלש ערים וגו', ומעולם לא הי' דבר זה, ולא צוה הקב"ה לתוהו", ועכצ"ל, שציווי זה יתקיים בימות המשיח, שאז תהי' הוספה (ושלימות) במצות ערי מקלט.

ונתבאר בארוכה במק"א[72] שבהוספת הראי' מערי מקלט מודגש שביאת המשיח הו"ע המוכרח גם מצד מצוות התורה (נוסף על כללות הענין ש„התורה העידה עליו"), שקיום מצות ערי מקלט בשלימות („ויספת לך עוד שלש ערים") תהי' כש„ירחיב ה' אלקיך את גבולך" בימות המשיח, וכיון שהבטחת הגאולה היא פרט וגדר במצוות התורה, נעשה בה תוקף הנצחיות דמצוות התורה, כמ"ש הרמב"ם בסיום הענין „ועיקר הדברים ככה הן, שהתורה הזאת חוקי' ומשפטי' לעולם ולעולמי עולמים, ואין מוסיפין

66) משא"כ ההיתר דשחיטת שור הבר בסנפירי הלויתן – שמקורו במדרש (דרש שבתורה), והלכה כב"ש – שמקורו בספרי קבלה (סוד שבתורה).
67) כ"ה לשון הכותרת – בדפוס וינציאה רפד. שי.
68) פי"א ה"א.
69) נצבים ל, ג.
70) הלכה ב'.
71) שופטים יט, ח־ט.
72) לקו"ש חי"ח ע' 280. חל"ד ע' 114 ואילך.

עליהן ולא גורעין מהן"[73] („מצוה עומדת לעולם ולעולמי עולמים, אין לה לא שינוי ולא גרעון ולא תוספת", כנ"ל ס"ג).

ויש לומר, שבהדגשת ענין הגאולה כפרט וגדר במצוה שבתורה ש„אין לה . . הוספה" ע"י הוספה בהמצוה בימות המשיח, כלשון הכתוב „ויספת לך עוד שלש ערים גו'", מרומז שבכל מקום שמצינו שבימות המשיח יהי' שינוי גרעון והוספה בעניני תומ"צ [ולדוגמא: השינוי דהלכה כב"ש, הגרעון בדיני שחיטה ע"י היתר שחיטת שור הבר בסנפירי הלויתן, וההוספה ד„תורה חדשה"], אין זה שינוי גרעון והוספה בתורה, אלא ע"ד ובדוגמת ההוספה דערי מקלט (המקור בהלכה להוספה בתומ"צ בימות המשיח), שהוספה זו היא חלק מהמצוה עתה (שגדר המצוה היא שבימות המשיח יוסיפו עוד שלש ערים), שעי"ז נעשית שלימות המצוה, כדלקמן.

י. ובהקדם הביאור בהוספת שלש ערי מקלט בימות המשיח – דלכאורה אינו מובן:

א) מהו הענין המיוחד שבהוספת שלש ערי מקלט בימות המשיח, עד כדי כך, שבזה תלוי תוקף ונצחיות הבטחת ביאת המשיח שנעשית פרט וגדר במצות ערי מקלט?

ב) יתירה מזה: תוכן מצות ערי מקלט הוא בניגוד (לכאורה) לתוכן דביאת המשיח – כי, הצורך בערי מקלט הוא „לנוס שמה כל רוצח"[74], ואילו בימות המשיח בודאי לא תהי' המציאות דהורג נפש, אפילו לא בשוגג[75] [וכידוע השקו"ט בביאור הצורך דערי מקלט (אפילו שש ערים, ועאכו"כ „ויספת לך עוד שלש ערים", תשע ערים) בימות המשיח[76], ואעפ"כ, מודגשת הבטחת ביאת המשיח בהוספת שלש ערי מקלט דוקא?

יא. ויש לומר הביאור בהנ"ל:

בתורה ישנם (בכללות) ב' ענינים: (א) „חמודה גנוזה שגנוזה לך"[77] – ענינה של התורה שהיא חכמתו של הקב"ה (שלמעלה מהעולם, אלא שירדה למטה בארץ), (ב) „נתתי' לארץ"[78] – נתינתה למטה בארץ כדי לפעול שהעולם יהי' ע"פ הוראת התורה, הן ע"י פעולה חיובית, „עשה טוב", והן ע"י פעולה שלילית, „סור מרע".

ובפרטיות יותר – החילוק שבין תורה למצוות: תורה היא חכמתו של הקב"ה, ומצוות (עשה ולא תעשה) הם הוראות להאדם איך להתנהג בעולם. ועד"ז בתורה עצמה – לימוד חכמת התורה כשלעצמה שאינו נוגע למעשה בפועל, „יגדיל תורה ויאדיר"[79], „דרוש וקבל

---

73) כולל גם שתוקף הנצחיות הוא (לא רק בתוכנו הרוחני, אלא גם) כפשוטם של דברים – כהמשך דברי הרמב"ם (בדפוסים שלא שלטה בהם יד הצנזור): „וכל המוסיף או גורע או שגילה פנים בתורה והוציא הדברים של מצוות מפשוטן, הרי זה ודאי בדאי ורשע ואפיקורוס".

74) שופטים יט, ג.

75) הן מצד ההורג – שגם שוגג צריך כפרה (פרש"י נח ט, ה. פרש"י שבועות ב, א (ד"ה תולה)), וכידוע שגם שוגג הוא מהתגברות הרע כו' (ראה לקו"ת להאריז"ל פ' ויקרא. תניא אגה"ק סו"ס כח); והן מצד הנהרג – שהריגתו בשוגג היא מפני שנתחייב מיתה על הריגה במזיד ללא עדים (מכות יו"ד, ב. פרש"י משפטים כא, יג. וראה פרש"י נח שם).

76) ראה בארוכה בלקו"ש חכ"ד ע' 107 ואילך. וש"נ.

77) שבת פח, ב.

78) שם פט, א.

79) ישעי' מב, כא. חולין סו, ב.

שכר"[80], והלימוד לידע את המעשה אשר יעשון ואלה אשר לא תעשינה.

ובלימוד חכמת התורה כשלעצמה גופא – ה"ז החילוק שבין נגלה דתורה לנסתר דתורה[81]: בנגלה דתורה מודגשת בעיקר הפעולה דבירור העולם ע"י פרטי הדינים דאיסור והיתר טומאה וטהרה כשר ופסול, שלכן נקראת „אילנא דטוב ורע"[82] („עץ הדעת טוב ורע"[83]), ע"ש ההתלבשות לברר הטוב מהרע, להבדיל בין הפסול האסור והטמא להכשר המותר והטהור, וכן ההתלבשות בטענות של שקר (לברר האמת מן השקר) בדיני חיוב ופטור שבין אדם לחבירו[84]; משא"כ נסתר דתורה נקראת „אילנא דחיי" („עץ החיים"[85]), „דלית תמן . . מסטרא דרע . . מרוח הטומאה"[82], כיון שאינה עוסקת בבירור הטוב מהרע, אלא מדברת בעניני אלקות, „דע את אלקי אביך"[86].

ובענין זה מודגש כללות החילוק שבין זמן הזה לימות המשיח:

בזמן הזה – עיקר העבודה היא בבירור העולם, שנעשית בעיקר ע"י לימוד נגלה דתורה, ששה סדרי משנה (כולל הפלפול והשקו"ט בגמרא ובפוסקים, ראשונים ואחרונים) בעניני איסור והיתר טומאה וטהרה חיוב ופטור (אלא שגם בשביל עבודת הבירורים בנגלה דתורה יש צורך בלימוד נסתר שבתורה שעי"ז יאיר בנפשו האלקות שבתורה);

משא"כ בימות המשיח – לאחרי שלימות עבודת הבירורים, שיופרד הרע מן הטוב – „לא יהי' עסק התורה והמצוות לברר בירורין, כי אם לייחד יחודים עליונים יותר . . והכל ע"י פנימיות התורה לקיים המצוות בכוונות עליונות . . פנימיות המצוות וטעמיהם הנסתרים"[87] (אלא שגם אז „יצטרכו לידע הלכות איסור והיתר וטומאה וטהרה"[88], „אבל הנגלות יהיו גלויים וידועים לכל איש ישראל בידיעה בתחלה בלי שכחה וא"צ לעסוק בהם"[89]).

יב. ויש לומר, שזהו גם תוכן החילוק שבין שש ערי מקלט שבזמן הזה ל„ויספת לך עוד שלש ערים" בימות המשיח:

מצות עיר מקלט קשורה עם תיקון חטא עה"ד (השורש לכל החטאים[90], כדאיתא במדרש[91] „למה נתגרש (אדה"ר מג"ע לאחרי חטא עה"ד) על שהביא מיתה על הדורות והי' חייב למות מיד אלא שרחמת עליו וגרשתו כדרך הרוצח בשגגה שגולה ממקומו לערי מקלט".

ובפרטיות יותר ה"ז קשור עם התיקון דכל חטא ועון[92]:

ידוע שכל חטא ועון הוא מעין ודוגמת

---

80) סוטה מד, א. וש"נ.

81) בהבא לקמן – ראה תניא אגה"ק סכ"ו. ובארוכה – קונטרס עץ החיים פי"א ואילך. וראה גם לקו"ת שה"ש מח, א ואילך.

82) זח"ג קכד, ב – ברע"מ.

83) בראשית ב, יז.

84) וגם הלימוד באופן ד„יגדיל תורה ויאדיר", „דרוש וקבל שכר", הוא, בענינים הקשורים עם טוב ורע.

85) שם ג, כב.

86) דה"א כח, ט. וראה תניא קו"א קנו, ב.

87) אגה"ק שם (קמה, סע"א).

88) שם (קמג, א).

89) שם (קמה, ב). ובהמשך הענין: „וגם אפשר וקרוב הדבר שידעו מפנימיות התורה כל גופי התורה הנגלית, כמו אברהם אבינו ע"ה, ולכן א"צ לעסוק בהם כלל".

90) ראה סה"מ קונטרסים ח"א קצא, ב ואילך. ועוד.

91) במדב"ר פכ"ג, יג.

92) בהבא לקמן – ראה אוה"ת מסעי ע' א'תיד ואילך. ד"ה דבר אל בנ"י וגו' כי אתם עוברים וגו' תרנ"א (סה"מ תרנ"א ע' קצז ואילך). ד"ה וידבר גו' והקריתם לכם ערים גו' תרס"ה (סה"מ תרס"ה ע' שכה ואילך). ד"ה הנ"ל תשי"ב. תשי"ז.

„מכה נפש (בשגגה)"[93], כמ"ש[94] „שופך דם האדם באדם", שהו"ע „שפיכת דם וחיות אדם דקדושה באדם דקליפה"[95], אלא שזהו באופן ד„(מכה נפש ב)שגגה", שלא ברצונו, כי, רצונו האמיתי של כאו"א מישראל הוא „לעשות כל המצוות ולהתרחק מן העבירות"[96] (אלא ש„יצרו הוא שתקפו"[96], כמו אונס), ומעשה החטא הוא „בבלי דעת"[97], כמארז"ל[98] „אין אדם עובר עבירה אא"כ נכנס בו רוח שטות", ועוד וג"ז עיקר – ש„האלקים אנה לידו"[99], כמ"ש[100] „נורא עלילה על בני אדם", „עלילה נתלה בו"[101].

והתיקון לזה הוא ע"י הגלות לעיר מקלט – שרומז על התורה, כמארז"ל[102] „דברי תורה קולטין"[103], היינו, שהתורה קולטת את האדם העוסק בה להגן עליו ולהצילו מפני גואל הדם, „הוא[104] שטן הוא יצה"ר"[105], ולא עוד אלא שעל ידה נעשה התיקון לשפיכת דם וחיות האדם דקדושה שנמשך מהתורה, חיות חדש מ„תורת חיים"[106].

ובימות המשיח, לאחרי שלימות בירור העולם – יהי' הענין דערי מקלט באופן נעלה יותר:

ידוע[107] שגם בימות המשיח, כשתושלם עבודת בנ"י בבירור הטוב מן הרע ויגיעו לשלימות שהיתה לפני חטא עה"ד – תהי' עדיין מציאות הרע בעולם[108], ולכן ישאר הצורך בערי מקלט[109] כדי לשלול

---

93) מסעי לה, יא.
94) נח ט, ו.
95) לקו"ת במדבר יג, ג.
96) רמב"ם הל' גירושין ספ"ב.
97) שופטים יט, ד.
98) סוטה ג, רע"א.
99) משפטים כא, יג.
100) תהלים סו, ה.
101) תנחומא וישב ד.
102) מכות יו"ד, א.
103) ופירוש „עיר מקלט": „עיר" – שנעשית מקיבון בתים, וכל בית נעשה מאבנים, שאבנים קאי על אותיות התורה (כדאיתא בספר יצירה (פ"ד מי"ב) „שתי אבנים בונות שתי בתים וכו'"), ומצירופם נעשים בתים, תיבות התורה, ובצירוף כולם יחד נעשית עיר, כל התורה כולה; ו„מקלט" – מלשון קליטה, שרומז על הקליטה דשכל האדם בתורה והקליטה דתורה בשכל האדם (כמבואר בתניא (פ"ה) שהשכל תופס ומקיף את המושכל, וגם מלובש ומוקף בו).
104) ב"ב טז, א.
105) ועד"ז אמרו חז"ל „בראתי יצה"ר ובראתי לו תורה תבלין" (ב"ב שם. קידושין ל, ב), „אם פגע בך מנוול זה משכהו לבית המדרש כו'" (קידושין שם. סוכה נב, ב).
106) ולהעיר, שהתורה נמשלה לדם שהוא הנפש, שעל ידו נמשך חיות הנפש, וזהו מ"ש „זאת התורה אדם", אותיות א' דם (של"ה בהקדמת בית ישראל בית דוד (כא, א). לקו"ת שם, א).
107) ראה תשובות וביאורים (קה"ת תשל"ד) סי"א ס"א.
108) ורק לאח"ז, בעולם התחי', יבטל הקב"ה מציאות הרע מן העולם, כמ"ש „את רוח הטומאה אעביר מן הארץ", ועל תקופה זו אמרו חז"ל (נדה סא, ב) ש„מצוות בטלות לע"ל"* (ראה הגהות יעב"ץ ר"ה ל, א. אגה"ק סו"ס כו). – ועפ"ז צ"ל שהסעודה דלויתן ושור הבר (שבה יאכלו משחיטה זו שיתירה הקב"ה) תהי' בימות המשיח, לפני תחה"מ**, כי, לאחרי ש„מצוות בטלות" אין מקום לשקו"ט אם „זו היא שחיטה כשירה", ואין צורך ב„חידוש תורה".
109) וע"ד שגם בימות המשיח „יצטרכו לידע הלכות איסור והיתר טומאה וטהרה", אף שלא יצטרכו לעסוק בהם כיון ש„יהיו גלויים וידועים לכל איש ישראל בידיעה בתחלה בלי שכחה", כנ"ל סי"א.

---

*) פרטי הדעות והשקו"ט במאמר זה – ראה בארוכה בספרים שהובאו בשדי חמד (כללים וד"ח) בערך מצות אם בטלות. תשובות וביאורים שם (והערה 9).

**) פרטי הדעות והשקו"ט בזמנה של סעודה זו – ראה הנסמן בתשובות וביאורים שם סי"א בסופו (הערה 23).

אפשרות לענין בלתי־רצוי שיכול להיות כתוצאה ממציאות הרע בעולם (כמו שלפני חטא עה"ד היתה אפשרות לענין החטא ע"י מציאות הרע בעולם[110]).

וענין זה (שלילת האפשרות לענין בלתי־רצוי) נעשה ע"ז ש„ויספת לך עוד שלש ערים", הוספת סוג חדש של ערי מקלט, התגלות חדשה ב„דברי תורה קולטין" – שזהו"ע ד„תורה חדשה מאתי תצא", התגלות טעמי תורה דפנימיות התורה, דכיון שפנימיות התורה היא למעלה משייכות לבירור טוב ורע, לכן קולטת את האדם באופן ששוללת גם האפשרות לענין בלתי־רצוי.

ויש לומר, שערי מקלט שבזמן הזה, שש ערים, הם כנגד ששה סדרי משנה (כולל פירושן בגמרא), שבהם נתבארו כל פרטי הדינים דאיסור והיתר טומאה וטהרה חיוב ופטור שעל ידם נעשה בירור העולם, וערי מקלט שיתוספו בימות המשיח, שלש ערים, הם כנגד ההוספה והחידוש בכללות התורה – „אוריאן תליתאי", שלש ערים – ע"י ההתגלות דפנימיות התורה[111].

ויומתק יותר – ששלש הערים שיתוספו בימות המשיח הם „בערי הקיני והקניזי והקדמוני שנכרת לאברהם אבינו ברית עליהן ועדיין לא נכבשו, ועליהן נאמר בתורה ואם ירחיב ה' את גבולך"[112], וידוע[113] שכיבוש ארץ ז' אומות בנפש הו"ע בירור המדות, שזוהי כללות העבודה בזמן הזה, וכיבוש ארץ ג' אומות (קיני קניזי וקדמוני) בנפש הו"ע בירור המוחין שיהי' בימות המשיח, שאז תהי' ההתגלות ד„תורה חדשה מאתי תצא"[114].

יג. עפ"ז יש לבאר גם החידוש שבימות המשיח תהי' הלכה כב"ש:

ובהקדם ביאור הפלוגתות דב"ש וב"ה, ב"ש אוסרים וב"ה מתירים – שהפלוגתא היא בנוגע לאופן פעולת התורה בבירור העולם:

בדברים שהם בודאי בלתי־רצויים, לכו"ע הבירור הוא באופן של דחי', „שמאל דוחה"[115] – טמא אסור ופסול; בדברים שהם בודאי מותרים, עניני הרשות, לכו"ע הבירור הוא באופן של קירוב, „ימין מקרבת"[115] – טהור מותר וכשר, ע"י ההשתמשות בהם לשם שמים, „כל מעשיך יהיו לשם שמים"[116] ו„בכל דרכיך דעהו"[117], שעי"ז נעשה בהם בירור וזיכוך ועלי' לקדושה; ובדברים שיש ספק האם צריכים לדחותם או שיכולים (ובמילא צריכים) לקרבם ולהעלותם לקדושה, משום שהרע אינו ניכר ונראה בפועל ובגלוי, כי אם בכח ובהעלם בלבד, וכיו"ב – פליגי ב"ש וב"ה[118]:

ב"ש[119] (ששרש נשמתם מבחי'

110) ראה גם סה"מ עטר"ת ע' תטו.

111) ראה אוה"ת שם: „ששה ערי מקלט י"ל עד"ז ששה סדרי משנה . . ג' ערי מקלט י"ל ע"ד אוריאן תליתאי . . כשירחיב ה' גבולנו צריך להוסיף ג' ערי מקלט והוא התגלות טעמי תורה לע"ל".

112) רמב"ם הל' רוצח ושמירת נפש פ"ח ה"ד.

113) ראה בארוכה ד"ה אל תצר את מואב במאמרי אדהאמ"צ דברים בתחלתו.

114) ראה גם סה"מ עטר"ת ותש"ט שבהערה 26. ועוד.

115) סנהדרין קו, ב. וש"נ. הל' ת"ת לאדה"ז פ"ד הי"ז.

116) אבות פ"ב מי"ב. רמב"ם הל' דעות ספ"ג.

117) משלי ג, ו. רמב"ם שם. שו"ע אדה"ז או"ח סקנ"ו ס"ב.

118) ולהעיר מביאור הלשיטתייהו דב"ש וב"ה, שב"ש אזלי בתר בכח, וב"ה אזלי בתר בפועל (ראה בארוכה „הדרן על ששה סדרי משנה" (ס' השיחות תשמ"ח ח"ב ע' 645 ואילך)).

119) ראה זח"ג רמה, א. טעמי המצוות להאריז"ל פ' תצא. תניא בהקדמה. שם אגה"ק סי"ג. ובכ"מ.

הגבורות) – נטיית שכלם היא להחמיר, לדחות ולאסור גם הענינים שהרע שבהם הוא בכח ובהעלם בלבד, וב"ה (ששרש נשמתם מבחי' החסדים) – נטיית שכלם היא להקל, לקרב ולהתיר הדברים שאין בהם רע בפועל ובגלוי.

וחילוק זה מרומז גם בשמותיהם[120]:

"שמאי" – מלשון "השם אורחותיו"[121], ששוקל דרכיו בתכלית הזהירות גם מענינים דרע הנעלם, וכשמוצא שיש בהם רע הנעלם דוחה ואוסר אותם. ו"הלל" – מלשון "בהלו נרו עלי ראשי"[122], שהו"ע של אור וגילוי, המשכת אור הקדושה גם במקום שיש רע בכח ובהעלם[123].

ויש להוסיף, שהחילוק בין ב"ש וב"ה הוא גם בדרגת התורה שעל ידה נעשה בירור העולם:

"ב"ש מחדדי טפי" – דרגא נעלית יותר בלימוד התורה (ה"בכח" שבתורה, פנימיות התורה), שבכחה יכולים לברר (לא רק רע הגלוי, אלא גם) רע הנעלם, משא"כ ב"ה שלומדים התורה כפי שהיא בפועל ובגלוי (נגלה דתורה), אין ענינם לברר רע הנעלם, ובמצב כזה שאין הענין לברר הרע הנעלם, אסור לדחות ולרחק דברים שיכולים לקרבם ולהעלותם לקדושה.

ולכן:

בזמן הזה, שמצב העולם הוא שרוב בני־אדם אינם שייכים לדרגתם של ב"ש לשקול ולדקדק דרכיהם בתכלית הזהירות גם מרע הנעלם ולבררו ע"י דרגא נעלית בתורה – הלכה כב"ה, וב"ש במקום ב"ה אינה משנה, ועד שכש"נמנו ורבו ב"ש על ב"ה", "אותו היום . . הי' קשה לישראל כיום שנעשה בו העגל", כי, עי"ז שדוחים ומרחקים מגבול הקדושה דברים שהיו יכולים לקרבם ולהעלותם לקדושה במילא ניתוסף כח בלעו"ז.

אבל בימות המשיח תהי' הלכה כב"ש – כיון שישתנה שיקול הדעת בטבע השכל דחכמי ישראל בהתאם לשינוי מצב העולם בימות המשיח[124] (ע"פ הכלל ש"אין לו לדיין אלא מה שעיניו רואות") כדעת ב"ש – כי, לאחרי שיושלם בירור הטוב מן הרע, יהיו כולם במעמד ומצב ד"השם אורחותיו", לדקדק ולשקול דרכיהם בתכלית הזהירות גם מרע הנעלם (בהעלם ובכח), ועד לשלילת האפשרות דענין בלתי־רצוי – ע"י דחיית וריחוק הדברים שיש בהם רע הנעלם (כיון שנשאר עדיין בעולם מציאות הרע, כנ"ל סי"ב); וענין זה יהי' ע"י התגלות דרגא נעלית יותר בתורה ("מחדדי טפי") אצל כל בנ"י – "תורה חדשה מאתי תצא", טעמי וסודות התורה, שלהיותם למעלה משייכות לבירור העולם, נשללת על ידם אפילו האפשרות לענינים בלתי־רצויים.

יד. ויש להוסיף, שגם בקשר ובשייכות לחג השבועות, "זמן מתן תורתנו" – שבו ניתנה כל התורה כולה, כולל גם ה"תורה חדשה (ש)מאתי תצא" (כנ"ל ס"ד) – מצינו דוגמת הענין

120) להעיר ממארז"ל "ר"מ הוה דייק בשמא" (יומא פג, ב. וראה בארוכה (ע"ד הענין דמדרש שמות) תשובות וביאורים הנ"ל ס"א. וש"נ).

121) מו"ק ה, סע"א. וש"נ.

122) איוב כט, ג.

123) ראה לקו"ת שה"ש מח, סע"ב ואילך. ובכ"מ.

124) להעיר מטעמי המצוות שבהערה 119: "אלו ואלו דברי אלקים חיים, כי כל אחד ואחד דיבר אמת לפי מקומו (דרגתו), אלא שההלכה הוא לפי הזמן".

דהלכה כב"ש, מעין ודוגמת החידוש דהלכה כב"ש בימות המשיח[125]:

בסיום הלכות חג השבועות[126] כותב רבינו הזקן: „במוצאי חג השבועות אסור להתענות מעיקר הדין לפי שהי' יום טבוח בזמן שביהמ"ק קיים, דהיינו, שבו ביום היו מקריבין עולות ראי' שלא היו יכולים להקריב ביו"ט עצמו לפי שאין בהם שום צורך אוכל נפש . . ואע"פ שזה הוא לדברי ב"ש אבל לדברי ב"ה מותר להקריבן אף ביו"ט עצמו, מ"מ, כיון שבדבר זה עשו ב"ה כדבריהם והרבה מישראל נהגו כמותם להקריבן אחר יו"ט ונעשה להם יום זה שהוא מוצאי יו"ט כמו יו"ט עצמו להאסר בו בהספד ותענית א"כ אף עתה משחרב ביהמ"ק לא הותר ההספד והתענית בו ביום".

ויש לומר הביאור בזה – בפנימיות הענינים[127]:

איתא בגמרא[128]: „מעלי יומא דעצרתא סכנתא (להקיז דם) . . משום . . דנפיק בי' זיקא ושמי' טבוח דאי לא קבלו ישראל תורה הוה טבח להו לבשרייהו ולדמייהו"[129]. והקשה בחדא"ג מהרש"א[130] „לכאורה . . לא ה"ל לקרותו טבוח אלא טובח, שבא לטבוח אחרים", ומתרץ ש„ההוא זיקא שהוא השטן הוא היצר הרע הוא רוח מ"ה שבא לטבוח את ישראל אילו לא קיבלו התורה, אבל כיון שקבלו התורה וכבשו את יצרם הרי אדרבה זבחו ישראל את היצה"ר".

ויש לומר, שזהו גם תוכן הענין ד„יום טבוח" (מוצאי חג השבועות) – זביחת היצה"ר. כלומר ב„מעלי יומא דעצרתא" (ערב חג השבועות), לפני קבלת התורה, „נפיק בי' זיקא" „שבא לטבוח את ישראל אילו לא קיבלו התורה", ובמוצאי חג השבועות, לאחרי שקבלו התורה, נעשה „יום טבוח", ע"ש ש„זבחו ישראל את היצה"ר".

והטעם ש„בדבר זה עשו ב"ה כדבריהם (כדברי ב"ש) והרבה מישראל נהגו כמותם להקריבן אחר יו"ט" – יש לומר, שביו"ט עצמו, זמן מתן תורתנו, שכולל (בהעלם) גם ה„תורה חדשה (ש)מאתי תצא", טעמי וסודות התורה שלמעלה משייכות לבירור הרע, אין (מקום ו)צורך לזביחת היצה"ר[131] (כשיטת ב"ש, שמצד מעלתם בלימוד התורה, „מחדדי טפי", שוללים ומבטלים גם רע הנעלם והאפשרות לענין בלתי־רצוי), ולכן מוצאי חג השבועות (דוקא) הוא „יום טבוח".

טו. ונוסף על החידוש בימות המשיח דהלכה כב"ש, שדבר שהי' מותר כדעת ב"ה יאסר כדעת ב"ש, יהי' גם „חידוש תורה" לעתיד לבוא בההיתר דדבר האסור[132] – שהקב"ה יתיר שחיטת שור

---

125) ובלשון רבינו הזקן בתניא פל"ו: „וכבר הי' לעולמים מעין זה בשעת מתן תורה".

126) שו"ע או"ח סתצ"ד סי"ט.

127) הביאור ע"ד הנגלה – ראה בארוכה לקו"ש חכ"ח ע' 24 ואילך. וש"נ.

128) שבת קכט, ב.

129) וראה מחה"ש לאו"ח סו"ס תסח: „ונודע דבכל הזמנים שאירע לאבותינו ענין מה כשיגיע זמן ההוא שוב מתעורר קצת מעין אותו דבר וענין ההוא".

130) לסנהדרין מג, ב.

131) כלשון רבינו הזקן „לא היו יכולין להקריב ביו"ט עצמו לפי שאין בהם צורך אוכל נפש" – די"ל ש„אוכל נפש" רומז על הענינים השייכים לנפש האלקית מצ"ע, ולא בשייכות לבירור היצה"ר.

132) וע"ד שמצינו אצל ר' מאיר „שהוא אומר על טמא טהור ומראה לו פנים, על טהור טמא ומראה לו פנים" (עירובין יג, ב. וראה לקו"ת ס"פ תזריע).

הבר בסנפירי הלויתן:

ובהקדמה – שנוסף על דברי המדרש „זו שחיטה כשירה היא (בתמי') ולא כך תנינן הכל שוחטין ובכל שוחטין ולעולם שוחטין חוץ ממגל קציר והמגרה והשנים מפני שהן חונקין", קשה גם (ולכל לראש) מ„הכל שוחטין", שזוהי שחיטה שאינה בידי אדם (כי אם ע"י הלויתן), ותנן[133] „נפלה סכין ושחטה . . פסולה, שנאמר[134] וזבחת ואכלת מה שאתה זובח אתה אוכל"[135].

ויש לומר הביאור בזה – ששחיטת שור הבר בסנפירי הלויתן לעתיד לבוא תהי' ע"י הקב"ה[136], היינו, שסנפירי הלויתן הם הסכין שבו ישחט הקב"ה את שור הבר. וכיון שתוכן ה„חידוש תורה" הוא שבשחיטה זו לא נאמרו מלכתחילה דיני שחיטה (כנ"ל ס"ה), ה"ז כולל גם שבשחיטה זו לא נאמר הדין ד„מה שאתה זובח אתה אוכל" (שחיטת אדם דוקא), להיותה ע"י הקב"ה[137].

ובביאור הטעם ששחיטתו של הקב"ה אינה כשחיטת האדם ע"פ דיני התורה (אף ש„מגיד דבריו ליעקב גו'"[138], „מה שהוא עושה הוא אומר לישראל לעשות"[139]) – יש לומר:

תוכנה של שחיטה – „אין ושחט אלא ומשך"[140], שע"ז נעשה בירור ומשיכת והעלאת הבעל־חי, שנעשה מוכשר וראוי למאכל האדם להיות דם ובשר כבשרו, ובכח זה יעבוד עבודתו לשמש את קונו ע"י קיום התומ"צ. ונמצא, שבתוכן השחיטה מודגש כללות הענין דבירור והעלאת עניני העולם לקדושה, ועד לתכלית השלימות – זביחת היצה"ר (כנ"ל ס"ב).

ועפ"ז מובן החילוק שבין שחיטת האדם לשחיטת הקב"ה – שבשחיטת האדם, כיון שפעולת הבירור היא בכחו של האדם, ישנה כו"כ הגבלות באופן פעולת הבירור שמתבטאים בפרטי דיני השחיטה שבתורה, ובלעדם השחיטה פסולה; משא"כ בשחיטת הקב"ה, כיון שפעולת הבירור נעשית ע"י הקב"ה, לא שייך בזה הגבלות, ולכן בכל האופנים השחיטה כשרה[141].

---

*) כמ"ש בהתחלת הענין: „לא ניתנו המצוות לישראל אלא לצרף בהן את הבריות".

133) חולין לא, א – במשנה.

134) תבוא כז, ז.

135) כקושיית הרש"ש בויק"ר שם.

136) ראה ב"ב עה, רע"א: „אלמלא הקב"ה עוזרו אין יכול לו, שנאמר (איוב מ, יט) העושו יגש חרבו", „בבהמות כתיב . . וה"ה עם לויתן" (פרש"י שם. וראה חדא"ג מהרש"א שם).

137) בפי' ידי משה ויק"ר שם: „להקב"ה הוא מותר לשחוט גם בסנפירין, אבל לבני אדם אשר להם נתנה התורה לצרף את לבבם* ולקבוע בהם רחמנות, להם אסור בסנפירין, כי הוא צער בעלי חיים". אבל: (א) טעם זה אינו שייך לחידוש תורה לעתיד לבוא דוקא, (ב) ועיקר: מאי שנא משאר המצוות שמקיים הקב"ה אף שלא שייך אצלו הטעם דלצרף כו'.

וראה שו"ת חת"ס חיו"ד סי"ט: „אפילו אנן נמי נשחוט במגירה אם הי' אפשר לומר ברי לי שלא פגעתי ולא קרעתי, אלא שאין אדם יכול לומר כן . . כי מי יכול לשער זה, אבל הקב"ה ששוחט בעצמו יכול לומר ברי לי". וגם טעם זה אינו שייך לחידוש תורה דלעתיד לבוא דוקא.

ולכן לכאורה נראה לומר שהחידוש תורה הוא שבנוגע לשחיטה זו לא נאמרו דיני שחיטה, כבפנים.

138) תהלים קמז, יט.

139) שמו"ר פ"ל, ט.

140) חולין ל, ב. וראה לקו"ש חי"ט ע' 206. וש"נ.

141) ראה לקו"ת שמיני יח, ד: „היום שחיטה כזו פגומה גמורה היא מחמת ההפסק כו', אבל לעתיד צ"ל כן דוקא, כי ענין השחיטה זו היא בחי'

טז. ויש להוסיף ולבאר כהנ"ל (ההוספה דג' ערי מקלט בימות המשיח, ההלכה כב"ש, והיתר שחיטת שור הבר) בעומק יותר:

ובהקדם המבואר במק"א[142] בנוגע לכללות הענין דמצוות לא תעשה שיהיו גם בימות המשיח, כשעיקר העבודה תהי' בעשה טוב – שאז יהי' קיומן „בשרשן למעלה שהן גבורות קדושות"[143], גבורות שלמעלה מחסדים, כידוע[144] שהשורש דמצוות לא תעשה הוא למעלה מהשורש דמצוות עשה, ע"ד ובדוגמת המעלה דהשגת השלילה לגבי השגת החיוב, שלכן קיומם אינו באופן של חיוב, קום ועשה, אלא באופן של שלילה, שב ואל תעשה.

ועפ"ז יש לבאר גם פלוגתת ב"ש וב"ה – בשרש הענינים: ב"ש ששרש נשמתם מבחי' הגבורות, גבורות קדושות שלמעלה מחסדים, ראו ענינים אלו בשרשם (בכח), בבחי' גבורות קדושות שאינם מתגלים כי אם באופן של השגת השלילה (שלמעלה מהשגת החיוב, „מחדדי טפי"), שב ואל תעשה – ב"ש אוסרים, וב"ה ששרש נשמתם מבחי' החסדים, ראו ענינים אלו כפי שהם בגלוי (בפועל), ענינים שנמשכים ומתגלים באופן של השגת החיוב, קום ועשה – ב"ה מתירים[145].

ולכן:

בזמן הזה שרוב בני־אדם אינם שייכים לדרגתם של ב"ש לשקול ולדקדק בשורש הענינים למעלה בבחי' גבורות קדושות (השגת השלילה), כי אם כפי שהם בפועל ובגלוי שמהם יכולים להשתלשל ענינים בלתי־רצויים – יש להגביר החסדים על הגבורות. ולכן נפסקה ההלכה כב"ה (חסדים), ועד שב"ש במקום ב"ה אינה משנה. ועד כדי כך, שבנוגע להלכות ש„נמנו ורבו ב"ש על ב"ה" (התגברות הגבורות על החסדים), אמרו חז"ל ש„אותו היום . . הי' קשה לישראל כיום שנעשה בו העגל" (השורש דכל ענינים בלתי־רצויים), כיון שמהתגברות הגבורות (ב"ש) על החסדים (ב"ה) יכולים להשתלשל ענינים בלתי־רצויים[146].

אבל בימות המשיח, כשיושלם בירור הטוב מן הרע, ולא יהי' מקום לחשש מענינים בלתי־רצויים, יהיו כולם במעמד ומצב שיוכלו לדקדק ולשקול בשורש הענינים למעלה בבחי' גבורות קדושות, בחינת השגת השלילה, ולכן, אותם ענינים שהיו מותרים בזמן הזה כדעת ב"ה, יהיו אסורים בימות המשיח כדעת ב"ש, כיון שיתגלה בהם העילוי והשלימות דגבורות קדושות שלמעלה מחסדים, שהמשכתם היא ע"ד השגת השלילה.

ועפ"ז יש לבאר גם תוכן הענין דערי מקלט למכה נפש בימות המשיח:

מכה נפש (השורש לכל ענינים הבלתי־רצויים שעליהם נצטווינו בלא תעשה) מורה על השורש דמעלת מצוות לא תעשה, גבורות קדושות שלמעלה מחסדים, השגת השלילה.

וישיבתו של מכה נפש בעיר מקלט,

עליות שור הבר למעלה מעלה ע"י הלויתן המעלהו בסנפיריו, ולכן צ"ל הפסק בינתיים, שהרי א"א להיות כל העליות בבת אחת . . בפעם א', אלא הפסק בין היכל להיכל, ולכן יתיר הקב"ה פגימה זו".

142) ראה שיחת ש"פ יתרו ש.ז. (סה"ש תנש"א ח"א ע' 305-6). ועוד.

143) תניא קו"א קס, א.

144) ראה לקו"ת פקודי ג, ב ואילך. ובכ"מ.

145) ומרומז בשמותיהם: ב"ש, „השם אורחותיו" – לשקול ולדקדק בשורש הענינים בבחי' גבורות שלמעלה מהחסדים, וב"ה, „בהלו נרו" – ראיית הדבר כמו שהוא בגלוי ובפועל.

146) ראה לקו"ת קרח נד, ג.

בתורה, „ויספת לך עוד שלש ערים", טעמי וסודות התורה (כנ"ל סי"ב), נמשך ומתגלה גם השורש דלא תעשה שהו"ע דהשגת השלילה באופן של קליטה בפנימיות, היינו, שגם הענינים הכי נעלים שמצד עצמם אינם יכולים להתגלות באופן דהשגת החיוב, כי אם באופן דהשגת השלילה, נמשכים ומתגלים בכחו של הקב"ה באופן דהשגת החיוב[147].

ויש לומר, שענין זה מודגש גם במעשה בפועל (נוסף על לימוד התורה) בענין אחד עכ"פ – בההיתר דשחיטת שור הבר בסנפירי הלויתן – שגם דבר שהוא באופן של השגת השלילה, שאינו יכול לבוא בהשגת החיוב, שלכן אסור באכילה כיון שאינו יכול לבוא באופן שיהי' דם ובשר כבשרו, יומשך ויתגלה באופן של השגת החיוב, שלכן יהי' מותר באכילה, שיבוא בפנימיות ויהי' דם ובשר כבשרו.

ובביאור הטעם שענין זה מודגש דוקא בהיתר שחיטת שור הבר בסנפירי הלויתן – יש לומר:

מבואר בדרושי חסידות[148] החילוק שבין לויתן לשור הבר בעבודת האדם, שלויתן שמקומו בים, עלמא דאתכסייא, מורה על העבודה ברוחניות ביחוד יחודים עליונים וכו', ושור הבר שנמצא ביבשה, עלמא דאתגלייא, מורה על העבודה בגשמיות בבירור העולם. ויש בזה מה שמשיגים (לויתן) היא אורות נעלים ביותר, אבל אין בה השלימות דהמשכה למטה, ואילו העבודה בגשמיות היא באופן של המשכה למטה, אבל אין בה מעלת האורות הנעלים יותר. ולעתיד לבוא יתחברו ב' המעלות יחדיו – שגם למטה יומשכו ויתגלו האורות הנעלים ביותר, עי"ז שהלויתן ישחוט ויעלה („אין ושחט אלא ומשך") שור הבר, היינו, שתתגלה מעלת האורות העליונים (העלי' שע"י הלויתן) בעניני העבודה למטה (שור הבר).

היינו, ששחיטת שור הבר היא תוכן הסך־הכל דכללות מעשינו ועבודתינו בבירור העולם, ולכן, יתגלה בזה תכלית השלימות דכללות העבודה, שגם הענינים הכי נעלים דהשגת השלילה (לויתן, עלמא דאתכסייא) יומשכו באופן של השגת החיוב (שור הבר, עלמא דאתגלייא), שלכן יתיר הקב"ה אכילת שור הבר בשחיטה אסורה, עי"ז ש„תורה חדשה מאתי תצא, חידוש תורה מאתי תצא", שגם הדרגא הכי נעלית בתורה, „מאתי" דייקא, שאינה יכולה להתגלות בזמן הזה, ושייך בה רק השגת השלילה בלבד – „(מאתי) תצא", שתצא ותומשך ותבוא למטה באופן של השגת החיוב, ש„יהיו כל ישראל חכמים גדולים ויודעים דברים הסתומים וישיגו דעת בוראם כפי כח האדם, שנאמר[149] כי מלאה הארץ (עלמא דאתגלייא) דעה את ה' כמים לים (עלמא דאתכסייא) מכסים"[150].

147) ראה גם שיחת ש"פ יתרו (סה"ש תנש"א) ע' 15־311.

148) ראה לקו"ת ר"פ שמיני. ובכ"מ.

149) ישעי' יא, ט.

150) רמב"ם בסיום וחותם ספרו „משנה תורה".

שער
הערות

ביאור שיטת רש"י בסוגיית "יתומים שבאו לחלוק"

הרב **יוחאי** שי' **דניאל**
ר"מ בישיבה

א.

מחלוקת ר"י ור"ת בפי' הגמ'

איתא בגמרא קידושין דף מ"ב ע"א: "אמר ר"ח אמר שמואל יתומים שבאו לחלוק בנכסי אביהם ב"ד מעמידים להם אפוטרופוס ובוררים להם חלק יפה".

ומצינו מחלוקת בתוספות בין ר"י לר"ת שלשיטת ר"י האפוטרופוסים הם במקום היתומים ונושאים ונותנים בינם לבין עצמם ואינם זקוקים לא לשומת בית דין ולא לגורל. ור"ת חולק וסובר שצריך גורל ושומת בית דין. עיין שם בתוס' ד"ה ובוררין באורך.

ב.

הסבר הב"י והמ"מ שמדובר שמקצת מהיתומים גדולים

והנה הבית יוסף בסימן רפ"ט ד"ה האחין פירש (על פי דברי הטור שם) שמדובר כאן שיש יתומים קטנים וגדולים ולכן חולקים את הנכסים. אך לא מדובר כשכולם קטנים.

והקשה שם על מי שמפרש שהמקרה הוא שכולם קטנים. וזל"ק "ולכאורה נראה דמילתא דשמואל לא איירי כלל בכולם קטנים דלא

שייך לומר שבאו לחלוק דאין מעשיהם כלום אלא אם יראה לב"ד שהחלוקה טובה יחלקו ביניהם ואם יראה ב"ד שאין החלוקה טובה אין שומעין להם אפי' כולם תובעים חלוקה אלא עיקר מילתא דשמואל איירי בשהגדולים תובעין חלוקה וקמ"ל דזקוקים ב"ד להם להעמיד אפוטרופא לקטנים ולחלוק עם הגדולים ומעמידין ב"ד להם אפוטרופא לחלק על פיו ובוררים להם חלק יפה בגורל ובשומת ב"ד...". עיי"ש באורך.

וראה ברירשה על הטור שם ס"ק א' שהביא את ביאור המ"מ על הרמב"ם (פ"י מה' נחלות הובא ג"כ בב"י הנ"ל) מדוע חייב לומר שמקצתם גדולים וזל"ק "מפני שאם היו כולן קטנים למה יחלוקו יעמדו הנכסים ביד אפוטרופוס שהרי אף לאחר חלוקה יבואו הנכסים ביד אפוטרופוס וכן אם היו גדולים כולם אינן צריכים לאפוטרופוס וכתב עוד ואם רצו לחלוק לפי שאם לא רצו אלא שיהיו בשיתוף בין הגדולים והקטנים אין ב"ד נזקקין להם עכ"ל..."

ג.
שיטת רש"י שכל היתומים קטנים וביאורה

והמעיין ברש"י יבמות ס"ז ע"ב ד"ה יתומים. ובכתובות ק' ע"א ד"ה ב"ד מעמידין להם, וד"ה ובוררים להם חלק יפה. ובגיטין ל"ד ע"א ד"ה ובוררים להם חלק יפה. יראה שמפרש שהיתומים כולם קטנים הם. וצ"ל א"כ מה הכריחו לפרש כן על אף הקושיות הנ"ל.

ונראה להסביר את רעתו של רש"י הקדוש עפ"י המשך דברי הב"י שם שהוכיח מהגירסא בגמ' "ובוררין" להם חלק יפה (בוררין בלשון רבים) שזהו ב"ד והאפוטרופוס. והיינו כפי' ר"ת.

ועפ"ז לשיטת ר"י שאומר שלא צריך שומת ב"ד קשה הלשון בוררין בלשון רבים שהרי יש רק את האפוטרופוס וכלשון הגמ' "מעמידים להם

אפוטרופוס". וחייב א"כ לומר שמעמידים להם אפוטרופוס הכוונה לכל יתום ויתום ובוררין קאי על האפוטרופין (שהם רבים).

ד.
קושיה על שיטת ר"י ועפ"ז ביאור בגדר החלוקה לשיטתו

וביתר ביאור בהקדים קושיה על שיטת ר"י דצ"ל שהרי בד"כ מעמידים לכל היתומים אפוטרופוס אחד שידאג להם לנכסים והיכן מצינו שמעמידים ליתומים מספר אפוטרופוסים? וכן מוכח מהב"י הכי שמעמידים ליתומים אפוטרופא אחד ובנוסף לב"ד זהו רבים[1] ומאימיתי מעמידים מספר אפוטרופים ליתומים (ועוד אחר לכל אחר[2]).

ונראה להסביר שהביאור בזה (לשיטת ר"י) הוא שבר"כ האפוטרופוס צריך לדאוג ליתומים וע"כ די באפוטרופוס אחד שידאג לכולם (היינו לכל הנכסים שלהם). וכן הוא הכי לשיטת ר"ת שמעמידים אפוטרופוס אחד שידאג לנכסי היתומים הקטנים ולטובתם שהאחים הגדולים לא יתנו להם את הפחות כפי שמסביר שם הב"י.

וא"כ כאן לשיטת ר"י (עפ"י גירסת הגמרא) שצריך מספר אפוטרופוסים חייב לומר שזהו משום שצריך שכל אחד ידרג ליתום ספציפי (שהרי לפי' ר"ת שהם רק בוררים חלקים די באפוטרופוס אחד, וכן לדאוג לכל היתומים הקטנים בצורה כוללת שבכדי שלא יקופחו די באפוטרופוס אחד.) והיינו שצריך שכל אחד ידאג ליתום כל שהוא ולכן צריך מספר אפוטרופוסים.

אלא שזה גופא טעמא בעי מדוע צריך כאן אפוטרופוס לכל יתום

---

1. ואין להקשות שהרי הב"ד הוא רבים וא"כ שייך עליו לשון רבים והסבר הב"י מעיקרא ליתא. שהרי כאן כתוב ובוררין להם בהמשך למילה אפוטרופוס שהוא יחיד ולא שייך עליו לשון רבים. אלא דע"כ צ"ל דקאי על הב"ד ועליו שבוררין יחיד. כפשוט.

2. שמילא אם הייתה סברא לומר שישנם הרבה נכסים ולאפוטרופוס אחר קשה לנהל את כולם וטפל בהם שיעמידו עוד א' או ב' אפוטרופוסים (למרות שגם זה קשה שהרי הא' יהיה אפוטרופוס ויכול לשכור עוד אנשים שיעזרו לו לטפל בנכסים) אך מדוע בעי אחר לכל אחר.

ויתום בשונה משאר המקרים בהם די אפוטרופוס אחד לכו"כ יתומים וכפי הסבר ר"ת.

והסברא בזה מדוע לא יועיל אפוטרופוס אחד לכולם שיראג להם בשוה נראה לומר שזהו משום שכאן זוהי ממש במקום חלוקה. וא"כ כפי שאח אחד לא מחלק את הירושה לכולם אלא כולם נמצאים ממש ומסכימים לזה. א"כ גם כאן צריך את כל היתומים ולכן מעמידים לכל אחד אפוטרופוס שיהיה כמותו ממש וכאילו הוא כאן גדול לפנינו.

וכן מוכח מלשון ר"י שבתוס' וזל"ק "וכל החלוקה תלויה ברעתו כמו שהיו עושים יתומים עצמם אם היו גדולים ושהיה כל אחד בורר לעצמו וזוכה בשלו וכן לענין דינא דגוד או איגוד נמי נראה לר"י דהוו כיתומים עצמן ויכולין לחלוק שני חפצים אע"ג דתרוייהו צריכי להאי וצריכי להאי ושייך ביה גוד או איגוד שהעמידו חכמים אלו אפוטרופים שנעשו ע"י ב"ד כמו יתומים עצמן לחלוק בלא שומת ב"ד ובלא גורל דבסברותם לבר תלויה החלוקה כשני אחים גדולים החולקים בנכסי אביהן שבורר כל אחד לעצמו וה"ה לענין דינא דגוד או איגוד דמהניא חלוקת האפוטרופא לגמרי ולא יוכלו למחות כשיגדלו...". עכל"ק.

ה.

ראיה דרש"י ס"ל כר"י וע"כ אתי שפיר מדוע פי' שכולם קטנים

וכיון דאתינן להכי ניתן להסביר מדוע רש"י ג"כ הוכרח לפרש שכולם קטנים משום שס"ל כר"י. (וע"כ לא קשיא ליה לשון רבים שהאפוטרופוסים מחלקים בעצמם. וא"כ לא צריך שומת ב"ד. ולא מיירי שהם מתמודדים רק מול האחים הגדולים שבזה סגי באפוטרופוס אחד שיראה שלא מרמים אותם אלא שצריך לעשות פה דין חלוקה ממש.)

כמוכח מלשונו בכתובות שם "אפוטרופוס לכל אחד ובורר כל אפוטרופוס חלק יפה לחלקו". והיינו שלא ע"י הגורל שאם זהו ע"י גורל

מי אמר שזה יהיה חלקו החלק שברר ואולי יפול לידי אח אחר. ועוד שם בלשונו "כל אפוטרופוס ליתום שלו" ובלשונו בגיטין "יברור חלק יפה שלו". עיי"ש. וכנ"ל שא"א לומר שיש מספר גדולים ומספר קטנים, שאז די באפוטרופא אחד שיראג לכל הקטנים כאחד, וכפי שכתב הב"י שם בפי'. אלא רק שזהו ממש מדין חלוקה שצריך את כולם שיהיו שם בעצמם ממש, וזה נעשה ע"י האפוטרופוסים שלהם.

בענין ג' קליפות הטמאות

הת' **מנחם מענדל** שי' **קליינברג**
תלמיד בישיבה

בתניא פרק ו' מבואר שישנן "שלש קליפות הטמאות ורעות לגמרי ואין בהם טוב כלל, ונקראו במרכבת יחזקאל רוח סערה וענן גדול וגו' [ואש מתלקחת].

ולא באתי אלא להאיר שמצינו עוד ביאורים למהות ענין שלושת הקליפות הטמאות:

א. בספר הלקח והלבוב מבאר הרה"ח אלכסנדר יוראסין ע"ה ששלושת הביטויים רוח סערה, ענן גדול ואש מתלקחת - הם משלושת היסודות רוח מים ואש, והעפר לא מופיע ביניהם, שכן שלושת הקליפות אינן שייכות ביסוד העפר הגשמי (בדברים שהם כפי טבע העולם), משא"כ, ע"י מעשה בני אדם.

ב. ב'פניני התניא' מבאר הרה"ת חיים לוי יצחק גינזבורג שמרכבת יחזקאל הוא בודאי מרכבה עליונה דקדושה... אלא שממנה נשתלשלו וירדו שלוש קליפות הטמאות, ועוד: עניינן של שלוש קליפות הטמאות - מדוע הן 'שלוש' דווקא - הוא שלושת ה'קוין' ימין שמאל ואמצע, דהיינו חסד גבורה ותפארת, שהן כללות המידות כולן.

ועוד: ב'ראשית חכמה' שער הוראה פ"ד מבאר שעניינן של שלוש הקליפות הוא: א. מידת הגאווה. ב. מידת העקשנות. ג. מידת הבעס. וישנם עוד ביאורים.

ג. בספר המאמרים ה'תרנ"ט, כותב כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע ששלושת קליפות הטמאות הן 'חושך', 'תוהו' ו'בוהו'.

ד. בשיחות כ"ק אדמו"ר שליט"א מלך המשיח, מביא מדא"ח, ששלושת הקליפות הן 'נחש', 'שרף' ו'עקרב' ומבאר את ענינן.

ותן לחכם ויחכם עוד.

בעניין 'צדיק וטוב לו' ו'רשע ורע לו'

הת' **מנחם מענדל** שי' **פרלשטיין**
תלמיד בישיבה

בסוף פרק ט' בתניא, מסביר כ"ק אדמו"ר הזקן ע"כ שישנו את הרשע ורע לו שהרע אצלו גבר על הטוב, והטוב שנשאר בו הינו רק בבחינת 'מקיף' (מכיוון שהטוב נשאר תמיד רק שהינו בבחינת מקיף).

מפרשים על התניא מביאים שאפשר שיהיה 'רשע ורע לו' אף יהודי שנכלל בד"כ בין שומרי התורה ומצוותי', אך שבמקביל מרשה לעצמו לחטוא (ולעיתים קרובות ברברים חמורים ובג' לבושי נפשו), ויכול להיות שאף שהוא שומר תורה ומצוות הוא "אינו מתחרט לעולם ואין באים לו הרהורי תשובה כלל"- ואף הוא יקרא 'רשע ורע לו', וכפי שנ"ל הטוב יישאר אך בבחינת 'מקיף'. (ועיין שם אודות הסיפור עם ר' איטש'ע דער מתמיד).

ולא באתי אלא להעיר מדברי כ"ק אדמו"ר שליט"א מלך המשיח במאמרו "בלע המוות לנצח" , שם מסביר כ"ק אדמו"ר מלך המשיח שע"י שישראל שונאים את הרע בתכלית השנאה, נפעל למעלה העניין של "ואת עשו שנאתי"- בתכלית השנאה, מה שמביא לידי "ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ"- שתתבטל מציאות הרע, ו"בלע המוות לנצח"- ע"י כך תתבטל מציאות המוות.

וממשיך במאמר, שמכיוון שראה הקב"ה בצדיקים שהם מועטים- ובפרט שנאת הרע בתכלית השנאה, שזו מדרגת הצדיק גמור, וידוע

הפתגם לגבי מדרגתו של הבינוני- "הלוואי בינוני", והרי עניין ביטול המוות לע"ל- "בלע המוות לנצח", יהיה בכל ישראל, מכך מסיק כ"ק אדמו"ר מלך המשיח שהדרגה של שנאת הרע בתכלית השנאה יכולה להיות גם אצל בינוני ואף אצל אלו שבדרגה פחותה יותר.

מכיוון שלכל יהודי יש את הזמן אשר בו כל עסקו לשם שמים- כמו בשעת התפילה, בעסקו בתורה וכו' ואפילו בשעה שעוסק בענייני הרשות לשם שמיים, ובאותו הזמן מוסר הוא את כל מציאותו לאלוקות, ואין לו שייכות לבגדים הצואים, כצריק גמור. ודבר זה למעלה הוא נצחי לעולם ועד. ע"כ.

ומזה מובן, שמכיוון ש"זה לעומת זה עשה אלוקים" , כמו שיכולה להיות מציאות שהאדם שומר תורה ומצוות יהיה 'רשע ורע לו באותה שעה', כך יכול שיהיה להיפך שיגיע למדרגה הכי נעלית כ'צריק גמור', ודבר זה למעלה הינו נצחי לעולם ועד!

יעקב ועשיו - שורש מי גבוה יותר?

הת' **ינאי** שי' **סימן טוב**
תלמיד בישיבה

ב'תורה אור' פרשת וישלח, בתחילתו (כד, א) מבאר כ"ק אדמו"ר הזקן בעניין יעקב ועשיו, שורשם ועניינם, כדלקמן וזלה"ק:

"הנה ידוע שיעקב שרשו הוא מבחינת שם מ"ה דעולם התיקון, ושרשו של עשיו הוא מבחינת עולם התוהו, והאורות דתוהו הם גרולים מאוד ולא יכלו להתלבש תוך הכלים ונסתלקו מהכלים, והן בחינת 'מקיפים', והכלים נשברו למטה, לכן הי' עשו שלמטה - רשע.

אבל מצד שרש שורשו במקיפים דתוהו, הרי האורות דתוהו הם למעלה מהאורות דתיקון.

והנה יעקב חשב שעשו נתברר כבר וחזר לשורשו הנעלה, בחינת המקיפים דתוהו שלפני התיקון. לכך שלח יעקב מלאכים לפניו - לפניו ממש, דהיינו אל בחינה שלמעלה ממנו במדריגה ואל עשיו אחיו שעירה... כדי להמשיך (את) בחינת המקיפים דתוהו, אליו למטה בתיקון, שהוא בחינת האור פנימי, ויאיר המקיף בפנימי ויתייחדו יחד". עכלה"ק.

ובקונטרס ומעין סוף מאמר י"ג (אות ב', ע' 96) מבאר כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע וזלה"ק:

"נפלא הדבר מאוד איך יש כוח בנפש האלוקית להתגבר על הנפש

הבהמית, וכמובן מצד שורשן, הרי ידוע דשורש הנפש הבהמית הוא מעולם התוהו ושורש הנפש האלוקית - מעולם התיקון, ותוהו קדם אל התיקון. ומכל זה לכאורה אינו מובן איך יש כוח בנפש האלוקית להתגבר עליו?

. . אך העניין הוא, דהנה באמת הנפש האלוקית בשורשו קדום אל הנפש הבהמית . . דתיקון שורשו בעצמות אור אין סוף למעלה משורש התוהו, וזהו מה שבאמת יעקב היה הבכור, וכידוע דיעקב ועשיו הן תוהו ותיקון . .

דבשורשו יעקב שהוא בחינת התיקון שרשו למעלה מעשיו בחינת התוהו . . וכן הוא בנפש האלוקית והנפש הבהמית... ועל ידי זה יש לו כוח להתגבר על הנפש הבהמית, מצד שנמשך לו כוח על זה משורשו הקדום . . שהוקדם אל התיקון בהתגלות, ובשורשם התיקון קדם, לכן בכוח הנפש האלוקית להתגבר על הנפש הבהמית".

ולכאורה לא מובן, דלפי המבואר בתורה אור, שרש עשיו גבוה משרש יעקב, ואילו בקונטרס ומעין מבואר - בהשקפה ראשונה כך מובן, שיעקב בעצם גבוה יותר מעשיו?

אלא שבעיון בהמבואר בקונטרס ומעין מובן שאין סתירה, אלא שכך הוא העניין: בשורשו - שורש עשיו גבוה משורש יעקב. אך בשורש שורשו - שורש שורשו של יעקב תיקון גבוה משורש שורשו של עשיו (תוהו), ועל דרך לשון כ"ק אדמו"ר מהורש"ב: תוהו קדם אל התיקון בהתגלות, ובשורשם התיקון קדם". וד"ל וק"ל.

היסח הדעת בתפילין

הרב **יוסף אברהם** שי' **פיזם**
רב קהילת חב"ד קרית שמואל
וראש הישיבה

א.

הגמרא במסכת מנחות (ל"ו, ע"ב) אומרת: "חייב אדם למשמש בתפילין בכל שעה, קל וחומר מציץ: ומה ציץ שאין בו אלא אזכרה אחת אמרה תורה והיה על מצחו תמיד, שלא תסיח דעתו ממנו, תפילין שיש בהן אזכרות הרבה על אחת כמה וכמה."

והרמב"ם בהלכות תפילין פ"ד ה"ד כתב: "חייב אדם למשמש בתפילין כל זמן שהם עליו, שלא יסיח דעתו מהן אפילו רגע אחד. שקדושתן גדולה מקדושת הציץ, שהציץ אין בו אלא שם אחד ואלו יש בהן עשרים ואחד שם של יו"ד ה"א בשל ראש וכמותן בשל יד".

ב.

הגדרת היסח הדעת

ויש לברר מהי מהותו של היסח הדעת, ומהו משך הזמן של היסח הדעת.

וכתב "ערוך השלחן" באו"ח סימן כ"ח: "כתבו הרא"ש ותלמידי רבינו יונה בשמו בפרק ג דברכות, והטור בסימן מ"ד, שהיסח הדעת לא מקרי אלא כשעומד בשחוק וקלות ראש. אבל הדעת גדול מזה. אלא כל שאינו עומד בקלות ראש, לית לן בה."

והקשה ה'שאגת אריה' (בסימן ל"ט בספרו): שלפי הגדרה זו שהיסח הרעת אינו אלא שחוק וקלות ראש, יוקשה מדוע צריך אדם למשמש בתפילין בכל שעה, הרי אין איסור לשכוח לרגע מעובדת הנחתם עליו, אלא רק שלא להיות בשחוק וקלות ראש?

ומתרץ ה"ערוך השלחן" וזה תוכן דבריו: מה שאומרים אנו שחייב למשמש בכל שעה, פירושו הוא, בכל שעה שנזכר בהם, (ולא בכל רגע). ומה שחייבוהו למשמש בהן, הוא כדי שלא יגיע לבסוף להיסח דעת של שחוק וקלות ראש. (ב"ח ומגן אברהם) כלומר: אם גם בשעה שיזכר בהן גם אז לא ימשמש, יכול הוא להגיע למצב של קלות ראש, או לידי הפחה או לידי שינת קבע. ומצטט את דברי האור זרוע הגדול (סימן תקפ"ה), שהם כעין ביאור זה. וזו לשונו:

"חייב אדם למשמש... הלכך צריך אדם כשהוא לבוש תפילין לזכור שתפילין עליו, ולא להסיח דעתו מהן, שלא יישן בהם... כי מחמת שזוכר שנושא את השם הנכבד והנורא, אינו בא לידי קלות ראש, ותופס יראת שמים בליבו... הלכך כשאדם מכוין ליבו בתפילתו או בהלכה, אין זה היסח הרעת, דכל שכן דאיכא יראת ה'." עכ"ל.

ג.

קושית השאגת אריה על הטור

עוד הקשה ה"שאגת אריה": לפי הגדרה זו שהיסח הרעת מהותו "שחוק וקלות ראש", מדוע אומר הרמב"ן ב"תורת האדם" שאבל לא יניח תפילין בשעת הספד ובכי, כדי שלא יסיח דעתו מהן. (וכן נפסק בטור ובשו"ע סימן שפ"ח). וקשה: אם היסח הרעת אינו אלא קלות ראש. הרי אדרבה האבל נשבר ליבו בקרבו ורחוק מקלות ראש, ואיה היסח הרעת שייך בזה?

ומסיק השאגת אריה: שאכן הגדרת היסח הרעת כ"שחוק וקלות ראש" (הרא"ש ורבינו יונה) אינה עולה בקנה אחד, עם דברי הרמב"ן

הנ"ל והרמב"ם כרלקמן. אדרבה, הוא מציג זאת כקושיה על הטור, שביורה דעה סימן שפח, מעתיק את דברי הרמב"ן שצריך האבל ליישב דעתו ולכוין ליבו לתפילין שלא יסיח דעתו מהם, לפיכך מניח אותם ביישוב דעתו, אבל בשעת בכי ומספר אינו מניח אותם. ונמצא שאין הוא מגדיר היסח הדעת כשחוק וקלות ראש בלבד, שהרי באבל אין שחוק וקלות ראש. וכן כתב הרמב"ם בפ"ד מהלכות תפילין הלכה י"ג: " מצטער ומי שאין דעתו מיושבת ונכונה עליו פטור מן התפילין, שהמניח תפילין אסור להסיח דעתו מהן". נמצא, אומר השאגת אריה, שלדעת הרמב"ם והרמב"ן - היסח הדעת הוא בשכחה מהתפילין, בעת שהן מונחות עליו, גם ללא שחוק וקלות ראש.

ומקשה הוא על הטור שבאורח חיים סימן מ"ד כתב שאסור לישן בהן אפילו שינת עראי כשאוחזן בידו, אבל כשהן בראשו פורס עליהן סודר וישן בהן שינת ארעי ולא הוי היסח הדעת, אלא כשעומד בשחוק וקלות ראש. נמצא שהטור ביורה דעה סובר כהרמב"ם והרמב"ן שגם ללא שחוק וקלות ראש, זה היסח הדעת, ומאידך באורח חיים הוא סובר כהרא"ש ורבינו יונה שרק שחוק וקלות ראש, נקראים היסח הדעת. והוא נשאר בתימה על הטור.

ד.
שיטת השאגת אריה בהגדרת היסח הדעת

ומבאר השאגת אריה שמשך הזמן המהוה היסח הדעת הוא "שיעור הילוך מאה אמה". שכן לא ייתכן לעסוק במלאכתו ובשאר עסקיו מבלי להסיח דעת מהתפילין, ולא ניתנה התורה למלאכי השרת. מכך מוכח שחייב להיות משך זמן מסויים שמותר לאדם לשכות מעובדת היות התפילין עליו.

ומשך זמן זה הינו "שיעור הילוך מאה אמה". ולמדו השאגת אריה מכך שבגמרא במסכת סוכה (כו,א) מפורש שזהו זמן ההיתר של שנת עראי. ומסכם את ההגדרה כך: עד שיעור מהלך מאה אמה, אין בתפילין משום

היסח הדעת. ויותר מזמן זה יש בהן היסח הדעת בכל עניין ואפילו אינו עומד בשחוק וקלות ראש כלל. ומה שעד זמן מהלך מאה אמה אין בזה משום היסח הדעת, כותב הוא שנראה לו להלכה אבל לא למעשה.

ה.

תירוצים לקושית השאגת אריה והגדרות נוספות במהות היסח הדעת

א. בביאור מרדכי למהר"ם בנט על הלכות תפילין מתרץ קושיה זאת ומבאר שגדר היסח הדעת לדעת רבינו יונה הוא: שכל דבר שעושה ללא סיבה וללא צורך כלשהו, מהוה קלות ראש. אולם כשעוסק ברבר שנצרך לו לעשותו, אין הדבר מהוה קלות ראש, וממילא אינו מהוה היסח הדעת. ברם מה שהרמב"ם והרמב"ן החשיבו זמן המספר כהיסח הדעת הוא משום שמגודל צערו, שהוא תפוס בעוצם יגונו, אינו שרוי במחשבת יראת שמיים, מחמת טרדתו נפשו העצומה.

ב. ה"ערוך השלחן" מתרץ: אין הכוונה שצריך לחשוב בכל רגע ממש על התפילין, אלא כשיזכור וימשמש, ממילא יזכור ומכוח זה לא יבוא לידי קלות ראש. אך טעמו של הרמב"ן הוא משום שפשיטא שכשנושא את התפילין צריך להיות ביראה ובשמחה, על דרך "וגילו ברעדה". וכדברי אביי בתחילת פרק "ואין עומדים": "אנא תפילין קא מנחנא", כלומר, מזה אני שמח. אבל כשליבו נשבר והוא בעצבות, גם זה נקרא היסח הדעת. כלומר שמסיח דעתו משמחה של מצוה. ולכן בשעת הספד ובכי אינו מניח תפילין, שכן אי אפשר שתהיה לו בשעת מעשה שמחה של מצוה.

עוד כתב הרמב"ם בהלכות תפילין פרק ד: "מצטער ומי שאין דעתו מיושבת עליו, פטור מן התפילין, שהמניח תפילין אסור לו להסיח דעתו מהן". וכן כתבו הטור והשולחן ערוך באו"ח סימן ל"ח. ופירוש דבריו: כיון שהוא מצטער או אין דעתו מיושבת, בוודאי ישכח מהתפילין לגמרי ויבוא לידי קלות ראש, והיינו שיפיח בהן או שיישן שינת קבע. וזאת

בנוסף לכך שצריכה להיות שמחה של מצוה וזה בלתי אפשרי במצב הנ"ל. עד כאן תוכן דברי "ערוך השלחן".

ברם במחילת כבוד תורתו של ה"ערוך השלחן", דבריו צריכים עיון שכן קשה לומר שבגלל חוסר בשמחה של מצוה יהיה אדם פטור מן המצוה.

ג. כתב ארמו"ר הזקן בשלחן ערוך שלו, בסימן כ"ח וזו לשונו:

בסעיף א: "אסור להסיח דעתו מהתפילין כל זמן שהן עליו אפילו רגע אחר, קל וחומר מציץ: מה ציץ שאין בו אלא אזכרה אחת - אמרה תורה: והיה על מצחו תמיד, שלא יסיח דעתו ממנו, תפילין שיש בהן אזכרות הרבה - על אחת כמה וכמה.

ואינו נקרא הסח הדעת אלא כשעומד בשחוק או בקלות ראש (או שמטריד דעתו כל כך לצרכי הגוף עד שלבבו פונה מיראת שמים מחמת טרדתו), אבל כשעומד ביראה ומתעסק בצרכיו, אף על פי שעוסק במלאכתו ובאמנותו ואין דעתו על התפילין ממש - אין זה נקרא הסח הדעת, שאם לא כן איך יכול כל אדם לילך בתפילין כל היום.

ומכל מקום מצוה מן המובחר שלא להסיח דעתו מהן כלל, זולת בשעת תלמוד תורה ובתפלת שמונה עשרה.

ובסעיף ב: "חייב אדם למשמש בתפילין בכל שעה ושעה, דהיינו בכל פעם שנזכר בהם - חיב למשמש בהם, שעל ידי כך נזכר עליהם תדיר, ולא יגיע לידי הסח הדעת גמור.... ואינו חיב למשמש בהן בשעת התפלה, שאז אין לחוש שיבוא לידי הסח הדעת גמור, שהוא שחוק וקלות ראש, ואף על פי כן טוב שימשמש בהן, כדי שיהיה דעתו עליהן ממש, שזהו מצוה מן המובחר." עכל"ק.

ובסידור עם דא"ח לאדמו"ר הזקן כתב: "שעל ידי זה יהא נזכר על האזכרות שבהם ויזכור את ה' לשעבד לו הלב והמוח, ולא יבוא לידי הסח הדעת גמור".

עוד כתב אדמו"ר הזקן בשו"ע שלו (סימן כח סעי' א'): "אסור להסיח דעתו מהתפילין... קל וחומר מציץ.... ואינו נקרא היסח הדעת אלא כשעומד בשחוק או קלות ראש כו' ואין דעתו על התפילין ממש אין זה נקרא היסח הדעת" ורק "מצוה מן המובחר שלא להסיח דעתו מהן כלל" (שם, בסוף הסעיף).

ונמצא מדברי אדמו"ר הזקן שאכן מצוה מן המובחר שלא להסיח דעתו כלל מהתפילין אפילו רגע אחד. אולם שחוק וקלות ראש מהווים היסח הדעת גמור, בעוד שאם אין דעתו על התפילין ממש, אין זה נקרא היסח הדעת. ומאידך כשמטריד דעתו כל כך בצרכי הגוף עד שלבבו פונה מיראת שמיים מחמת טרדתו, הרי גם זה הוא היסח הדעת כמו שחוק וקלות ראש.

ובזה מיושבת קושיית השאגת אריה, שכן ברור שכשהאדם במספר ובצער, הרי זה נכלל בהגדרת רבינו: "שמטריד דעתו כל כך לצרכי הגוף עד שלבבו פונה מיראת שמיים מחמת טרדתו" וזה היסח הדעת אף שאינו ב"שחוק וקלות ראש", אבל כשם שהשחוק וקלות ראש מסיחים את דעתו מהקבלת עול מלכות שמיים שבתפילין, כך גם צער המספר מסיח דעתו ממחשבת קבלת עול מלכות שמיים.

ולעניות דעתי, זה גם מבאר עניין תמוה בגמרא מסכת מגילה (כו,א) ראיתא שם שאסור לעשות חשבונות בבית הכנסת משום קלות ראש. ולכאורה איזה קלות ראש יכולה להיות מכך והרי אין זה שחוק וקלות ראש אלא חשבונות המצריכים כובד ראש?

אך על פי דברי אדמו"ר הזקן יובן, שכל דבר גשמי המטריד את האדם עד שלבבו פונה מיראת שמיים מחמת טרדתו מהוה היסח הדעת, מיושבת תמיהה זו, שכן התעמקותו בחשבונות תשכיח ממנו ותסיח לגמרי את דעתו מקדושת בית הכנסת.

ולשלמות העמקת וביאור עניין אי הסחת הדעת בתפילין, נביא מביאורו של הרבי שליט"א מלך המשיח, שלכאורה אינו מובן: יסוד

האיסור הוא כנ"ל, "קל וחומר מציץ מה ציץ וכו' אמרה תורה והיה על מצחו תמיד שלא יסיח דעתו ממנו, תפילין שיש בהן אזכרות הרבה על אחת כמה וכמה". וקשה: מדוע לא ייקרא היסח הרעת רק "כשעומד בשחוק או קלות ראש" אבל "כשעוסק... ואין דעתו על התפילין ממש, אין זה נקרא היסח הרעת?

וכ"ק אדמו"ר שליט"א מלך המשיח מתרץ קושיה זו כך:

במצות תפילין ישנם שני עניינים: א. הנחת התפילין ב. כוונת המצוה "לשעבר ... הנשמה שהיא במוח... לבו" שגם זה הוא חלק בקיום המצוה. (כמבואר בב"ח, על או"ח סי' ח, ובתניא תחילת פרק מ"א). והנה גם אם אין **דעתו** על התפילין, אין זה בגדר היסח הרעת והפסק **בהנחת** תפילין, שהרי בזה עצמו שמונחים עליו מקיים מצוה כל הזמן. וגם בנוגע לברכה, לא נפסקה שייכותו לברכה שבירך בעת ההנחה.

אולם כשחולץ את התפילין, הרי בזה נפסקה שייכותו אל התפילין, אלא אם כן דעתו **עליהן** - לחזור ולהניחן.

והנה מכיוון שאחד מחלקי המצוה היא הכוונה "לשעבר הלב והמוח", מובן שגם זה צריך להיות כל עת קיום המצוה. אלא שמכיוון שבעת ההנחה הייתה לו כוונה זו של שעבור הלב והמוח, ומצד כוונה זו הרי הוא "עומד **ביראה**", הנה גם במצב של "סתם" הבא לאחריו, אף "שעוסק... ואין דעתו על התפילין ממש", נמשכה הכוונה שהיתה בעת ההנחה על כל משך הזמן שלאחריו, ולא הוי היסח הרעת ממנה.

והדבר הוא על דרך המושג "לשמה", שעיקר ההכנה לשמה לעכב, הוא בתחילת הלימוד, וכמו בגט ובספר תורה, שצריכים "לשמה" לעכב, ודיו שיאמר בתחילת הכתיבה - הריני כותב לשם קדושת ספר תורה, או לשמו ולשמה וכו'". (תניא פרק מ"א)

וכל שכן וקל וחומר בתפילין ש(היסח) הרעת הוא בקשר עם שעבוד בכלל וסתמי של המוח והלב.

אולם "כשעומד בשחוק או קלות ראש, נקרא היסח הדעת בתפילין" – כי הרי זה היפך ושלילת הכוונה של שעבוד המוח והלב, ומבטל את שיעבוד המוח והלב שהיה לו בעת הנחתן, ואז נפסקה שייכותו למצות תפילין והוי היסח הרעת.

1.

קבלת עול מלכות שמיים בהנחת התפילין לפי פרק מ"א בתניא

ומה שיש לכוון בעת הנחת התפילין מפורש בסידור אדמו"ר הזקן: "ויכוין בהנחתם שציונו הקדוש ברוך הוא לכתוב ד' פרשיות אלו שיש בהם יחוד שמו ויציאת מצרים, כדי שנזכור נסים ונפלאות שעשה עמנו, שהם מורים על יחודו, ואשר לו הכח והממשלה לעשות בעליונים ובתחתונים כרצונו. וצונו להניחן על הזרוע כנגד הלב ועל הראש כנגד המוח, כדי שנשעבד הנשמה שהיא במוח, וגם תאוות ומחשבות לבנו לעבודתו יתברך. שעל ידי הנחת תפילין יזכור את הבורא וימעיט הנאותיו".

והנה בפרק מ"א בתניא כותב כ"ק רבינו הזקן זיע"א: "ברם צריך להיות לזכרון תמיד ראשית העבודה ועיקרה ושרשה... ולפחות צריך לעורר תחילה היראה הטבעית המסותרת בלב כל ישראל שלא למרוד במלך מלכי המלכים הקב"ה... שתהא בהתגלות לבו או מוחו על כל פנים.

דהיינו להתבונן במחשבתו על כל פנים, גדולת אין סוף ברוך הוא ומלכותו אשר היא מלכות כל עולמים עליונים ותחתונים, ואיהו ממלא כל עלמין וסובב כל עלמין, וכמו שכתוב: הלא את השמים ואת הארץ אני מלא. ומניח העליונים ותחתונים, ומייחד מלכותו על עמו ישראל בכלל ועליו בפרט, כי חייב אדם לומר בשבילי נברא העולם.

והוא גם הוא מקבל עליו מלכותו להיות מלך עליו, ולעבדו ולעשות רצונו בכל מיני עבודת עבד. והנה ה' ניצב עליו ומלא כל הארץ כבודו, ומביט עליו ובוחן כליות ולב אם עובדו בראוי. ועל כן צריך לעבוד לפניו באימה וביראה כעומד לפני המלך.

ויעמיק במחשבה זו ויאריך בה כפי יכולת השגת מוחו ומחשבתו וכפי הפנאי שלו לפני עסק התורה או המצוה כמו לפני לבישת טלית ותפילין. וגם יתבונן איך שאור אין סוף ב"ה הסובב כל עלמין וממלא כל עלמין הוא רצון העליון, הוא מלובש באותיות וחכמת התורה או בציצית ותפילין אלו. ובקריאתו או בלבישתו, הוא ממשיך אורו יתברך עליו, דהיינו על חלק אלוקה ממעל שבתוך גופו, ליכלל וליבטל באורו יתברך".

ומה שמבאר כ"ק אדמו"ר מה"מ לעיל הוא שכוונה זו, שיש להתבונן בה בעת הנחת התפילין, ולפניה, היא הבסיס שגורם לו לאדם שיעמוד ביראה, כל זמן שהתפילין הן עליו, כנ"ל.

ז.

מדוע תורה ותפילה אינם מהווים היסח הדעת?

וצריך ביאור: כשעוסק בתורה ותפילה, שמתעמק בתורה, ומתבונן בגדולת ה' בתפילה, הרי בוודאי שאין מחשבתו כל הזמן על התפילין, ומדוע אין זה נקרא היסח הדעת?

א. לפי ביאור אדמו"ר הזקן וכ"ק אדמו"ר מה"מ שצריך האדם להיות בכוונה כללית של קבלת עול מלכות שמיים, הרי התורה והתפילה, היא – היא תוכן הביצוע של קבלת עול ה' ויראתו.

ב. לפי ביאור השאגת אריה, אכן אדם צריך להיזכר בתפילין כל משך זמן של הילוך מאה אמה.

ג. לפי ביאור הריטב"א (להלן) היסח הדעת הוא רק כשליבו ער וליבו פונה לדברים בטלים אבל לא כשמתפלל או לומד תורת ה'.

ד. בספר אות מלך (בית רוז'ין) עמ' פח מבאר: שכשעוסק בתורה ובתפילה הרי זה כפי ש"מין במינו אינו חוצץ" כך גם זו היא עבודת ה' יתברך,שמונח הוא במחשבת אחרותו יתברך.

ח.

מדוע שנת עראי איננה מהווה היסח הדעת מהתפילין?

ההלכה היא, ששנת עראי מותרת בתפילין. וצריך ביאור, כיצד ייתכן שהדבר מותר, והרי כשהאדם ישן שנת עראי, הוא בוודאי מסיח דעתו מהתפילין, בעוד שאסור להסיח דעת מהתפילין?

וכמה ביאורים נאמרו בדבר:

א. כתב בערוך השלחן: (שם, סי' כח) שלדידו אין קשה לו מהיתר שנת עראי בתפילין, שכן הרי האדם מוכרח לישון ואז פטור הוא מכל המצוות, ומה שייך אז היסח הדעת. לכן רבנן לא הטריחוהו להסירם, מפני ששיערו שבזמן כה מועט לא יבוא לידי הפחה. אך יחד עם זאת אינו מקיים מצוות תפילין כשהוא ישן בתפילין. שכן בזמן השינה אנו כמתים ומברכים "המחזיר נשמות לפגרים מתים", וברור שבמצב כזה אין שום חיוב על האדם, ובמילא פטור גם מעניין היסח הדעת.

ב. באנציקלופדיה תלמודית ערך הנחת תפילין מובאת שיטת הריטב"א בביאור הדבר: היסח הדעת הוא כשליבו ער וליבו פונה לדברים בטלים. אבל כל שאינו מפנה דעתו לדברים של חול, אזי אף על פי שאין דעתו על התפילין מותר. ולכן מותר לישן בהם שנת עראי.

ג. הרא"ש, תלמידי רבינו יונה, הטור והמגן אברהם וכן כתב אדמו"ר הזקן בשו"ע שלו: כשמנמנם אין בו משום היסח הדעת, שכן הוא שוכח אז את הבלי העולם הזה, ואין כאן קלות ראש.

ד. וכ"ק אדמו"ר שליט"א מלך המשיח מבאר:

עניין היסח הדעת על פי חסידות שייך כאשר נמצאים בגדר של דעת, שאז נדרשת שימת לב, ובמילא אסור שיהיה היסח הדעת. אבל מי

שאינו שייך כלל לעניין הרעת (מצד סיבות חיצוניות) לא דורשים ממנו שימת לב, שהרי "איני מבקש אלא לפי כוחן", ובמילא לא שייך גם הפסול דהיסח הרעת. וכיוון שכן הוא על פי חסידות, הרי בדרך ממילא כן הוא הדין על פי נגלה:

כי הנה מצינו בתוספות ישנים ליומא (ז, סוף עמ' ב ואילך) על דברי הגמרא "חייב אדם למשמש בתפילין בכל שעה ושעה קל וחומר מציץ. ומה ציץ שאין בו אלא אזכרה אחת אמרה תורה על מצחו תמיד, שלא יסיח דעתו ממנו,תפילין שיש בהם אזכרות הרבה על אחת כמה וכמה". והקשו על זה: "למה לי טעמא דלא ישן בהם שמא יפיח בהן, תיפוק לה משום היסח הרעת דהכא". ומתרצים: ש"טעמא שהיסח הרעת לא שייך אלא כשהוא ניעור".

וההסברה בזה שבנידון פלוני לא שייך היסח הרעת. היא: שבעניין שאינו בגדר רעת כלל (כגון שהוא ישן) לא מתחשבים בעניין הרעת, שהיסח הרעת יהיה בו משום פסול. וזהו גם הטעם שיש צורך בלימוד מיוחד שקטן אינו יכול לעבוד עבודה בקדשים, ולא די בכך שקטן אין לו רעת, בעוד שבקדשים צריכה להיות רעת. שכן כיוון שקטן אינו בגדר של רעת כלל אינו נפסל מצד העדר הרעת.

בקשת הגאולה בנוסח 'יחי אדונינו' בתפילה

הת' **מנחם מענדל** שי' **אדלער**
תלמיד בישיבה

א.

בשו"ע או"ח סימן קי"ט סעיף א' כותב אדמו"ר הזקן וז"ל: "אם רצה להוסיף בכל ברכה מהאמצעיות מעין הברכה מוסיף כיצד היה לו חולה מבקש עליו רחמים בברכת רפאנו היה צריך לפרנסה מבקש בברכת השנים אבל בשומע תפילה יכול לשאול כל צרכיו מפני שהיא כוללת כל הבקשות" והיינו שמותר לבקש צרכיו בתפילת שמונה-עשרה, באופן שמבקש באותו הקשר של הברכה.

בשנים תשנ"ג-נ"ד הציעו חסידים לומר בתפילת שמונה-עשרה את הכרזת הקודש 'יחי אדונינו' בשביל לבקש מהקב"ה שיפעל את התגלותו המיידית של כ"ק אדמו"ר שליט"א מלך המשיח.

בהתאם לכך יש לברר באיזה ברכה הכי מתאים לומר את הכרזת הקודש 'יחי אדונינו'?

ואולי יש לומר שהיות ותוכן מילות ה'יחי' מדבר על הרבי שליט"א מלך המשיח (אדונינו, מורינו, ורבינו, מלך המשיח, שיחיה-לעולם-ועד) לכן מבין כל הברכות מתאים יותר לומר 'יחי אדונינו' דווקא בברכת 'את צמח דוד עבדך' שזו ברכה שמדברת על הרמת קרנו של מלך המשיח באופן של מהרה[1] שמתאימה עם מילות ה'יחי'.

אבל ראה משנה ברורה בשם הפרי מגדים סעיף-קטן א' שם (אך להעיר שלא הובא בשו"ע אדמוה"ז) שכותב שבשאר ברכות - דהיינו כל הברכות חוץ מ'שמע קולנו' - א"א לבקש בהם בלשון רבים[2], וא"א לבקש על העתיד. ולכן זה לא מסתדר עם נוסח ההכרזה שהוא בלשון רבים (הארון שלנו וכו') וגם מבקש על העתיד (שיחיה אדונינו וכו').

משא"כ בברכת שומע תפילה ש"יכול לשאול בין בלשון יחיד בין בלשון רבים בין צרכיו ממש בין צרכי רבים"[3] ומזה משמע שמתאים לומר את הכרזת 'יחי אדונינו' רק בברכת שומע תפילה[4].

ב.

בשו"ע שם ממשיך אדמו"ר הזקן: "יכול לשאול כל צרכיו" ו"מה

---

1. ראה שיחת כ"ה כסלו ה'תשמ"א סעיף ו'.

2. להעיר שמדברי כ"ק אדמו"ר שליט"א מלך המשיח בשיחה רב' ניסן תשמ"ח ש"אצל מלך המשיח מודגשת יותר שייכותו לכאו"א מישראל... שלכן ביכולתו של כאו"א מישראל לפעול הענין דיחי המלך", מובן שהכרזת 'יחי אדונינו' היא בגדר בקשת צרכיו הפרטיים של האדם כיוון שזה שייך לכל אחד ואחד מישראל, אבל במשנה ברורה שם יש דגש רווקא על לשון רבים, שזה הוספה על מטבע שטבעו חז"ל. אבל גם אם כלל זה בטל (מהסיבה הנ"ל) עדין יהיה הכלל של בקשה על העתיד (על אף שאפשר לומר שזה לא עתיד כ"כ מכיון שמבקשים שתבוא הגאולה תיכף ומיד ברגע זה ממש ע"ד מה שמבקשים בברכת 'רפאנו' שפלוני יהיה בריא ברגע זה ממש. וצע"ק).

3. שו"ע או"ח ס' קי"ט ס"א.

4. להעיר ממה שכתב החסיד ר' יצחק גולדין - "פעם אחת כשנכנסתי אל הקודש פנימה, אחר כל הריבורים, שאלתי: זה כמה שנים שחסידים מזכירים את שמו ושם אמו של כ"ק אדמו"ר בתפילת שמע קולנו בשמונה עשרה, ומובן שעתה ג"כ מזכירים שם כ"ק אדמו"ר שליט"א האם נכון עושים? וכ"ק אדמו"ר שליט"א נעמד: ואמר בטח אחר המילים 'ריקם אל תשיבנו'? ועניתי: הן. ואמר א גרויסע ישר כח ואמר: מסתמא אז חסידים טוען אזוי איז פאראן א מקור [מסתמא שכאשר חסידים עושים כך יש לזה מקור].

ובדומה לזה מסופר בשם הרה"ח ר חיים שאול ברוק שהיה אברך אחר שמצא בסידור של ר' הלל מפאריטש פתק מכ"ק אדמו"ר הצ"צ ובו מבקש מר' הלל להזכירו בברכת שמע קולנו, וכשהראה האברך את הפתק לר' הלל ענה לו: מה בכך אם אירע שהצ"צ אמר לי לפני נסיעתי "הל'לקע האב מיר אין זינען שמע קולנו".

ובקובץ הערות התמימים ואנ"ש רישיבת תות"ל רחובות גליון ג' מסופר בשם הריל"ג שבשנים הראשונות לנשיאות, לאחר יחידות מסויימת ניגש אליו כ"ק אר"ש ואמר לו: "זה עתה שמעתי דבר חדש והוא, שבברכת שמע קולנו שבתפילת שמונה עשרה, לאחר המילים "ומלפניך מלכנו ריקם אל תשיבנו" מכוונים את שמו". ובשעה שאר"ש אמר זאת קרנו פניו והיה נראה מאוד שבע רצון מזה.

שנוהגים לומר סליחות... באמצע ברכה זהו מפני שהם צרכי רבים וכן אפי' לצורך יחיד".

והנה באגרות קודש[5] כותב כ"ק אדמו"ר שליט"א מלך המשיח: "ברבר הערתו כשהיחיד עומד בשמע קולנו והחזן אומר קדושה הנה יאמר נוסח של בקשה שבתוכה ישלב ג"כ הקדושה על יסוד זה ששואל אדם צרכיו בשומע תפילה - הנה עפי"ז הי' מקום להפסיק בשומע תפילה לכל הענינים, שכל ענין יש לשלב ולנסחו בנוסח של בקשה שהענין יכלל בתוכו ולא אשתמיט שום פוסק להביא דבר חידוש גדול כזה ולכן לא נראה לי הוראה הנ"ל ואפשר לומר הטעם לשלילתה כי אין להערים ברבר שאינו הכרח כו'".

מהמכתב הנ"ל משמע שבברכת 'שומע תפילה' אפשר לומר בקשה או תפילה אך לא הכרזה וכדו'. ולכן יש לברר האם 'יחי אדונינו' זה בגדר הכרזה בקשה או תפילה.

ג.

והנה ע"מ לברר מהו תוכנה של הכרזה זו יש לעיין בשיחה הידועה דב' ניסן ה'תשמ"ח בה מבאר הרבי שליט"א מלך המשיח את תוכנה של ההכרזה 'יחי המלך' (שבזה נכללת גם הכרזת 'יחי אדונינו').

כ"ק אדמו"ר שליט"א מלך המשיח אומר בשיחה[6] שע"י הכרזה זו - פועלים הוספה בענין החיים אצל נשיא דורנו, "ותוכנה של הכרזה זו הוא 'שכבר הגיע זמן הקיצו ורננו שוכני עפר' - כ"ק אדמו"ר מו"ח נשיא דורנו ועד דהקיצו ורננו דוד מלכא משיחא... ויש בהכרזה זו גם את התוכן דענין ההכתרה - יחי המלך - שעי"ז פועלים ביאת דוד מלכא משיחא".

---

5. ח"ח ע' של"ט.
6. ספה"ש ה'תשמ"ח ח"א ע' 347.

ומזה משמע שהכרזת 'יחי' היא לא בגדר בקשה או תפילה כי-אם הכרזה שבה מכתירים את המלך ועל-ידה פועלים ביאת משיח.

ד.

ואולי יש לומר ששונה הכרזה 'בעלמא' להכרזה שפועלת בעולם, כי משמע מדברי הרבי שליט"א מלך המשיח בשיחה הנ"ל שזו הכרזה שפועלת את 'ביאת דוד מלכא משיחא' ומוסיפה חיים במלך, שאולי יש לומר שזה ע"ד תפילה ובקשה.

והנה בשיחת תזריע-מצורע תנש"א[7] אומר כ"ק אדמו"ר שליט"א מלך המשיח שההכרזה פועלת בכל העולם ובכל סדר ההשתלשלות[8].

ועפ"ז אפשר לומר שהיות וזו הכרזה שפועלת, לכן היא ע"ד תפילה או בקשה.

וממשיך הרבי שליט"א מלך המשיח רב' ניסן ה'תשמ"ח (אות יו"ד בסופה) וזלה"ק: "ובפשטות - שבעמדנו בחודש ניסן... - בא מלך המשיח ("יחי המלך") בזריזות הכי גדולה, תיכף ומיד ממש".

הנה בקטע זה רואים איך הרבי שליט"א מלך המשיח מקשר את ההכרזה עם האיחול שמזה נראה שזה כעין בקשה ותפילה.

ולהוסיף שבהשיחה הנ"ל בהערה 45 מביא הרבי שליט"א מלך המשיח את הרד"ק על הפסוק[9]: "ומשח אותו שם צדוק הכהן ונתן הנביא למלך על ישראל ותקעתם בשופר ואמרתם יחי המלך שלמה" וז"ל הרד"ק: "יחי המלך - יצלח מלכא וכן תרגם יונתן כל

7. ראה שיחות קודש תנש"א ח"ג ע' 140.

8. א"כ מההקשר בשיחה הנ"ל (שנאמרה מיד לאחרי אמירת 'יחי אדונינו' בפעם הראשונה מול כ"ק אדמו"ר שליט"א מלך המשיח) מובן שקאי על 'יחי אדונינו' אך אין להוציא דבר מפשוטו כפי שמובא ברבר-מלכות מוגה ששם מדובר על ההכרזה ש'הנה זה משיח בא'.

9. מלכים א' פרק א' פסוק ל"ד.

יחי המלך, כי התפילה על החיים וההצלחה כי אינם חיים בלא הצלחה" עכ"ל.

ומכאן רואים איך שהכרזת 'יחי' היא תפילה ובקשה להצלחתו של המלך המשיח.

ה.

והנה ידוע שע"פ רוב כששרו מול כ"ק אדמו"ר שליט"א מלך המשיח 'יחי אדונינו' בשנים תשנ"ג-נ"ד, ראו את כ"ק אדמו"ר שליט"א מלך המשיח עונה 'אמן' בלחש כו"כ פעמים. ולכאורה משמע מזה ש'יחי אדונינו' היא גם בגדר של בקשה ותפילה - שעונים עליה אמן.

אמנם, אין זה מוכרח דאפשר לומר שהפירוש ב'אמן' כאן הוא מלשון 'אמת', קבלת דבר, והאמנת דברים[10]. ולכן כשהעם ממליכים את המלך - הרבי שליט"א מלך המשיח, באמירת 'יחי אדונינו' עונה כ"ק אדמו"ר שליט"א מלך המשיח 'אמן', לומר שהדבר אמת ובכך לתת תוקף לדברים. אך עדיין אפשר לומר שעצם עניית ה'אמן' של הרבי שליט"א מלך המשיח מראה שזה כעין תפילה ובקשה.

וכמו שנכתב בשיחה דב' ניסן שתוכנה של הכרזה זו הוא שהגיע הזמן ד'הקיצו ורננו שוכני עפר' - כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו ועד והקיצו ורננו דמלך המשיח - שלשון זו היא כעין בקשה מהקב"ה שיגאל אותנו ושהגיע הזמן לגאול.

ומובן מכהנ"ל שהכרזת הקודש 'יחי אדונינו' היא גם תפילה להצלחה של מלך המשיח, וגם בקשה מהקב"ה שיגאל את עם ישראל[11].

10. שו"ע אדמוה"ז סימן קכ"ר סעיף ט'.

11. ראה עוד בקובץ הערות התמימים ואנ"ש רישיבת חח"ל צפת גליון קכב ע' 67.

ולהוסיף שאף מבלי כל הראיות הנ"ל ניתן לומר 'יחי אדונינו' ג"כ בתור תפילה ובקשה, שאף שבפשטות זה נראה כהכרזה, אין מניעה לומר זאת ג"כ בתור תפילה או בקשה. שמבקש מהקב"ה שיתווסף חיות במלכנו משיחנו, שיחי' נצח. וזהו לכאורה ע"ד היותר טוב.

ו.

והנה, יצא לנו מהנ"ל שיש ב'יחי' גם עניין של בקשה וגם עניין של קבלת המלכות והכתרה, ולכאורה צריך לומר שיש בזה גם עניין של ביטחון והבטחה גמורה שאכן 'יחי אדונינו מורינו ורבינו מלך המשיח לעולם ועד' ללא כל ספק.

ויש לומר בביאור עניינים אלו ב'יחי' ע"פ ביאור כ"ק אדמו"ר שליט"א מלך המשיח[12] בשיחת כ"ק אדמו"ר הריי"צ בה אמר את הפסוק: "יהי הוי' אלוקינו עמנו כאשר הי' עם אבותינו אל יעזבנו ואל יטשנו", הן בלשון של בקשה ("זאל זיין מיט אונז") והן בלשון של דבר וודאי והבטחה ("וועט זיין מיט אונז").

ושואל שם כ"ק אדמו"ר שליט"א מלך המשיח: "הגם שתיבת יהי היא לשון בקשה וגם לשון הבטחה, הרי הם לכאורה פירושים (ענינים) שונים, ובהשיחה כולל שני הענינים יחד".

ומבאר: "זה שתפלה (בקשה) והבטחה הם שני ענינים שונים הוא כי תפלה היא בקשת האדם והבטחה היא מלמעלה, וגם בצדיקים, כאשר הם מציאות (ברקות עכ"פ), תפלה והבטחה הם שני ענינים. דהבטחת הצדיק היא בשליחותו של הקב"ה, ותפלת הצדיק היא בקשת הצדיק עצמו. משא"כ כשהצדיק הוא באופן שגם העבודה שלו בכח עצמו (שהיא לכאורה "מציאות") היא בתכלית הביטול, אזי גם בהתפלה (בקשה) שלו יש גם ענין ההבטחה".

12. סה"מ מלוקט ח"ד ע' רצט ואילך.

ועפ"ז יש לומר בעניינו, שבהכרזת ה'יחי' יש בקשה והבטחה וכולא חד מצד זה שהמציאות היא בביטול.

ואף שעניין זה הוא עבודה נעלית ביותר, הרי מסביר כ"ק אדמו"ר שליט"א מלך המשיח[13]: "דמעין זה (שגם המציאות היא בביטול) המשיך גם בהמקושרים ושייכים אליו. ע"י שהשריש בהם מסירות נפש גם על ענינים שע"פ דין (ציווי דלמעלה) אין מחוייב למסור נפשו עליהם (מסירות נפש מצד האדם) ושגם המסירות נפש על ענינים אלו תהי' באופן שאין שייך כלל באופן אחר (מסירות נפש מצד האלקות). ולכן זה שבהבקשה דבעל הגאולה כלול גם ענין ההבטחה הוא גם מצד המקבלים".

ואולי יש לומר שעניין המסירות נפש מצד האלוקות מתבטאת בעניין הקבלת המלכות שבהכרזת 'יחי', שהיא ההתמסרות העצמית למלך, אשר הוא לב כל קהל ישראל[14], וכפי שהלב נותן לגוף את עצם חיותו, כך המלך נותן לעם את עצם חיותם הרוחני והוא גילוי נקודת היהדות שלהם[15]. ובפרט שמדובר בקבלת המלכות של מלך המשיח שיל"ו שהוא יחידה הכללית, שזוהי הבחינה הקשורה עם מסירות נפש באופן שאי אפשר כלל באופן אחר[16].

ז.

והנה, בתפילת מנחה של תענית ציבור שאומרים בין "ריקם אל תשיבינו" ל"כי אתה שומע תפילת כל פה" את תפילת עננו, ויש לברר האם יש לומר את הבקשה 'יחי אדונינו' לפני עננו או לאחריה.

---

13. סה"מ מלוקט שם.
14. רמב"ם הלכות מלכים ה"ג הלכה ו', וראה לקו"ש חי"ט ע' 165.
15. ראה לקו"ש חל"א ע' 75 ואילך.
16. ראה סה"מ מלוקט ח"ג ע' כז ועוד.

והנה, לכאורה יש להוכיח מלשון כ"ק אדמו"ר שליט"א מלך המשיח[17]: "בטח אחר ריקם אל תשיבינו", שיש לומר נוסח זה לפני עננו. וכן לכאורה יש לומר על פי הכלל[18]: "תדיר ושאינו תדיר תדיר קודם" שיש להקדים את אמירת 'יחי' שאומרים אותה בכל יום, לעננו שהוא רק בתענית ציבור.

אלא דעדיין אפשר לומר שיש להקדים את תפילת עננו שהוא נוסח שתיקנו להגיד בכל ישראל ל'חי אדונינו' שהיא בקשה פרטית. ועצ"ע.

וכ"ז הוא לפענ"ד בדא"פ.

17. ראה לעיל הערה 4.

18. ראה זבחים דף פ"ט ע"א ועוד.

מתי הוא הזמן החשוך ביותר בלילה?

הת' **נהוראי שמעון** שי' **וקנין**
תלמיד בישיבה

בליקוטי תורה, שיר השירים, מאמר באתי לגני אות א', כותב כ"ק אדמו"ר הזקן בלשונו הזהב, וזלה"ק: "והנה כמו שנראה בחוש בסדר והנהגת העולם בחושך ואור של עוה"ז שבעתות ערב מתחיל להאפיל ולהחשיך ומחשיך ובא עד חצות לילה ומחצות ואילך מאיר ובא מעט מעט..." עכלה"ק.

ועיין שם, שממשיל זאת לגלות השכינה שזמן ירידתה ונפילתה הוא עד חצות ומחצות ואילך היא מתרוממת מעט מעט ומתעלית ע"י אנשי מעשה שקמים לעסוק בשכינה.

בפשטות, נראה מדברי קודשו של אדמו"ר הזקן, שעד חצות הולך ומחשיך ומחצות מתחיל להאיר מעט מעט.

והנה איתא בכלי יקר שמות פ"ו פסוק א', וזלה"ק: והשיב לו הקב"ה עתה תראה וגו', כי מהירוע שכך היא המדה שבכל יום סמוך לעלות השחר החושך מחשיך ביותר מן חשכת הלילה ואח"כ אור השחר בוקע ועולה, וכן רוב החולים סמוך למיתתם הם מתחזקים ויושבים על המטה ומבקשים לאכול ואח"כ המוות גובר, וכן בימות החורף סמוך לעלית

השמש הקור הולך וגובר ולסוף הוא מנוצח מן השמש, וזה דבר טבעי כי כל דבר טבעי המרגיש שבא כנגדו איזו דבר הפכי לו הרוצה לבטל מציאותו אז הוא מתחזק ביותר כנגד מתנגדו וימאן לענות מפניו ופועל בטבעו כל אשר ימצא בכחו לפעול ולסוף היא מנוצח כי גבר עליו ההפך..." עכלה"ק.

וקשה א"כ, שנראה ע"פ דברי הכלי יקר שכותב בפירושו, שלפני עלות השחר הזמן הוא החשוך ביותר מכל חשכות הלילה. ולפי מה שכותב ארה"ז, הרי עד חצות הוא הזמן החשוך ביותר, ואז מתחיל להאיר והרי עה"ש הוא כמה שעות אחר חצות!

וכן כתב הכלי היקר, בריש פרשת חוקת וכן מובא ביהל אור להגר"א: שהזמן החשוך ביותר הוא קודם עלות השחר.

ואולי ניתן לתרץ זאת, אשר הדברים אינם סותרים. שבאמת כפי שכותב רבינו הזקן, אשר עד חצות מחשיך והולך, ומחצות מאיר ובא מעט מעט. היינו, שעד חצות ישנו תהליך של החשיכה, ומחצות מתחיל תהליך של הארה (היינו תהליך של הגעת האור לעולם), וכחלק מן תהליך זה, הינו כולל בתוכו גם זמן של חושך רב לפני עלות השאר.

כלומר, שבכדי להגיע לאור היום חייב להיות לפני כן חושך רב, ולכן החושך הזה נכלל בזמן שמאיר ובא, כי הוא חלק בלתי נפרד מהגעת האור לעולם. וביתר ביאור, עד חצות הלילה מחשיך ובא כמטרה להחשיך. ומחצות מאיר ובא מעט מעט, וגם החושך שמגיע לפני עה"ש הוא בכדי להגיע לאור ואין מטרתו להחשיך אלא להאיר, ולכן נקרא ג"כ בכלל מאיר ובא שהוא חלק מתהליך עה"ש, שלפניו צריך להיות חושך.

הרבי שליט"א מלך המשיח וה'הלכה'

הרה"ת **גיא בצלאל** שי' **קנטור**
מבוגרי הישיבה

א.

ידוע עד כמה מקפיד כ"ק אדמו"ר שליט"א מלך המשיח על קוצו של יו"ד ואף על כל מנהג המובא בהלכה. ישנם מענות קודש בענייני הלכה בהם הוא מבהיר שאין לו אלא ד' אמות של השו"ע וכדו'.

יחד עם זאת התקיימו דיונים רבים, בבמות שונות, בנושא היחס, בין דברי הרבי שליט"א מלך המשיח והלכה - כאשר הללו נראים סותרים זה את זה - כשהדיון הוא בעיקר סביב ענינים של משיח.

אחת ההתייחסויות לנושא מורכב זה, הוא בקובץ "האמונה השלימה" שהוציא הרב משה אורנשטיין - כתשובה ל"יתבררו ויתלבנו" - בו מובאת השיחה (מש"פ שמיני תשח"י) על תלמידי האריז"ל - שכשרבם אמר להם לבוא איתו לירושלים, ענו לו שהם צריכים קודם להודיע לאישה על זה ובכך הם הפסידו את שעת הכושר שהייתה אז לגאולה - כפי שגילה להם האריז"ל, לכאורה יוצא איפוא ששמירת הכתוב בשו"ע היא זו שעיכבה לכאורה את הגאולה.

אלא הביאור בזה ע"פ נגלה הוא, שהיה עליהם לסמוך על האריז"ל שהוא יודע את ההלכה ובמילא בוודאי לא יכשיל אותם - ע"ד מה

שאומרת הגמרא "עבדינן עובדא, והדר מותבינן" - כש"רבנן" אומרים משהו יש לעשותו ואח"כ לשאול ולברר כיון שצריך לסמוך על דעתם. ומזה נלמדת הוראה בנוגע אלינו, שכאשר כ"ק אדמו"ר שליט"א מלך המשיח אומר משהו, לא צריך לברוק אם זה מסתדר עם מה שנפסק בשו"ע:

". . אי אפשר להביא את משיח באופן כזה שכששומעים משהו מוציאים את ה"שולחן ערוך" ונגשים למורה הוראה לשאול פשט ב"באר היטב" – האם זה לא סתירה למה ששמעו. לא באופן כזה יכולים להביא את המשיח . . ובאם הוא מפקפק ח"ו בדברי רבו, הרי זה מורה שחסר בהתקשרות, וכשחסר בהתקשרות חסר ממילא באחרות . . בענינים שנמסרו ל"רבנן" דרושה קודם כל התקשרות וקבלת עול ("עבדינן עובדא והדר מותבינן")."

דבריו של כ"ק אדמו"ר שליט"א מלך המשיח אם כן, וודאי אינם סותרים את ההלכה. אך מסתבר שזה לא רק כיון שהוא 'יודע את ההלכה' ורק לנו זה נרמה כסתירה, אלא יש כאן בעצם, שני רבדים תורניים שונים, שאינם ניתנים להשוואה זה מול זה כפי שנראה בפנים המאמר. וממילא, הגישה לנושא, צריכה להיות מתוך הנחת יסוד, שאין צורך לתווך את דברי הרבי עם השו"ע.

ובהתאם לכך, יש לומר שגם אמונת החסידים שכ"ק אדמו"ר שליט"א מלך המשיח הוא הגואל האחרון, על בסיס התבטאויות שלו בשיחותיו הקדושות ובהזדמנויות אחרות, אינה זקוקה בהכרח ל'גושפנקא' הלכתית בדמות הסימנים המובאים ברמב"ם.

להלן, נביא מגוון מקורות המאירים את הנושא מכיוונים שונים, מהם אפשר לקבל תמונה רחבה יותר - מתוך שיחותיו של כ"ק אדמו"ר שליט"א מלך המשיח עצמו ועוד, על היחס האמור בין דברי כ"ק אדמו"ר שליט"א מלך המשיח וההלכה.

ב.

בגדר תכלית השכר על קיום המצוות קיימת מחלוקת בין הרמב"ם והרמב"ן, אם זה יהיה בעולם הבא (שיבוא אחרי 'תחיית המתים') לנשמות בלי גופים – שיטת הרמב"ם או כשיטת הרמב"ן (כפי שנפסק בתורת ה'קבלה', ותורת החסידות) שזה יהיה לנשמות בגופים בעולם התחי'.

בקונטרס "הלכות של תושבע"פ שאינן בטלין לעולם"[1] - שרן בסתירה לכאורה בין דברי הרמב"ם על נצחיות התורה והמצוות למאמר חז"ל "מצוות בטלות לע"ל" - מבאר כ"ק אדמו"ר שליט"א מלך המשיח שדברי הרמב"ם על נצחיות הלכות התורה הכוונה על הרצון של הקב"ה הבלתי משתנה. ואילו מאמר חז"ל על "מצוות בטלות" הכוונה לביטול היחס של מָצְוָה ומָצוּוֶה. כיון שקיום המצוות לע"ל לא יהיה באופן של ציווי לאדם אלא האדם יקיים אותם מצד טבעו כיוון שאז הוא יתאחד עם הבורא.

בסיומו של הקונטרס מקשר את זה כ"ק אדמו"ר שליט"א מלך המשיח לשיטתו של הרמב"ם בנוגע לתכלית השכר. ומחדש שיש לחלק בין מה שכתב הרמב"ם בספרו לבין מה שהוא עצמו סבור; יחד עם זה שבהלכות תשובה כתב בצורה שאינה משתמעת לשתי פנים שתכלית השכר הוא ב'עולם הבא' דווקא ולנשמות בלבר - הוא עצמו סובר שעיקר ושלימות השכר הוא בעולם התחי' לנשמות בגופים.

בדומה לדבריו ב'אגרת תחיית המתים' בנוגע ליעודי הגאולה שכותב שם שמ"ש ב'משנה תורה' - שדברי הנביאים הם רק "משל וחידה" - "אין דברינו זה החלטי".

את הרמז לכך בדברי הרמב"ם עצמו כ"ק אדמו"ר שליט"א מלך המשיח מוצא בהלכה האחרונה הפותחת במילים "ובאותו הזמן" בהלכה

1. נדפס בספה"ש תשנ"ב ע' 260

זו הרמב"ם כבר לא מדבר על תקופה של קיום מצוות המביא לתכלית מסוימת שהרי התכלית לה "נתאוו החכמים והנביאים" – קיום תומ"צ בשלימות ומתוך מנוחה - כבר מוזכרת בהלכה ד' אלא זוהי תקופה נוספת שתבוא לאחר מכן שהיא עיקר התכלית "לא יהיה עסק כל העולם אלא לדעת את ה'" - עולם התחי' בו האדם יקיים את רצונו של הקב"ה לא בשביל תכלית כלשהי אלא רק "לדעת את ה' בלבד".

מחילוק זה שמביא כ"ק אדמו"ר שליט"א מלך המשיח בין מה שסובר הרמב"ם בעצמו לבין מה שפסק בספרו אנו רואים שיש אמנם את ההלכה הפסוקה אבל ישנו רובד בתורה עצמה שהוא למעלה ממנה. כפי שרואים ברור ברבריו של הרמב"ם הנ"ל - ב'אגרת תחיית המתים' - שיש מצב בו אנו מתעלמים מפסיקת ההלכה.

ג.

פעמים רבות הובאו בשיחותיו ומכתביו של כ"ק אדמו"ר שליט"א מלך המשיח דבריו של הרמב"ם אודות סדר התגלות וביאת המשיח. אעפ"כ כ"ק אדמו"ר שליט"א מלך המשיח מדגיש פעמים רבות ש"הגאולה צריכה לבוא תיכף ומיד ממש!" "כהרף עין!" וכדו', תוך "התעלמות" לכאורה מ"פסק דין ברור ברמב"ם" שקודם צ"ל "יעמוד מלך וכו'".

בלקו"ש חכ"ז פרשת בחוקותי סי"ז מובא: "ויש לומר הביאור בזה דהנה ידועים דברי הגמ' לגבי סתירת הפסוקים: "כתיב ארו עם ענני שמיא כבר אינש אתה וכתיב עני ורוכב על חמור, זכו עם ענני שמיא לא זכו עני ורוכב על חמור", ומובן מזה לגבי שאר העניינים שבימות המשיח, שבשעה שיהיו ישראל במצב של "זכו" יהיו כל העניינים באופן אחר לגמרי, אופן ניסי.

וזה שבספר היד, ספר "הלכות הלכות" פוסק הרמב"ם לא יהיה ביטול ממנהגו של עולם הוא כיון שענין המשיח וביאתו והגאולה בכלל, הוא

הלכה, הלכה ברורה ופסוקה, וכך גם האופן בזה שהוא אינו תלוי באופן דמעשה בנ"א (משא"כ הגאולה באופן דארו עם ענני שמיא וכיו"ב שתלוי בזה שישראל הם במצב של "זכו" . .) ולכן הרמב"ם מתאר את הגאולה באופן כזה שהוא הלכה, מוכרח להיות (ללא תלות במצבם של ישראל)".

ובהתוועדויות ש"פ פנחס ה'תשר"מ (בלתי מוגה) אות י"ב: "וכאמור - יכולים לפעול כל זה ברגע אחד ממש! ובלשון הידוע: "אחכה לו בכל יום שיבוא", "אחכה" דייקא ע"ד העניין ד"יעשה למחכה לו", "אינון דרחקין למלא רחוכמתא כו'" . . אמנם, הרמב"ם מבאר שישנו סדר בדבר, "יכוף כל ישראל כו' וילחם מלחמות ה' וכו'" - אבל כל זה כאשר הגאולה באה ע"ד הרגיל, משא"כ כאשר "זכו" ועאכו"כ לאחרי שכבר "כלו כל הקיצין", לא רק באופן ד"אחישנא", אלא גם באופן ד"בעתה" - אזי באה הגאולה תיכף ומיד ממש, למעלה מכל סדר והגבלה כו'!

בשיחות אלו וברוגמתן אנו רואים כיצד כ"ק אדמו"ר שליט"א מלך המשיח לוקח את ההלכה ברמב"ם המדברת על כך שיש סדר בהתגלות וביאת המשיח - שבעבר השתמש בה כדי לשלול את הטעות של "אתחלתא דגאולא" - ומעמיד אותה כעת בצד, ובמקומה, מסתמך על דרשה המובאת בגמ' ולומד ממנה על ה'אי סדר' שיהיה בגאולה הנסית, כיון שאנו במצב כזה שההלכה ברמב"ם לא מדברת עליו.

למרות שבהסתכלות פשוטה נראה ברמב"ם שאין אלטרנטיבה אחרת מלבד הסדר שהוא מציין, ואילו כ"ק אדמו"ר שליט"א מלך המשיח 'מחליט' בשביל הרמב"ם שפסיקתו לא תקפה כעת כיון שאנו במצב ד'זכו' ותהיה לנו גאולה נסית.

ד.

מיד עם בואו של כ"ק אדמו"ר הריי"צ לארה"ב, החל לפעול בקירוב יהודי אמריקה ליהדות ולחסידות. בין אותם יהודים אותם קירב אליו

כ"ק אדמו"ר הריי"צ, היו כאלה, שההלכה לגבם אומרת "מורידין ולא מעלין", כלומר יהודי כזה כשנופל לבור יש להורידו ולא לעזור לו לעלות מן הבור. למרות זאת כפי שמובא בשיחה דלהלן בחר הרבי להמשיך לפעול לקירובם לתומ"צ.

בלקו"ש ח"א יו"ד שבט תשי"ד סט"ו מובא: "כ"ק מו"ח אדמו"ר, בעל ההילולא, נשאל פעם לנימוקי התנהגותו לקרב את הסוגים השונים של בני ישראל, ובהם גם כאלה שעליהם נפסקה ההלכה של היפוכו של המושג "מעלין ולא מורידין".

הרבי השיב: שהשו"ע מונה ארבעה חלקים: אורח חיים, יורה דעה, אבן העזר, ואחרון - חושן משפט. ההלכות הקשורות בעניני מעלין וכו' מופיעות בחושן משפט - בסימניו האחרונים.

לפי האמור מובן הרבר של קרימה ואיחור בלימוד ההלכות: מתחילה יש ללמור את כל סימני חלק אורח חיים, חלק יורה דעה, חלק אבן העזר, ורובו ככולו של חלק חושן משפט עד סימניו האחרונים, ורק אז יש ללמור אם מעלין או להיפך ח"ו".

אמנם בשיחה זו ישנה תשובה לטענה - מרוע הרבי "מתעלם" מהלכה בשו"ע – אך יותר מכך יש כאן לימוד על היחס של רבי ונשיא הדור כלפי ההלכה. ההלכה היא מורת הדרך בחיי היהודי ומלמדת אותנו איך ליישם את הרצון האלוקי, אולם הרבי יכול לבחור להתעלם מהלכה מסויימת כיון שהוא יודע מה הרצון האלוקי שלמעלה מהרובד של ההלכה כפי שהיא מובאת בשולחן ערוך.

ה.

בשיחה שלפנינו אפשר לראות את ההסתכלות של כ"ק אדמו"ר שליט"א מלך המשיח איך מתיחסים לדברים שהוא הורה בעצמו שזה דבר שברור שמוכרחים לעשות, לעומת מה שמובא בשולחן ערוך,

למרות שבמקרה דלהלן מדובר במנהג אך מכל מקום יש לנו כאן צורת הסתכלות על היחס האמור בין הוראת הרבי והלכה.

במהלך התוועדות ש"פ מטות-מסעי, מבה"ח מנחם-אב תשל"ו, בעת דברו אודות פירוש רש"י שנתבאר בהתוועדות ב'קאך' מיוחר, סיפר הרבי שליט"א מלך המשיח, כבדרך אגב:

" . . איך האב געהערט א מאל פון א איד, אז ער איז זיכער אז ער וועט האבן אריכות ימים. האב איך אים געפרעגט: פארוואס איז ער אזוי זיכער? האט ער מיר געזאגט אז ער האט געהאט א הבטחה פון רבי'ן דעם שווער אז ער וועט זיין א ירא שמים, און אזוי ווי ער ווייסט אז ער איז נאך ווייט פון יראת שמים, און כדי ער זאל ווערן א ירא שמים דארף נעמען א ריבוי זמן, במילא איז ער זיכער אז ער וועט מאריך ימים ושנים זיין.

האב איך אים געפרעגט: וואס טוטסטו כדי צו מקיים זיין וואס דער רבי האט געזאגט? זאגט ער מיר: 'אשרי ובא לציון' איז מהיכי תיתי, אבער די שיעורים פון חת"ת, דאס היט ער אפ בכל תוקף!

'אשרי ובא לציון' איז דאך א זאך וואס ס'זיינען דא אין דעם שינויי המנהגים (ראה סידור הגאונים והמקובלים ע' תשיח ואילך), וויל ער זיך ניט אריינלאזן אין שינויי המנהגים, אבער חת"ת איז א זאך וואס ער האט געהערט פון רבי'ן, וואס גופא בתר רישא אזיל, ער האט דאס אליין געהערט פון זיין קאפ - איז ווי קען ער דאס פארגעסן - מילא די רש"י צי דעם רמב"ם וכו' האט ער פארגעסן, אבער א זאך וואס מ'האט אליין געהערט ווי מ'קאכט זיך וועגן דעם ביים פארבריינגען - איז ווי קען מען דאס פארגעסן?! . . ".

[תרגום חופשי: "שמעתי פעם מיהודי, כי הוא בטוח שתהיה לו אריכות ימים. שאלתי אותו: מדוע הוא כל כך בטוח?.. הוא אמר לי שהייתה לו הבטחה מהרבי מורי חמי, שהוא יהיה ירא שמיים, ומכיוון שהוא יודע שהינו עוד רחוק מיראת שמים, וכרי שהוא יהיה ירא שמיים ייקח עוד הרבה זמן, במילא בטוח הוא, שיאריך ימים ושנים.

שאלתי אותו: מה אתה עושה כרי לקיים את מה שאמר הרבי? הוא אומר לי: 'אשרי ובא לציון' זה 'מהיכי תיתי'? אבל את שיעורי החת"ת, אותם אני שומר בכל תוקף!...

'אשרי ובא לציון' זהו דבר שיש בו שינויי המנהגים (ראה סידור הגאונים והמקובלים ע' תשי"ח ואילך), הוא לא רוצה להתערב בשינויי המנהגים, אבל חת"ת זהו דבר שהוא שמע מהרבי, שגופא בתר רישא אזיל, הוא בעצמו שמע זאת מהראש שלו - אז כיצד יכול הוא לשכוח זאת - מילא הרש"י או הרמב"ם וכו' הוא שכח, אבל דבר שהוא בעצמו שמע כיצד עוסקים בזה בהתלהבות בהתוועדות - כיצד יכולים לשכוח זאת?!...]

ו.

מספר הרה"ח ברוך שיחי' שיפרין: כאשר התחילו רדיפות הרת ברוסיה, נשאל הגאון הרוגוצ'ובי מה היא דעת התורה בענין ואם יש להגר מן המדינה. הוציא הרוגוצ'בי מארון הספרים את ספר המדע לרמב"ם ופתח בפרק שישי מהלכות דעות, והקריא לשואלים את ההלכה האומרת: "וכן אם היה במדינה שמנהגותיה רעים ואין אנשים הולכים בדרך ישרה, ילך למקום שאנשיה צדיקים ונוהגים בדרך טובים", ועל כן הורה להם הרוגוצ'ובי שע"פ ההלכה חייבים לעזוב את רוסיה ולהשתדל לברוח בכל מחיר.

כשהוסיפו ושאלוהו מדוע הרבי הריי"ץ מליובאוויטש תובע ודורש כעת מחסידיו שבשום אופן אסור לנטוש את המערכה ולשמור על

גחלת היהדות, השיב הרוגוצ'ובי: "ער איז א צדיק עליון, א רבי, ער איז א מסירות נפש איד ער איז העכער פון הלכה" (="הוא צדיק עליון, רבי, הוא יהודי של מסירות נפש, הוא למעלה מהלכה").

ז.

באחת ההתוועדויות, סיפר כ"ק אדמו"ר שליט"א מלך המשיח על חסידי אדמו"ר האמצעי, שחזרו חסידות בטעות במקום שאסור ע"פ הלכה להיכנס וכ"ש לדבר בו דברי תורה, וכשספרו על זה לרבי הוא חייך מהמעשה. ומסיק ממנו ש"ופרצת!" - היציאה מההגבלות - צריכה להתבטאות בכך שאפילו הגדרים שיש להם לכאורה אחיזה בשלחן ערוך, נפרצים גם הם:

"וכמו"כ אין אלע דורות ביז אין דור האחרון, אז בשעת מען פארט בשליחות כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא הדור, דארף מען וויסן אז דאס איז ניט נאר לטובת המקום נאר אויך לטובת השלוחים, אז בא זיי ווערן דער ויפרוץ האיש מאוד מאוד, אז עס ווערן נתפרץ כל הגדרים, וואס דאס איז דורך הפצת החסידות בשופי.

און ווי ס'איז דא אויך דער סיפור פון מיטעלן רבי'נס חסידים, אז איינמאל באנאכט, אויפ'ן גאס איז געווען א גוטע פאגאדע, האבן זיי גע'חזר'ט די מאמרים אויפן גאס, אינמיטן האט אנגעהייבן צו גיין א רעגן, דערווויילע האבן זיי באמערקט ווי א גוי גייט ארויס פון עפעס א בנין, זיינען די חוזרים אריין אהין ממשיך זיין חזר'ן דעם מאמר, נאכער האבן זיי זיך געבאפט אז דאס איז געווען א ארט וואס מען טאר ניט אריין גיין ובפרט לדברי תורה, זיינען זיי געווארן צו טומעלט און אריין צום מיטעלן רבי'ן, דער מיטעלר רבי האט זיך אויס געלאכט פון דער גאנצער מעשה.

וואס דאס איז אמיתית ופרצת, אז אפי' די גדרים וואס האבן לכאורה א אחיזה אין שו"ע וועלן אויך נפרץ."

[=תרגום חופשי "וכן הוא גם בכל הדורות, עד לדור האחרון - שכאשר נוסעים בשליחות כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא הדור, צריך לידע שאין זה רק לטובת המקום, אלא גם לטובת השלוחים, שעי"ז נעשה אצלם הענין ד"ויפרוץ האיש מאד מאד", דהיינו פריצת כל הגדרים, שזהו ע"י הפצת החסידות בשופי.

וכהסיפור אודות החסידים של אדמו"ר האמצעי, שבא' הלילות כשהי' מזג האויר טוב, חזרו המאמר חסידות ברחוב, ובינתיים החל לרדת גשם, וכאשר הבחינו שיצא גוי מבנין אחר, נכנסו החוזרים לשם להמשיך בחזרת המאמר, ואח"כ נודע שהי' זה מקום שאסור להכנס אליו, ובפרט לדברי תורה. ונתבלבלו החסידים מזה, ונכנסו לאדמו"ר האמצעי, ואדמו"ר האמצעי שחק ("האט זיך אויסגעלאכט") מכל המאורע.

וזהו אמיתית הענין ד"ופרצת" - שאפילו הגדרים שיש להם לכאורה אחיזה בשלחן ערוך, נפרצים גם הם!"].

לשון מטעה בדינים דרבנן

הת' **יוסף** שי' **עמירם**
שליח בישיבה

א.

בגמ' מסכת סוכה (דף ב' ע"ב) – המשנה אומרת: "סוכה שהיא גבוהה למעלה מעשרים אמה – פסולה".

שואלת הגמ': מדוע לגבי קורה של מבוי (שגם לגביה אסור שתהי' גבוהה מעשרים אמה) המשנה (בעירובין דף ב' ע"א) אומרת 'ימעט' (שזהו לשון של תקנה), ואילו אצלנו בסוכה, המשנה לא מציעה תקנה (במקרה שהסוכה גבוהה מידי) אלא אומרת 'פסולה'?

הגמ' מביאה על כך שני תירוצים, והראשון שבהם הוא – "סוכה דאורייתא – תני פסולה. מבוי דרבנן – תני תקנתא".

התוס' בד"ה דאורייתא מביאים שני ביאורים אפשריים בהבנת התירוץ:

א. בעיקרון, ראוי תמיד לנקוט בלשון 'ימעט' ולא 'פסולה', כדי להשתמש בלשון מעולה ו"לא להוציא דבר מגונה מפיו". אלא שאם אומרים 'ימעט', ניתן לטעות בהבנת המשנה ולחשוב שרווקא מלכתחילה יש למעט, אבל בריעבד זה מותר. ובסוכה, שהיא מדאורייתא, יש לחשוש שמא יטעו אנשים בהבנת המשנה ויתירו לעצמם סוכה גבוהה מעשרים אמה בריעבד (והרי גם בריעבד זה פסול), ולכן המשנה נקטה לשון ברורה שאינה משתמעת לשתי פנים – 'פסולה'

(הגם שזה דבר מגונה).

אבל במבוי, אע"פ שאנשים יכולים לטעות בהבנת המשנה ולהתיר לעצמם קורה שגבוהה מעשרים אמה בריעבד (והרי גם בריעבד זה פסול), מ"מ, כיוון שזה רק מדרבנן, אין חוששין לכך (כלומר – ייתכן שאנשים יטעו אבל אין צורך לחשוש לכך ברברים שהם רק מדרבנן, שהם פחות חמורים), וניתן לנקוט במילה 'ימעט' שזו לשון יותר מעולה.

ב. הלשון 'ימעט' פירושו שזו רק חומרא מדרבנן, והלשון 'פסולה' פירושו שזה מראורייתא. כלומר – אלה הן משמעויות המילים, ולאו דווקא שהמשנה בחרה את המילים לצורך הבהרה מיוחדת (כבביאור הא').

לאחר ביאור התירוץ של הגמרא, מקשים תוס':

הרי לגבי נר חנוכה, אומרת הגמ' (שבת דף כ"ב ע"א): שאם הדליק למעלה מעשרים אמה – "פסולה כסוכה וכמבוי". והנה נר חנוכה זה מדרבנן, ולפי הגמ' שלנו (כפי ביאור התוס'), המילה 'פסולה' יש לאומרה דווקא במצוות דאורייתא!

על כך מביאים תוס' שני תירוצים אפשריים. הראשון – אין כאן מקומו. והשני – אם היו אומרים 'ימעט' על נר חנוכה, הי' משמע ש(במקרה שמסיבה כלשהי הוא הודלק בגובה שלמעלה מעשרים אמה) ניתן להנמיך את הנר בעודו דולק, ובאמת זה לא מותר (וראה שם בתוס' מדוע לכ"ע זה לא מותר, ואכ"מ). ולכן יש לנקוט במילה 'פסולה' כדי למנוע מכשול בהבנת ההלכה.

ב.

ויש להעיר, שמה שאומרים התוס' לגבי ההכרח לנקוט בלשון 'פסולה' בנר חנוכה כדי למנוע מכשול בהבנת ההלכה, אין זה עומד בסתירה

לתוס' בתחילתו ששם נאמר שברברים שמרבנן אין חוששין לטעויות בהבנה.

כי מה שמדובר בתחילת התוס' זה דווקא שלשון המשנה אינו מטעה מצד עצמו, אלא שניתן להבין שכיוון שזו לשון לא חריפה, אולי הכוונה רק לכתחילה. ובעניינו - אם על מבוי, המשנה אומרת 'ימעט', קורא המשנה יבין היטב שחובה למעט, אלא שאולי על דעת עצמו יחליט להקל בריעבד כי המשנה לא דיברה בחריפות (ובאמת אין שום היתר מפורש במשנה להקל בריעבד).

ואילו בתוס' בסופו, מדובר על מקרה שהלשון מטעה ממש, מצד עצמו! בעניין שהקורא, אפי' אם הוא מעוניין לציית לחלוטין לדברי חז"ל - ייכשל בהבנת ההלכה.

ובעניינו - אם לגבי נר חנוכה היו כותבים 'ימעט', הרי שאחד אשר בטעות הדליק למעלה מעשרים אמה, ואז קרא את ההלכה - "ימעט", פשוט ינמיך את החנוכי' בעודה דלוקה, וזאת על סמך הוראה ברורה של חז"ל - 'ימעט'!

כלומר, במבוי, המשנה לא מטעה, אלא שהקורא אולי יחפש להקל, והוא לא ימצא איסור מפורש לקולא שלו. לזה - אין חוששין (ברברנן).

אבל בסוכה, לשון חז"ל היתה יכולה להטעות בעצמה, ולכן חז"ל הקפידו לנקוט 'פסולה' (אפי' שזה רק מדרבנן).

עפ"ז גם ניתן להבין מדוע לגבי הטעות האפשרית במבוי, נקטו התוס' במילים - "דילמא טעי איניש לומר" - כלומר שזו טעות של האנשים הקוראים את המשנה. ואילו בטעות האפשרית בנר חנוכה, נקטו התוס' בלשון - "הוה משמע" - שהלשון עצמה משמע ממנה כמו הטעות.

גדר זָקֵן

הת' **יוסף יצחק** שי' **פיזם** (בר"ש)
מבוגרי הישיבה

א.

בגמרא מסכת קידושין (דף ל"ב ע"ב) מובאות בנוגע למצוות "מפני שיבה תקום" מחלוקת תנאים שבה מובאים שלש דעות:

א. חכמים אומרים: "מפני שיבה תקום" ויכול אפילו זָקֵן אשמאי? תלמוד לומר "זקן" ("והדרת פני זקן") ואין זקן אלא חכם. שנאמר: "אספה לי שבעים איש מזקני ישראל".

ב. רבי יוסי הגלילי אומר: "אין זקן אלא מי שקנה חכמה, שנאמר: "ה' קנני ראשית דרכו".

בהמשך מפרשת הגמרא שאיכא בינייהו- "יניק וחכים", כלומר הסברם של חכמים בא לומר שצריך להיות **זקן וגם חכם**, ולפי זה- צעיר וחכם, וזקן אשמאי, אינם בכלל זה, אולם לדעת רבי יוסי הגלילי, הזקנה אינה מעלה ואינה מורידה, העיקר הוא- **החכמה.**

ג. הרעה השלישית היא רעתו של איסי בן יהודה, שאומר שם- ש"מפני שיבה תקום" אפילו כל שיבה במשמע, דהיינו אפילו זקן שאינו חכם.

ב.

וממחלוקת תנאים זו הסתעפו נושאים שונים ורינים שונים, הנובעים מהסוגיה: 1. ראשית, יש לברר כמי נפסקה ההלכה משלושת הדעות הנ"ל?

ברמב"ם הלכות תלמוד תורה פ"ו ה"ט, ובטור ושו"ע יורה דעה סימן רמ"ד, סעיף ז' נפסק: "מי שהוא זקן מופלג בזקנה אף על פי שאינו חכם עומדים לפניו (כדעת איסי בן יהודה, הכותב) ואפילו החכם שהוא ילד, עומד בפני זקן המופלג בזקנה (שאינו חכם, הכותב) ואינו חייב לעמוד מלוא קומתו, אלא כדי להדרו".

ושאר כל האדם צריך לקום מלוא קומתו בפני הזקן. (טור שם, כסף משנה שם.)

ברם, יש מהראשונים שפסקו הלכה שלא כאיסי בן יהודה (יראים השלם סימן רל"ג, ועוד). שנית, יש לברר מהו בכלל "זקן אשמאי"?

א. רש"י (קידושין, שם) "זקן- רשע ועם הארץ".

ב. רבינו תם בתוספות שם: "בור ועם הארץ, כי אשמאי- מלשון "שממה", והכוונה שאין לו ידיעות.

ויש מקשים איך שייך לדעת רש"י- לכבד אדם רשע? אך מיישבים: שגם לדעת רש"י, אין הכוונה ברשע כפשוטו, אלא רק שמחמת ועם בורותו המוחלטת, וכדברי תוספות, אינו מקיים מצוות מחמת חוסר ידיעות, ומה שהוא בן יודע, הוא מקיים. (מפרשים)

3. עוד צריך לברר מאיזה גיל בכלל נקרא "זקן", לצורך קימה בפניו?

א. בפרקי אבות סוף פ"ה, איתא: "בן שישים לזקנה, בן שבעים לשיבה". מכאן שהציווי מפני **שיבה** תקום, נאמר על בא בשנים ו"בן שישים לזקנה", ומביא ה'מנחת חינוך' מסידור האריז"ל שמפני בן שישים צריכים לעמוד (זקנה).

אמנם הרא"ש והשולחן ערוך לא פסקו כן, והמנחת חינוך התחשב כאן במשמעות של דעת התרגום ש"מפני שיבה תקום"- עוסק בבן שבעים שנה "והדרת פני זקן, עוסק בגיל שישים". (ועיין בהרחבה בכל הנ"ל ב'לאור הלכה להגרש"י זצ"ל במאמר "הזקנה").

והנה, באגרות קודש דכ"ק אדמו"ר שליט"א מלך המשיח ח"א עמ' י"ב מקשה:

"צריך עיון בליקוטי תורה שיר השירים (ביאור על פסוק "שחורה אני ונאוה" עמ' ס"ז) שכתב (אדמו"ר הזקן) "וזהו דקיימא לן בקידושין ל"ב ע"ב דמפני שיבה תקום היינו זקן וחכם".

פירוש: משמע מסוגיית הגמרא לסיכום שצריך לקום מפני בעל **שיבה** גם אם אינו חכם, ואילו אדמוה"ז כותב כאן "זקן וחכם"?!

ג.

וי"ל בדרך אפשר שאכן יש לעיין עוד בזה (לגבי משמעות הסוגיה בקידושין שם). אך בכללות הנושא - דברי אדמוה"ז בליקוטי תורה מתאימים **לתרגום אונקלוס** דלעיל: "מן קדם דסבר באורייתא תקום ותהדר אפי סבא" (מלפני **הלומד בתורה תקום** ותהדר **פני סבא**" ("מפני שיבה תקום וגו'").

ואולי י"ל כוונת אדמוה"ז בליקוטי תורה שם, ש"מפני שיבה תקום"- היינו "זקן וחכם", במילים- דקיימא לן בקידושין דף ל"ב ע"ב הוא, למילים בסוגיה שם "מפני שיבה תקום"- "כל שיבה במשמע", שאכן גם מי שלא חכם וגם מי שהוא זקן **וחכם**. ועי"ש בליקוטי תורה שם, בביאור העניין. אלא שעפ"ז עצ"ע **דיוק** הלשון בלקו"ת.

ולכן בדרך אפשר, השאיר זאת כ"ק אדמו"ר שליט"א מלך המשיח בצריך עיון.

התגלות עצם הנשמה שלמעלה מיחידה

הת' **אהרון יעקב** שי' **בנין**
תלמיד בישיבה

א.

בשיחת ה"דבר מלכות" דשנת תשנ"ב (תולדות (ב) סעיף יו"ד) אומר כ"ק אדמו"ר מלך המשיח שליט"א וזלה"ק:

"נוסף על המדובר כמה פעמים שהגאולה האמיתית והשלמה על ידי משיח צדקנו באה על ידי זה שכל אחד ואחד מישראל מגלה ניצוץ משיח שבו, בחינת היחידה, (כנ"ל סעיף ב').

יש להוסיף ולתקן שעיקר הכוונה היא (לא לבחינת היחידה שהיא אחד מחמישה שמות שנקראו לעצם הנשמה, אלא) להתגלות עצם הנשמה ממש, שזהו אמיתת עניינו של משיח (הן ניצוץ משיח שבכל אחד ואחד מישראל והן ועל אחת כמה וכמה משיח הכללי) העצם דישראל שלמעלה מבחינת היחידה," עכלה"ק.

וצריך ביאור, כי הנה בריבוי מקומות בדא"ח, מבואר שיחידה הכללית היא מהות נשמת משיח הכוללת ניצוץ משיח שבכל אחד, ולפי זה אפשר להבין שעצם הנשמה שלמעלה מיחידה, מתגלה ב"יחידה" שבכל אחד, ושעיקר ענין היחידה הוא בגילוי עצם הנשמה ביחידה שבנפש ועל ידה.

ב.

אולם על פי זה צריך להבין המבואר בסה"מ תרנ"ט מאמר ד"ה "שובה ישראל" וזלה"ק של כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע:

"אבל העבודה דהאהבה רבכל מארך הוא בבחינת מהות ועצמות הנפש שלמעלה מעלה מבחינת הכוחות הגלויים שלה, וכידוע דהכחות שכל ומידות שהן המתלבשים ומאירים בגילוי בארם, הוא בבחינת הארה לבד מהנשמה, אבל עיקר הנשמה ה"ה נשאר למעלה ואינו גם בבחינת מקיף על הנשמה, המלובשת בגוף, שעל זה אומר חבוקה ורבוקה בך, הוא בחינת עצמות הנשמה שרבוקה ומיוחדת בעצמות אין סוף שרשה ומקורה כו', והיא בחינת יחידה שרבוקה בבחינת יחיד כו'.

וכשמאיר ומתגלה בחינה זו העבודה היא בבחינת כלות הנפש ממש, שהנפש נכלה בבחינת כליון ושפיכת כל העצמות במהות ועצמות אין סוף ב"ה... עכלה"ק.

וצריך ביאור דמהמבואר בסה"מ תרנ"ט כאן, משמע שיחידה היא-היא "עצמות הנשמה" כהלשון כאן: "הוא בחינת עצמות הנשמה שרבוקה ומיוחדת בעצמות אין סוף שרשה ומקורה כו' והיא בחינת יחידה שרבוקה בבחינת יחיד כו'.

ואילו ב"דבר מלכות" לעיל מבאר ש"עצמות הנשמה" היא למעלה מבחינת "יחידה"!

וכפי שמפרט כ"ק אדמו"ר שליט"א מלך המשיח שליט"א ברבר מלכות תולדות, סעיף ח' בשיחה וז"ל: "כיון שגם "יחידה" היא רק שם לעצם הנשמה ולא עצם הנשמה, על כרחך צריך לומר, שישנו עניין שקודם גם ל"אני לפניך (הביטול דבחינת היחידה) מצד עצם הנשמה (למעלה גם מהיחידה) הקשורה עם עצמותו יתברך ממש (למעלה מכל תואר וגדר ומעלה"...)

ג.

וי"ל שבסעיף ז' בהשיחה הנ"ל, מונח היסוד להבנת כל הנ"ל, וזלה"ק: " . . ועד לשלמות ההתקשרות להקדוש ברוך הוא, על ידי בחינת היחידה, שלאחרי כל העילויים, הרי היא רק מחמישה שמות שנקראו לה (לנשמה עצמה), "שם" שמורה על תואר וגדר מסויים, "יחידה ליחרך", שכל רצונה וחפצה לצאת ממציאותה ולהתאחד עם הקב"ה.

. . מה שאין כן אצל תינוק - ההתקשרות להקדוש ברוך הוא היא מצד עצם הנשמה, למעלה מכל החמישה שמות שנקראו לה, למעלה גם מבחינת "חלק אלוקה ממעל ממש". עכלה"ק.

וממוצא דבר נמצא, שמה שכ"ק אדמו"ר שליט"א מלך המשיח אומר שיש "להוסיף ולתקן" הוא כולל בעצם שלוש בחינות:

א. עצם הנשמה. ב. חלק אלוקה ממעל ממש. ג. יחידה שבנפש.

ו"ההוספה והתיקון" כאן היא לא במהות ביאור החילוקים בין א. עצם הנשמה, ב. מדרגת חלק אלוקה מעל ממש, ג. יחידה שבנפש, אלא - חידוש במהות העבודה המביאה את גילוי משיח הכללי, וכדלקמן:

כי הנה במקומות רבים בדרא"ח מוסבר ש"עצם הנשמה" היא - בחינת היחידה שבנפש, הנקראת כן על שם שהיא מאוחדת עם ה"יחיד" - "יחידו של עולם" - הקב"ה. (כמבואר בהרחבה ב"קונטרס עניינה של תורת החסידות" - סעיף ה'.)

ברם במקומות רבים נוספים מבואר שגם היחידה היא דרגה נוספת על עצם הנשמה, על יסוד מאמר חז"ל במדרש - "חמישה שמות נקראו לה נפש רוח נשמה חיה יחידה, היינו שכל הבחינות כולל ה"יחידה" אינם אלא "שמות" ל"עצם הנשמה"".

כלומר שעצם הנשמה היא מציאותה האמיתית של הנשמה כפי שהיא מיוחדת עם הקב"ה (כלשון הזוהר הקדוש: "ישראל וקוב"ה כולא חד".

ולכן התבטאותה של עצם הנשמה היא לאו דווקא בתנועת הביטול והמסירות נפש – הקשורה לבחינת ה"יחידה שבנפש", אלא בעצם מציאותו של יהודי כמו שהיא, כמבואר ברבר מלכות תולדות (ב') הנ"ל סעיף י' וזלה"ק:

"ועניינו בעבורת כל אחד ואחד מישראל שגם לפני שפועל בעצמו התגלות בחינת היחידה ביטול והוראה והתמסרות לקב"ה, [ועד שנמצא במעמד ומצב שאין לו להרהר ברברי תורה, ובוודאי לא בבחינת היחידה שבתורה – פנימיות התורה]

ישנה עצם מציאותו – עצם הנשמה וידעה זו (רק כשניעור משנתו) פועלת ומביאה לכל ענייני העבודה הפועל ממש, כפי שהם חדורים בהתגלות דעצם הנשמה", וזהו אמיתת העניין דביאת המשיח, שהעצם דישראל הוא בהתגלות בפועל ממש" עכלה"ק.

ד.

ולהעיר להמבואר במאמר ד"ה ואתה תצוה תשמ"א (המאמר האחרון לע"ע שכ"ק אדמו"ר שליט"א מלך המשיח חילק במו ידיו הק' כרי שילמדו בו) – סעיף ו' וזלה"ק:

"והעניין הוא רזה שהאמונה דישראל היא באופן שהוא מוסר נפשו על זה היא בעיקר באמונה שמצד עצם הנשמה, דאמונה מצד זה שהוא רואה (- מזליה חזי) הגם שהיא בתקף גדול [כידוע דהתאמתות שמצד הראיה היא התאמתות גדולה ביותר] מכל מקום, כיון שהאמונה שלו היא מצד סיבה (מצד זה שרואה) שאינה קשורה עם עצם מציאותו, - אינו מוכרח שימסור נפשו על זה, וזה שהאמונה דישראל היא באופן שמוסר נפשו על זה הוא מפני שהאמונה באלוקות היא העצם שלו, ולכן אי אפשר כלל שיכפור חס ושלום". עכל"ק.

לסיכום:

מה שיש "להוסיף ולתקן" הוא שהגאולה האמיתית והשלימה על ידי משיח צדקנו, באה על ידי זה שכל אחד ואחד מישראל מגלה את ניצוץ משיח שבו, בחינת היחידה, ובעיקר – ש"עיקר הכוונה היא לא לבחינת היחידה שהיא אחד מחמשה שמות שנקראים לעצם הנשמה, אלא להתגלות עצם הנשמה ממש, שזהו אמיתת עניינו של משיח, העצם דישראל שלמעלה מבחינת היחידה", (ס"י בשיחה) ובנוגע לפועל – מבואר בסעיף י"ג בשיחה: "וענין זה יכול וצריך להיות גם ברגע זה – על ידי התעוררות מחודשת בתוקף מחודש דעצם הנשמה (על דרך ניעור משנתו) להביא לימות המשיח", על ידי זה שמוסיף עוד "מצוה – אחת" כדי להכריע את עצמו ואת כל העולם כולו לכף זכות ולהביא לו להם תשועה והצלה" (ועיין שם).

ענוותנותו של רבי זכריה

הרב **יוסף אברהם** שי' **פיזם**
רב קהילת חב"ד קרית שמואל
וראש הישיבה

במאמר ד"ה באתי לגני ה'תש"כ (פ"ג) מביא כ"ק אדמו"ר שליט"א מלך המשיח את דברי הבעש"ט בספר כתר שם טוב סימן קמ"ה וזלה"ק בהמאמר שם:

"וביאור הענין יובן בהקדים תורת הבעש"ט בענין הענוה דכאשר האדם חושב בעצמו מי אני ומה אני, ומצד שפלותו אינו מאמין אשר על ידי תפילתו ותורתו הוא גורם שפע כל העולמות, וגם מלאכים ניזונים על ידי תפילתו ותורתו, הנה על ידי אפשר לבוא לידי ירידה חס ושלום, שיחשוב שמכיוון שמעשי אינם נוגעים למעלה, במילא בשרירות ליבי אלך, הוא על דרך מה שאמרו רז"ל ענוונתנותו של ר' זכריה גרמה חורבן כו'. אבל כשיתבונן (כלשון הבעש"ט) שהמלך גדול ונורא שומר ושוקד על שפתים של אדם, ונושק את שפתיו כאשר הוא מדבר דברי תורה ותפילה, אז יהיה עובר את הוי'ה בשמחה (וביראה) מרוב כל.

והנה, מזה שהבעש"ט אומר שענוה שלא במקומה היא דוגמת ענוותנותו של ר' זכריה שגרמה לחורבן, מובן מזה, שכשהאדם הוא בתנועה הפכית, שיורע הוא איך שכל מעשיו תופסים מקום... מצד זה הוא עובר את הוי'ה בשמחה ובטוב לבב מרוב כל, הנה על ידי זה הוא בונה את בית המקדש." עכל"ק.

וצריך להבין, מהו ענין ענוותנותו של ר' זכריה שהוזכר כאן פרטי המעשה ותוכנו, דלכאורה מדוע הדברים שאמר ר' זכריה בן אבקולס בגמרא (גיטין נו) נובעים מענוה דווקא?

כי הנה ידוע המעשה של קמצא ובר קמצא עד שהלך בר קמצא להלשין על ישראל, כדאיתא בגמרא (גיטין נו ע"א) שהלך ואמר לקיסר: "מרדו בך יהודאי, אמר ליה, מי יימר , אמר ליה שדר להו קורבנא חזית אי מקריב ליה. אזל שדר בידיה עגלא תלתא. בהדיה דקאתיה שדא ביה מומא בניב שפתיים, ואמרי ליה ברוקין שבעין, דוכתא דלדידן הוה מומא ולדידהו לאו מומא הוא.

סבור רבנן לקרוביה משום שלום מלכות. אמר ליה רבי זכריה בן אבקולס: יאמרו בעלי מומין קרבין לגבי מזבח. סבור למקטליה דלא ליזיל ולימא. אמר ליה ר' זכריה בן אבקולס: יאמרו מטיל מום בקדשים יהרג. ומסיימת הגמרא: אמר רבי יוחנן: ענוותנותו של ר' זכריה בן אבקולס החריבה את ביתינו ושרפה את היכלינו והגליתנו מארצנו.

למהות הענוה כאן - ענוה שאינה במקומה, ישנם כמה וכמה ביאורים ומהם:

א. ב"דברי אליהו" ליקוטים על גיטין, מובא בשם הגר"א מוילנא, יישוב לקושיה זו, על פי מה ששנינו במסכת סנהדרין לב ע"א, דיני נפשות מתחילים מן הצד וברש"י: מן הצד - מן הקטנים. שמא יחייבנו הגדול ולא ירצו לחלוק על דבריו משום לא תענה על רב (שמות כ"ג,ב. - על דבריו של גדול, "רב" כתיב בלא י'. והנה כפי הנראה מפשטות הגמרא רצו חכמים להרוג את בר קמצא, וזאת מפני שהיה לו דין "רודף", במה שהעליל והלשין לפני המלך, והרי הכלל הוא שהבא להרגך השכם להרגו. אלא שהכריעה דעתו של ר' זכריה שלא להרגו, וטעם הדבר שנקטו כדעת ר' זכריה הוא, כי הוא היה הרב והגדול שביניהם ולא רצו לחלוק עליו משום "לא תענה על רב".

וטעם הדבר, שר' זכריה אמר את דעתו בראשונה, אף שדיני נפשות מתחילין מן הצד ואדרבה אם היה מביע את דעתו בסוף, היו כולם שומעים שרוב הריינים סוברים שלא כדעתו, ואז לא היו מכריעים נגד הרוב. אלא שר' זכריה מרוב ענוותנותו ראה את עצמו מקיים את מתחילין מן הצד, אך לאחר שאמר את דעתו, נסתמו פיותיהם של הריינים הנוספים, שהרי "לא תענה על דבריו של גדול" ובגין כך נגרם החורבן.

ב. ביאור נוסף: במדרש איכה רבה ר' מבואר שחטאו של ר' זכריה היה בכך שהוא אכן השתתף בסעודת קמצא, בעקבות ענוותנותו לא מיחה על בזיונו של בר קמצא, משום שסבר שאין משמעות למחאתו. בעקבות כך השתלשל החורבן בסופו של דבר.

ג. בספר "מאור עיניים" (ישמח לב, גיטין) כותב: "צריכים אנו לומר כי ר' זכריה ראה ברוח הקדש שהגיעה העת שבית המקדש יחרב ולכן עמד על כך שלא יתבטל דברי התורה, שלא ממיתים מי שהטיל מום בקדשים, ולא יקריבו בעל מום משום פיקוח נפש, שכן הוא כבר ראה שכבר הגיעה העת שיחרב בית המקדש, וידע שהקב"ה יסובב את החורבן גם על ידי אופן אחר, ולא יועילו ההתחמקויות ממעשי בר קמצא, וזוהי ענוותנותו של ר' זכריה בן אבקולס החריבה את בתינו. כי לולא הענוה שבו, והיה מוריענו את גזירת ה', היו חכמי ישראל רואים איזו תחבולה להרבות בתפילה ותשובה לבורא ברוך הוא, שיחוס עלינו שתתבטל הגזירה. אך שענוה זו שלא היתה במקומה, גרמה לו את כל זה שלא רצה לגלות ולהודיענו. (מובא בגליון "עלים לתרופה", מכון "אור הצפון" דחסידי בעלזא)

ונמצא, שאם אדם יודע עד כמה גדול כוחו של כל יהודי בשמים ובארץ, ולכן עובד את ה' בשמחה ובטוב לבב, ומרבה בפעולות המזרזות את הגאולה הפרטית והכללית, על ידי כך הוא מזרז את בנין בית המקדש במהרה בימינו ומי"ד ממ"ש.

אותיות התורה מחכימות

הת' **מנחם מענדל** שי' **פרץ**
תלמיד בישיבה

א.

ידוע מאמר חז"ל[1] ש"אותיות התורה מחכימות".

ואולי ניתן לסמוך לזה טעם, ע"פ פנימיות העניינים. ע"פ מה שמסביר אדמו"ר הזקן ב'תורה אור' פרשת ויגש, שחכמה זה עניין של ביטול.

ומחכמה יוצא גם מלכות, שגם מלכות הינו ביטול. כי הוא עניין הארץ, שהארץ דורכים עליה, וארץ עניינה הוא דומם. ובקשר לכך ישנם את אותיות התפילה, שבתפילה יש דרגות, ודרגת הביטול שבה הם באותיות שהם בחינת דומם, כמו מלכות. וכך זה קשור לחכמה שהיא ביטול.

נראה לי שע"פ זה ניתן להבין את עניין הצורך ללמוד ולקרוא את אותיות התורה מתוך ספר דווקא, משום ש"אותיות מחכימות", ומשום שחכמה זהו עניין של ביטול, אזי גם אותיות התורה מראות על עניין הביטול!

(ואזי כשאדם התנהגותו באופן של ביטול אזי הוא יכול לקבל את שכתוב בספר הקודש. ובמאמר דלעיל בתו"א מוזכר שהביטול מתבטא

1. ראה שו"ת תשב"ץ בחוט המשולש טור א' סימן נ"ג. מגדל עוז על הרמב"ם פ"ב מהלכות אישות ה"ג. ועוד.

בהשתחוויה ע"מ שיבוא לידי ביטול. וע"מ לראות היטב את האותיות ונראה לי שבכך מתבטא הביטול).

ב.

פעם התבטא כ"ק אדמו"ר שליט"א מלך המשיח[2] : "כ"ק מו"ח אדמו"ר נהג להתפלל את כל התפילות מתוך הסידור (מלבד עניינים מיוחדים) – אף-על-פי שבוודאי ידע את כל התפילות בעל-פה, **וכך נוהג גם אני...**".

ונראה לי שאפשר לפרש, שכנראה אחת מן הסיבות לכך היא כפי שאמרנו לעיל.

וכפי שניתן לראות בנוסף לכך, לפי המקור כדלקמן את הסיבה לכך שהרבי עושה דווקא מתוך הסידור, קידוש והבדלה (בנוסף על הדקדוק להתפלל ולברך מתוך הסידור), וכך רגילים אנ"ש.

ולהעיר ממקורות אחרים[3]: "ושמעתי מנהג הגאון בעל הט"ז, שהיה אומר הקידוש של שבת ויום-טוב תמיד מתוך הסידור.

ואמר הטעם, מלבר שיש קדושה באותיות, שפעמים שמתארח אצל עם הארץ, או שמיסב עמו בבית אחר עם הארץ שאינו יודע בעל-פה קידוש על נכון, והוא יתבייש לומר מתוך הסידור, על כן עושה הוא עצמו כן, כדי שיעשה כן העם הארץ ולא יתבייש. ולפעמים היה אומר לו עשה כמוני לומר מתוך הסידור, ומנהג ותיקין הוא", ע"כ.

2. 'התוועדויות' תשמ"ג ח"א עמוד 14, עיי""ש באריכות.
3. מובא בס' אלף כתב בשם שער ההכנה להגה"ק ר' נפתלי כ"ץ (דף ח ע"ב, אות לד). וכנראה הוא ספרו

ביטול הצומות לעתיד לבוא

הת' **יוסף יצחק** שי' **פיזם** (ברח"י)
תלמיד בישיבה

בלקו"ש חלק ט"ו שיחה לעשרה בטבת, מבאר כ"ק אדמו"ר שליט"א מלך המשיח בעניין ביטול הצומות לעתיד לבוא, כדלקמן:

"כבר נתבאר במקום אחר, בארוכה, בשיטת הרמב"ם בענין ימות המשיח שלשיטתו יהיו בזה שתי תקופות כלליות.

א. התקופה דתחילת ימות המשיח, שעליה אמרו "אין בין העולם הזה לימות המשיח, אלא שיעבוד מלכויות בלבד", ולא יבטל אז מנהגו של עולם, ולא יהיה אז "חידוש במעשה בראשית" אלא "עולם כמנהגו נוהג".

ב. תקופה שניה (שבה תיהיה תחית המתים כשיבטל (גם לדעת הרמב"ם) מנהגו של עולם, ויעשה "חידוש במעשה בראשית".

ועל פי זה מובן הטעם שהרמב"ם מחלק הלכה זו בסוף הלכות התענית לשתי בבות כי שני העניינים בביטול הצומות שבימות המשיח י'היו בשתי תקופות נפרדות!)

בתקופה הראשונה כשיהיה שלום בעולם, יבטלו הצומות (וברדך ממילא יהיו הצומות לימים טובים כו' כנ"ל סעיף ח'):

ורק בתקופה השניה, הצומות עצמם [הצער והיגון וכו'] יהפכו לששון ושמחה, כיוון שזה ענין של "היפוך במעשה בראשית", שיקרה כ"שיבטל מנהגו של עולם" שכל זה יקרה בתקופה השניה.

ובאתי להעיר אשר כ"ק אדמו"ר שליט"א מלך המשיח מבאר בלקו"ש חלק כ"ז, שענייני התקופה השנייה יכולים לקרות יחד עם ענייני התקופה הראשונה, שמבאר שם, ש"מלך המשיח יכוף כל ישראל לילך בה וכו'"(הלכות מלכים ברמב"ם) ועל ידי זה יתכן שיביא את בני ישראל למעמד ומצב של 'זכו' עוד לפני הגאולה, ואז, התקופה השנייה של ימות המשיח שהיא תקופה ניסית תקרה כבר בתחילת הגאולה האמיתית והשלימה יחד עם התקופה הראשונה.

ובמקום אחר מבאר כ"ק אדמו"ר שליט"א מלך המשיח שגם תחית המתים, כיון שגם הגאולה תהיה באופן של 'זכו', היא תיהיה מיד בתחילת הגאולה, ומציין שם שמה שמבואר שצריכים לעבור ארבעים שנה מבנין בית המקדש עד תחיית המתים, אינה כפשוטו, אלא רק שצריך לעבור בחינה של ארבעים, שיכולה להיות בחינה של 'ארבעים יום', 'ארבעים שעות', 'ארבעים רקות', 'ארבעים שניות' וכיו"ב, ומסיק שם דמכיון שישראל כבר נמצאים במצב של 'זכו' והעולם כבר מוכן, הרי שהגאולה ותחיית המתים (השייכת לכאורה לתקופה השניה של ימות המשיח), יקרו, ביחד מיד בתחילת הגאולה.

ועד"ז יש לומר בדרך אפשר שגם הפיכת הצומות עצמם לששון ולשמחה ולא רק ביטולם, יהיו ביחד עם התקופה הראשונה דימות המשיח כשאר עניני תקופה הב' דתחיית המתים, אשר כיון שמשיח צדקינו שיל"ו כבר הביא את העולם למצב של זכו, יהיה הכל כבר בתחילת הגאולה בתקופה ראשונה.

בענין נפש השכלית

הת' **מנחם מענדל** שי' **אדלער**
תלמיד בישיבה

בתניא ריש פרק י' כותב אדמו"ר הזקן וזלה"ק: "והנה כשהאדם מגביר נפשו האלוקית ונלחם כל כך עם הבהמית עד שמגרש ומבער הרע שבה וכו'" ע"כ.

ויש להבין מיהו ה'אדם' עליו אותו מזכיר אדמו"ר הזקן.

בספר ליקוטי הגהות לספר התניא מופיעה הגהה של הצמח צדק וז"ל: "עיין לקמן פרק כ"ט למה שמקשין העולם מיהו האדם" ע"כ.

והנה בפרק כ"ט מבואר שיש הבדל בין צדיק לבינוני, שאצל הבינוני "שנפש החיונית המחי' את הגוף היא בתוקפה כתולדתה בלבו נמצא היא היא האדם עצמו" משא"כ "בצדיקים שבהם הוא להיפך שנשמה הטהורה שהיא נפש האלוקית הוא האדם וגופם נקרא בשר אדם".

ומזה משמע שה'אדם' הוא או הנפש החיונית (אצל בינוני) או הנפש האלוקית (אצל צדיק), ואילו ממה שכתוב בפרק י' משמע שה'אדם' אינו אף אחת משתי נפשות אלו.

והנה בביאורי חסידים מובא מהמבואר בכמה מאמרי חסידות שכנראה הכוונה לנפש השכלית.

רבותינו נשיאנו[1] מפרשים שהנפש השכלית היא נפש בפני עצמה

1. ספה"מ תקס"ג, תקס"ר, תקס"ו. ליקוטי תורה בחוקותי מז,ג. ספה"מ תרנ"ט. ספה"מ תרנ"ה. במאמר ד"ה חביב אדם ת"ש, תש"ב. בסוכות תשבו תר"צ. ועוד.

והיא בעצם נפש שלישית, שהיות ויש הבדלים גדולים בין הנפה"א לנפה"ב יש ביניהם ממוצע שהוא הנפש השכלית שמקורה בקליפת נוגה טו"ר, שעיקר ענינה הוא – שכל (בשונה מהנפש הבהמית שעיקר ענינה הוא – מדות ותאוות הלב, והשכל שלה אינו אלא לצורך תאוותיה).

הנפש השכלית פועלת לפי שכל והיא בעצם השכל של האדם. וע"י נפש זו יכול האדם לבחור האם לציית לנפש האלוקית או ח"ו להיפך.

תפקידה הוא לחבר בין הנפש האלוקית והבהמית עי"ז שהיא נותנת לנפש הבהמית להבין ע"פ שכל את רצונה של הנפש האלוקית. וזה מכיון שבשכלה היא יכולה להבין את 'שני הצדדים, סברות הנפש האלוקית מחד, ופיתויי היצר מאידך.

לפי כהנ"ל ישנם ג' נפשות, א"כ למה אדמו"ר הזקן לא הזכיר את שלושתם בתניא (והזכיר רק שתים מהם)?

ויש לבאר: אדמו"ר הזקן כותב בפרק א' בתניא "דלכל איש ישראל אחד צדיק ואחד רשע יש שתי נשמות דכתיב ונשמות אני עשיתי" זאת אומרת שאת המקור לעצם קיומם של הנשמות מביא אדמו"ר הזקן (מעץ חיים ששם המקור הוא) מהפסוק ד"נשמות אני עשיתי". שיכול להיות שישנם עוד נשמות אלא בחר להביא רק שניים.

א"כ יש להבין למה אדמו"ר הזקן בחר להביא בהסבר בתניא על נשמות האדם רק את נפשות האלוקית והבהמית.

ואולי יש לומר: בנוסף למקור של "ונשמות אני עשיתי", מסתמך אדמו"ר הזקן על הפסוק "זרע אדם וזרע בהמה" שהאדם קאי על הנפש האלוקית ובהמה קאי על הנפש הבהמית. ולכן אפשר לומר שאדמו"ר הזקן בחר להביא את שתי הנפשות העיקריות, בעלי הרצונות, כשמסתמך על שני פסוקים אלו.

כשכתוב בעץ חיים (אחר ממקורותיו של ארמו"ר הזקן לתניא, כנ"ל) נפש היסודית הכוונה היא לנפש הבהמית ולנפש השכלית. אומר ארמו"ר הריי"צ שכשארמו"ר הזקן כותב בפרק א' בתניא נפש הבהמית הוא מכליל בתוכה גם את נפש השכלית.

ויש לומר שזה משום שיש לנפש הבהמית ולנפש השכלית תכונות דומות, כמו ששתיהם מקליפת נוגה – שנפש הבהמית מדרגות תחתונות דנוגה ונפש השכלית מדרגות עליונות דנוגה[2].

והרמז לזה בתניא הוא שכתוב "נפש אחת מצד הקליפה וכו'" שזה הנפש הבהמית "וגם מדות טובות וכו'" היא הנפש השכלית.

ולפי כל הנ"ל אפשר להבין יותר את הכתוב בפרק י' ש'באדם' מגביר את הנפש האלוקית על הנפש הבהמית, שזה בעצם הנפש השכלית שמחברת בין הנפשות ע"י הגבהתה של הנפש האלוקית למצב שהנפש הבהמית לא תופסת מקום אצלה ומצר שני משפיע עליה ומביאה אותה למצב של הכרה בבורא וכו'.

2. מאמר ד"ה ביום עשתי עשר יום תשל"ב.

דיוק בעניין השמעת התפילה לאוזנו

הת' **יוסף** שי' **חמילבסקי**
תלמיד בישיבה

בשו"ע אורח חיים סי' ס"ב סק"ג וז"ל: צריך להשמיע לאוזנו מה שמוציא מפיו ואם לא השמיע לאוזנו יצא ובלבד שיוציא בשפתיו" עכ"ל.

המשנה ברורה בביאור הלכה שם בד"ה "ואם לא השמיע לאזנו יצא" כתב וז"ל: אפילו בקריאת שמע וכ"ש בשארי מצוות כראיתא בברכות דף ט"ו ע"ב בגמ' וכן פסקו כל הפוסקים כראיתא בברכות".

ותמיה רבה על השערי תשובה והברכי יוסף לקמן בסי' קפ"ה העתיקו בשם הספר חרדים דרוב הפוסקים סוברים דאם לא השמיע לאוזנו לא יצא דהוא נגר גמ' מפורשת הנ"ל - ואולי כוונתו דלא יצא המצוה מן המובחר מן התורה דבה"ג וברי"ף ושאילתות סיימו ע"ז דכתיב השמע לאוזניך מה שאתה מוציא מפיך וצ"ע. - ע"כ לשון הביאור הלכה.

ולכאורה צ"ע האמור המצריך להשמיע לאוזנו, ומשמע שרק הוא שומע ואחרים אינם שומעים. וכאשר מנסים אם כאשר משמיע לאוזנו שומעים האנשים הסמוכים למשמיע לאוזנו נוכחים לדעת שגם הסמוכים לאוזן המשמיע שומעים. ולכאורה יש כאן ג' אופנים מהרהר בליבו דלא יצא, ומוציא בשפתיו, והוא עצמו אינו שומע.

וי"ל שזו כוונת השערי תשובה בשם ספר חרדים שהגם שמוציא בשפתיו אבל אם אינו שומע אינו נקרא משמיע לאוזנו ופוסקים רוב

הפוסקים דלא יצא, ואופן הג' בו מדובר בגמ' ובשו"ע ריצא הוא כאשר משמיע לאוזנו הגם שמאר בלחש מ"מ שומעים גם העומדים סמוך מאר אליו אבל מבטא בשפתיו בלי שמשמיע לאוזנו לא יצא.

וזה כוונת הספר חרדים, ואם כנים דברנו מושבת קושיית הביאור הלכה. ועצ"ע בזה.

הרהור בדבר מצוה ובדבר עבירה

הת' **מנחם מענדל** שי' **פרלשטיין**
תלמיד בישיבה

בפרק נ"ג בתניא מביא אדמו"ר הזקן את הכלל הידוע אשר "הרהור לאו כדיבור דמי" ואינו יוצא ידי חובתו בהרהור וכוונה לבד עד שיוציא בשפתיו", כלומר שהמהרהר ברבר מצוה חסר כאן את הפעולה המעשית, שרק ע"י פעולה זו יוכל לצאת ידי חובתו.

ונראה לי שע"פ זה יובן היטב, מה שמצינו בפרק י"א בתניא ש"הרהורי עבירה קשים מעברה". מכיוון אשר עניינה של מצוה הינו עניין העשייה - המעשה, ולכן המהרהר ברבר מצוה לא פעל כלום לעניין המצוה בפועל. ובלשונו זהב של כ"ק אדמו"ר הזקן התם (בפרק נ"ג): "כי תרי"ג מצוות התורה רובן ככולן מצוות מעשיות"- מכיוון שכפי שהוסבר לעיל, עיקר עניין המצוות הוא ע"י המעשה דווקא- במקרה כזה מחשבה, הרהור - לא פועל.

אך בעברה, שעניינה שעובר על דבר ה' - היפך רצונו יתברך, ולכן הרהור אף קטן ברבר עברה יכול להביא את האדם לידי עברה, ואדרבה כפי שמסביר האדמו"ר הזקן התם (בפרק י"א), שאף אם לא חשב בעקבות הרהור זה לעשות עברה- עדיין ההרהור הינו יותר חמור מהעברה.

ולכן, מכיוון שעיקר עניינה של מצוה הוא עשיה- הרהור אינו פועל

כלל - מכיוון שמוכרח למעשה רייקא, אך בעברה שעניינה הוא העברה על דבר הוי' - ממילא אפילו שלא עשה בפועל העברה אלא רק הרהר בכך - זה יותר חזק מעשיית העבירה.

לזכות

תלמידי התמימים 'חיילי בית דוד'

דישיבת תומכי תמימים חב"ד ליובאוויטש

הקריות

•

יעלו מעלה מעלה, מתוך שקידה
והתמדה בלימודיהם, ויזכו לגדול,
חיילים אמיתיים בבחינת "נרות להאיר"
לנחת רוח ולתפארת כבוד קדושת
אדמו"ר שליט"א מלך המשיח

•

יחי אדונינו מורינו ורבינו מלך המשיח לעולם ועד

לזכות

הגה"ח **יוסף אברהם פיזם** שליט"א

ראש הישיבה ורב ק"ק חב"ד קרית שמואל

שיצליח בשליחותו בכלל ובפרט לפעול את התגלותו המיידית של כ„ק אדמו„ר שליט„א מלך המשיח מתוך שפע בגו„ר, שמחה וטוב לבב, בגאולה האמיתית והשלימה תיכף ומיד ממ"ש!

***

יחי אדונינו מורינו ורבינו מלך המשיח לעולם ועד

לעילוי נשמת

ראש הישיבה ורב ק"ק חב"ד קרית שמואל

הגה"ח הרב **יגאל** בן ר' **שמעון יהודה** ע"ה **פיזם**

שליח הראשון של כבוד קדושת אדמו"ר מלך המשיח שליט"א לקריות

נלב"ע י' ניסן ה'תשע"ט

♦♦♦

לעילוי נשמת

הרבנית מרת **חנה** ע"ה בת ר' **יוסף ישראל** הי"ד **פיזם**

עסקה בשליחות כבוד קדושת אדמו"ר מלך המשיח שליט"א

נפטרה ג' אלול ה'תשס"ג

♦♦♦

לעילוי נשמת

המנהל הגשמי דישיבתנו הקדושה

הרה"ח **דוד** בן **אליעזר** ע"ה **עמוס**

עסק בשליחות כבוד קדושת אדמו"ר מלך המשיח שליט"א

נפטר כ"ו אדר ה'תשע"ה

♦♦♦

יחי אדונינו מורינו ורבינו מלך המשיח לעולם ועד

לזכות

הצוות והנהלה הרוחנית רישיבתנו:

הגה"ח **יוסף אברהם פיזם** שליט"א

ראש הישיבה ורב קהילת חב"ד בקריית שמואל

הרב **לוי** שיחי' **איידעלמאן**

הרב **יוחאי** שיחי' **דניאל**

הרב **בצלאל** שיחי' **ווילשאנסקי**

הרב **יוסף יצחק** שיחי' **ישעיהו**

הרב **חיים אליעזר** שיחי' **פיזם**

הרב **שניאור זלמן** שיחי' **פיזם**

הרב **ישראל** שיחי' **ציקוושווילי**

לזכות

ההנהלה והצוות הגשמי רישיבתינו:

הרב **שמשון** שיחי' **פיזם**

מנכ"ל המוסדות

הרב **איתן יעקב** שיחי' **פיזם**

מנכ"ל הישיבה

הרב **מנחם מענדל** שיחי' **פיזם**

ר' דוד שיחי' **שוורץ**

ר' **ראובן** שיחי' **עמנואלוב**

ר' **אליהו** שיחי' **מקמל**

ר' **יצחק** שיחי' **עמוס**

ר' **אילן** שיחי' **כהן**

ר' **יצחק** שיחי' **טולדנו**

העוסקים במלאכת הקודש

ימלא ה' כל משאלות לבם לטובה ולברכה, לאורך ימים ושנים טובות מתוך בריאות נכונה ולראות פרי טוב בעמלם בענייניהם הפרטיים והכלליים בגאולה האמיתית והשלימה תיכף ומיד ממש ע"י משיח צדקנו

◆◆◆

לעילוי נשמת

דב בן **הרמן**

הרי בן **ראובן**

חנה בת **יעקב**

חיה נינה בת **שמעיה**

יהי רצון שיזכו לעליית נשמה הכי
עיקרית "והקיצו ורננו שוכני עפר" והם
בתוכם בהתגלותו המיידית של כ"ק
אדמו"ר שליט"א מלך המשיח בגאולה
האמיתית והשלימה תיכף ומי"ד ממ"ש!

...

יחי אדונינו מורינו ורבינו מלך המשיח לעולם ועד

לרפואה שלימה

השליחה **איילת** בת **חסיה יעל**

לרפואה שלימה בכל איבריה וגידיה תיכף ומיד ממש.

◆◆◆

לבריאות איתנה

מיריי שתחי׳ בת **פורטונה**

לבריאות איתנה עד ביאת משיח צדקנו

בקרוב ממש

◆◆◆

לבריאות איתנה

הרבנית **פערל פנינה** שתחי׳ בת **קיילא**

לבריאות איתנה עד ביאת משיח צדקנו

בקרוב ממש

יחי אדונינו מורינו ורבינו מלך המשיח לעולם ועד

מוקדש לזכות

כ"ק אדמו"ר שליט"א
מלך המשיח

יהי רצון שיראה הרבה נחת מבניו –
התמימים "דעם רבי'נס קינדר" בפרט,
ומשלוחיו, חסידיו, וכלל ישראל –
בכלל.
יבוא ויגאלנו ויוליכנו קוממיות לארצנו
וישמיענו נפלאות "מתורתו תורה
חדשה מאיתי תצא" בגאולה האמיתית
והשלימה תיכף ומי"ד ממ"ש.

יחי אדונינו מורינו ורבינו מלך
המשיח לעולם ועד